

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

EUROSISTĒMA

KONVERĢENCES ZIŅOJUMS 2008. GADĀ MAIJS

ECB EZB EKT EKP

10

IEVADS

ANALĪZES STRUKTŪRA

**EKONOMISKĀS
KONVERĢENCES
STĀVOKLIS**

**KOPSAVILKUMI PAR
VALSTĪM**

LV

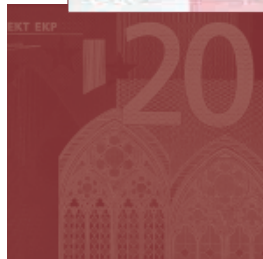

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

EUROSISTĒMA

Visās ECB
2008. gada
publicācijās
attēlots 10 euro
banknotes motīvs.

KONVERĢENCES ZIŅOJUMS 2008. GADA MAIJS

IEVADS

ANALĪZES STRUKTŪRA

EKONOMISKĀS
KONVERĢENCES
STĀVOKLIS

KOPSAVILKUMI PAR
VALSTĪM

© Eiropas Centrālā banka, 2008

Adrese

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main
Germany

Pasta adrese

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main
Germany

Tālrunis

+49 69 1344 0

Interneta lapa

<http://www.ecb.europa.eu>

Fakss

+49 69 1344 6000

Visas tiesības rezervētas.

*Atļauta pārpublicēšana izglītības un
nekomerčiālos nolūkos, norādot avotu.*

*Šajā izdevumā iekļautie statistiskie dati
atbilst stāvoklim 2008. gada 18. aprīlī.*

ISSN 1725-9630 (interneta versija)

SATURS

SATURS

I. IEVADS	5
2. ANALĪZES STRUKTŪRA	7
2.1. Ekonomiskā konverģence	7
2.2. Nacionālo tiesību aktu atbilstība Līgumam	13
3. EKONOMISKĀS KONVERĢENCES STĀVOKLIS	27
4. KOPSAVILKUMI PAR VALSTĪM	33
4.1. Bulgārija	33
4.2. Čehijas Republika	34
4.3. Igaunija	36
4.4. Latvija	38
4.5. Lietuva	40
4.6. Ungārija	42
4.7. Polija	44
4.8. Rumānija	46
4.9. Slovākija	48
4.10. Zviedrija	50

SAĪSINĀJUMI

VALSTIS

BE	Beļģija	LU	Luksemburga
BG	Bulgārija	HU	Ungārija
CZ	Čehijas Republika	MT	Malta
DK	Dānija	NL	Nīderlande
DE	Vācija	AT	Austrija
EE	Igaunija	PL	Polija
IE	Īrija	PT	Portugāle
GR	Grieķija	RO	Rumānija
ES	Spānija	SI	Slovēnija
FR	Francija	SK	Slovākija
IT	Itālija	FI	Somija
CY	Kipra	SE	Zviedrija
LV	Latvija	UK	Lielbritānija
LT	Lietuva		

CITI

ECB	Eiropas Centrālā banka
ECBS	Eiropas Centrālo banku sistēma
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
EKS 95	Eiropas Kontu sistēma
EMI	Eiropas Monetārais institūts
EMS	Ekonomikas un monetārā savienība
ES	Eiropas Savienība
EUR	euro
EVK	efektīvais valūtas kurss
FOB	franko uz kuģa klāja
IKP	iekšzemes kopprodukts
MBR5	SVF Maksājumu bilances rokasgrāmata (5. izdevums)
MFI	monetārā finanšu iestāde
NCB	nacionālā centrālā banka (valsts centrālā banka)
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
PCI	patēriņa cenu indekss
RCI	ražotāju cenu indekss
SDO	Starptautiskā Darba organizācija
SNB	Starptautisko norēķinu banka
SPCI	saskaņotais patēriņa cenu indekss
SVF	Starptautiskais Valūtas fonds

Saskaņā ar Kopienas praksi šajā ziņojumā ES valstis uzskaitītas alfabēta secībā atbilstoši attiecīgo valstu nosaukumiem to nacionālajās valodās.

I. IEVADS

Euro ieviesa 1999. gada 1. janvārī. Pašlaik 15 Eiropas Savienības (ES) dalībvalstis ieviesušas euro saskaņā ar Līguma nosacījumiem. Pēdējās 2008. gada 1. janvārī euro ieviesa Kipra un Malta. Tas nozīmē, ka 12 dalībvalstis pašlaik vēl nav kļuvušas par pilntiesīgām Ekonomikas un monetārās savienības (EMS) dalībniecēm un pagaidām nav ieviesušas euro. Divas no tām – Dānija un Lielbritānija – informēja par nodomu nepiedalīties EMS trešajā posmā. Tāpēc šo abu valstu Konverģences ziņojumi jā sagatavo tikai pēc to lūguma. Neviens no abām valstīm lūgumu nav iesniegusi, tāpēc šajā Konverģences ziņojumā vērtētas 10 valstis: Bulgārija, Čehijas Republika, Igaunija, Latvija, Lietuva, Ungārija, Polija, Rumānija, Slovākija un Zviedrija. Visām 10 valstīm saskaņā ar Līgumu jāievieš euro, un tas nozīmē, ka tām jācenšas izpildīt visus konverģences kritērijus.

Gatavojot šo ziņojumu, Eiropas Centrālā banka (ECB) izpilda Eiropas Kopienas dibināšanas līguma (tālāk tekstā – Līgums) 122. panta 2. punkta un 121. panta 1. punkta prasības informēt Eiropas Savienības Padomi (tālāk tekstā – ES Padome) vismaz reizi divos gados vai pēc tādas dalībvalsts lūguma, uz kuru attiecas izņēmums, "par panākumiem, ko dalībvalstis guvušas, pildot pienākumus saistībā ar ekonomikas un monetārās savienības izveidi". Tādas pašas pilnvaras noteiktas Eiropas Komisijai, kas arī sagatavojusi ziņojumu, un abi šie ziņojumi vienlaikus tiek iesniegti ES Padomei. Šajā Konverģences ziņojumā aplūkotās 10 valstis tiek vērtētas regulāra divu gadu cikla kontekstā.

Šajā ziņojumā ECB izmanto iepriekšējos Konverģences ziņojumos lietoto pamatprincipu sistēmu. Tā pārbauda, vai 10 attiecīgās valstis sasniegušas augstu ilgtspējīgas ekonomiskās konverģences līmeni, vai nodrošināta to nacionālo tiesību aktu atbilstība Līgumam un vai izpildītas tiesību aktos noteiktās prasības, lai nacionālās centrālās bankas (NCB) kļūtu par Eurosistēmas neatņemamu sastāvdaļu.

Slovākija šajā ziņojumā tiek vērtēta mazliet plašāk nekā citas aplūkojamās valstis. To nosaka

apstākļi, ka Slovākija 2008. gada 4. aprīlī iesniedza lūgumu veikt valsts novērtējumu, ņemot vērā tās nodomu 2009. gada 1. janvārī ieviest euro. Jāņem vērā arī tas, ka Slovākija ir pirmā valsts, kura plāno ieviest euro tuvākajā nākotnē un kuras valūtai jau vairākus gadus vērojama nominālā valūtas kursa kāpuma tendence. Tāpēc jāanalizē, kā Slovākijas tautsaimniecība attīstītos neatsaucami fiksēta valūtas kursa apstākļos.

Ekonomiskās konverģences procesa novērtējums galvenokārt atkarīgs no pamatā esošās statistikas kvalitātes un integritātes. Politiskajiem apsvērumiem nevajadzētu ietekmēt statistikas, īpaši valdības finanšu statistikas, apkopošanu un sniegšanu. Dalībvalstis aicinātas uzskatīt savas statistiskās informācijas kvalitātes un integritātes jautājumu par prioritāti, lai nodrošinātu, ka šīs statistikas apkopšanā tiek izmantota atbilstoša pārbaudes un proporcionalitātes sistēma un statistikas jomā piemērots standartu minimums. Šiem standartiem būtu jānodrošina lielāka valsts statistikas institūtu neatkarība, integritāte un atbildība un jāpalīdz vairo ticību fiskālās statistikas kvalitātei (sk. statistikas pielikumu).

Konverģences ziņojuma uzbūve ir šāda. 2. nodaļā aprakstīta ekonomiskās un juridiskās konverģences novērtēšanā izmantotā pamatprincipu sistēma. 3. nodaļā sniegts horizontāls galveno ekonomiskās konverģences aspektu pārskats. 4. nodaļā sniegts kopsavilkums par valstīm, aplūkojot galvenos ekonomiskās un juridiskās konverģences novērtējuma rezultātus. 5. nodaļā sīkāk izklāstīts ekonomiskās konverģences stāvoklis katrā no 10 aplūkojamām dalībvalstīm un sniegts konverģences rādītāju statistiskās metodoloģijas pārskats. Visbeidzot, 6. nodaļā aplūkota katras šīs dalībvalsts nacionālo tiesību aktu, t.sk. NCB statūtu, atbilstība Līguma 108. un 109. pantam un Eiropas Centrālo banku sistēmas (ECBS) Statūtiem.

2. ANALĪZES STRUKTŪRA

2.1. EKONOMISKĀ KONVERĒENCE

Lai novērtētu ekonomisko konverģenci ziņojumā ietvertajās 10 dalībvalstīs, ECB izmanto vienotu analīzes sistēmu, kas tiek piemērota katrai valstij pēc kārtas. Kopā ar citiem svarīgiem faktoriem šī vienotā sistēma balstās, pirmkārt, uz Līguma nosacījumiem un to piemērošanu darbībā attiecībā uz cenu, fiskālo bilanču un parāda rādītāju, valūtas kursu un ilgtermiņa procentu likmju norisēm. Otrkārt, tā pamatojas uz virkni retrospektīvu un uz nākotni vērstu papildu ekonomisko rādītāju, kurus uzskata par lietderīgiem konverģences ilgtspējas detalizētākai novērtēšanai. 1.–4. ielikumā īsumā aplūkoti Līguma noteikumi un izklāstīta metodoloģija, kas atspoguļo to piemērošanu ECB darbībā.

Nepārtrauktības un vienādas attieksmes nodrošināšanai šis ziņojums pamatojas uz ECB (un pirms tam – Eiropas Monetārā institūta) iepriekš publicētajos ziņojumos noteiktajiem principiem. Tas īpaši attiecas uz vairākiem pamatprincipiem, kurus ECB ievēro, piemērojot konverģences kritērijus. Pirmkārt, individuālie kritēriji tiek precīzi interpretēti un piemēroti. Šā principa pamatā ir apsvērumi, ka kritēriju galvenais mērķis ir nodrošināt, lai euro zonā varētu piedalīties tikai tās dalībvalstis, kuru ekonomiskie nosacījumi veicina cenu stabilitātes un euro zonas vienotības saglabāšanu. Otrkārt, konverģences kritēriji veido loģisku un saskaņotu kopumu, un tie visi jāizpilda; Līgumā kritēriji balstās uz vienādiem pamatiem un neparedz hierarhiju. Treškārt, konverģences kritēriju izpildes pamatā jābūt aktuāliem datiem. Ceturtkārt, konverģences kritēriju piemērošanā jāievēro konsekvence, caurredzamība un vienkāršība. Turklāt atkārtoti uzsvērts, ka konverģence jāpanāk ne tikai kādā konkrētā laikā, bet arī ilgstoši. Tāpēc valstu novērtējumos plaši aplūkota konverģences ilgtspēja.

Šajā saistībā attiecīgo valstu tautsaimniecības norises tiek aplūkotas retrospektīvi, galvenokārt aptverot pēdējos 10 gadus. Tas ļauj labāk noteikt, cik lielā mērā pašreizējie sasniegumi ir patiesu strukturālo pārkārtojumu rezultāts,

kam savukārt vajadzētu uzlabot ekonomiskās konverģences ilgtspējas novērtējumu.

Papildus un atbilstoši apjomā izmanto arī nākotnes perspektīvu. Šādā kontekstā īpaša uzmanība pievērsta tam, ka labvēlīgu tautsaimniecības attīstības tendenču ilgtspēja galvenokārt atkarīga no atbilstošas un ilgstošas politikas reakcijas uz pašreizējām un nākotnes problēmām. Kopumā uzsvērts, ka ekonomiskās konverģences ilgtspējas nodrošināšana atkarīga gan no stabila sākumstāvokļa, gan no īstenotās politikas pēc euro ieviešanas.

Vienoto sistēmu piemēro individuāli katrai no 10 aplūkojamām dalībvalstīm. Šo valstu novērtējumi ar katras dalībvalsts sniegumu uzmanības centrā jāanalizē atsevišķi atbilstoši Līguma 121. panta noteikumiem.

Šajā Konverģences ziņojumā ietvertie statistiskie dati atbilst stāvoklim 2008. gada 18. aprīlī. Eiropas Komisija sadarbībā ar ECB nodrošinājusi valūtas kursu un ilgtermiņa procentu likmju statistikas datus, kas izmantoti konverģences kritēriju piemērošanā (sk. arī statistikas pielikumu, tabulas un attēlus). Konverģences dati par cenu un ilgtermiņa procentu likmju dinamiku aptver periodu līdz 2008. gada martam, kas bija pēdējais mēnesis, par kuru pieejami dati par SPCI. Attiecībā uz mēneša valūtas kursu datiem šajā ziņojumā aplūkots periods beidzas 2008. gada martā, bet līdz 2008. gada 18. aprīlim sniegti dienas dati. Dati par fiskālo stāvokli aptver periodu līdz 2007. gadam. Ņemtas vērā arī dažādu avotu sniegtās prognozes kopā ar dalībvalstu jaunākajām konverģences programmām un citu informāciju, kas uzskatāma par svarīgu nākotnē vērstai konverģences ilgtspējas novērtēšanai. Eiropas Komisijas 2008. gada pavasara prognozes publiskošanas datums ir 2008. gada 28. aprīlis. Ziņojumā ņemta vērā arī šī prognoze. ECB Ģenerālpadome apstiprināja ziņojumu 2008. gada 6. maijā.

Attiecībā uz cenu dinamiku Līguma noteikumi un to piemērošana ECB darbībā sniegti 1. ielikumā.

CENU DINAMIKA

1. Līguma noteikumi

Saskaņā ar Līguma 121. panta 1. punkta pirmo ievilkumu jānodrošina

"augsts cenu stabilitātes līmenis; to nosaka, samērojot inflācijas līmeni attiecīgā valstī ar inflācijas līmeni trijās cenu ziņā stabilākajās dalībvalstīs".

Līguma 121. pantā minētā Protokola par konverģences kritērijiem 1. pants nosaka:

"šā Līguma 121. panta 1. punkta pirmajā ievilkumā minētās cenu stabilitātes kritērijs ir tas, ka vienu gadu pirms novērtējuma dalībvalstī ir stabilas cenas un vidējais inflācijas līmenis nepārsniedz 1.5 procentu punktus, to samērojot ar to triju dalībvalstu datiem, kurās cenu stabilitāte ir vislielākā. Inflāciju mēra, salīdzinot patēriņa cenu indeksus un ņemot vērā to, ka dažādās valstīs to nosaka dažādi."

2. Līguma noteikumu piemērošana

Šajā ziņojumā ECB Līguma noteikumus piemēro šādi.

- Pirmkārt, minēto "vidējo inflācijas līmeni, kas novērots gadu pirms novērtējuma", aprēķina, izmantojot pēdējā pieejamā 12 mēnešu vidējā SPCI rādītāja pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo 12 mēnešu vidējo rādītāju. Tāpēc attiecībā uz inflāciju šajā ziņojumā aplūkots atsaucē periods ir no 2007. gada aprīļa līdz 2008. gada martam.
- Otrkārt, nosacījumu "to triju dalībvalstu dati, kurās cenu stabilitāte ir vislielākā", kas izmantots atsaucē vērtības definīcijā, piemēro, izmantojot šādu triju ES valstu, kurām ir viszemākais inflācijas līmenis, nesvērto aritmētisko vidējo inflāciju: Maltas (1.5%), Nīderlandes (1.7%) un Dānijas (2.0%). Tādējādi vidējais rādītājs ir 1.7% un, pieskaitot 1.5 procentu punktus, atsaucē vērtība ir 3.2%.

Inflāciju nosaka, pamatojoties uz SPCI, ko ievieša konverģences novērtēšanai cenu stabilitātes jomā, izmantojot salīdzināšanas metodi (sk. statistikas pielikumu). Zināšanai – euro zonas vidējās inflācijas rādītājs sniegts ziņojuma statistikas daļā.

Lai būtu iespējams vispusīgāks cenu norišu ilgtermiņa novērtējums, 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija atsaucē periodā no 2007. gada aprīļa līdz 2008. gada martam tiek aplūkota, ņemot vērā dalībvalstu ekonomisko darbību cenu stabilitātes jomā pēdējo 10 gadu laikā. Tāpēc uzmanība pievērsta monetārās politikas virzienam, īpaši tam, vai monetārās iestādes galvenokārt koncentrējušās uz cenu stabilitātes nodrošināšanu un saglabāšanu, kā arī uz citu

ekonomiskās politikas jomu ieguldījumu šā mērķa sasniegšanā. Turklāt ņemta vērā makroekonomiskās vides ietekme uz cenu stabilitātes nodrošināšanu. Cenu dinamika vērtēta pieprasījuma un piedāvājuma apstākļos, t.sk. aplūkojot arī vienības darbaspēka izmaksas un importa cenas ietekmējošos faktorus. Visbeidzot, vērtētas arī citu svarīgu cenu indeksu (piemēram, SPCI, izņemot neapstrādātu pārtiku un enerģiju, nacionālā

PCI, PCI, izņemot netiešo nodokļu pārmaiņas, privātā patēriņa deflatora, IKP deflatora un ražotāju cenu) tendences. Nākotnes perspektīvā pausts viedoklis par gaidāmajām inflācijas pārmaiņām tuvāko gadu laikā, t.sk. sniegtas svarīgāko starptautisko organizāciju un tirgus dalībnieku prognozes. Turklāt raksturoti

strukturālie aspekti, kas svarīgi, lai pēc euro ieviešanas saglabātu cenu stabilitāti veicinošu vidi.

Līgumā ietvertie fiskālo norišu noteikumi un to piemērošana ECB darbībā kopā ar procedūras jautājumiem apkopota 2. ielikumā.

2. ielikums

FISKĀLĀS NORISES

1. Līguma noteikumi

Saskaņā ar Līguma 121. panta 1. punkta otro ievilkumu jānodrošina

"valsts finanšu stāvokļa stabilitāte; tas paredz, ka sasniegts valsts budžeta stāvoklis bez pārmērīga deficīta, kā noteikts šā Līguma 104. panta 6. punktā".

Saskaņā ar Līguma 121. pantā minētā Protokola par konverģences kritērijiem 2. pantu:

"šā Līguma 121. panta 1. punkta otrajā ievilkumā minētais valdības budžeta stabilitātes kritērijs ir tas, ka novērtējuma brīdī uz dalībvalsti neattiecas atbilstīgi šā Līguma 104. panta 6. punktam pieņemtais Padomes lēmums par pārmērīgu budžeta deficītu".

104. pantā noteikta pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra. Saskaņā ar 104. panta 2. un 3. punktu Eiropas Komisija sagatavo ziņojumu, ja dalībvalsts neizpilda prasības attiecībā uz fiskālo disciplīnu, īpaši ja:

- a) plānotā vai faktiskā valdības budžeta deficīta attiecība pret IKP pārsniedz atsaucēs vērtību (kas Protokolā par pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru noteikta kā 3% no IKP), izņemot, ja:
  - attiecība ir vai nu ievērojami un pastāvīgi samazinājusies un sasniegusi līmeni, kas tuvojas atsaucēs vērtībai; vai arī ja
  - atsaucēs vērtības pārsniegums ir ārkārtējs un īslaicīgs un attiecība saglabājas tuva atsaucēs vērtībai;
- b) valdības parāda attiecība pret IKP pārsniedz atsaucēs vērtību (kas Protokolā par pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru noteikta kā 60% no IKP), izņemot, ja attiecība pietiekami samazinās un apmierinošā tempā tuvojas atsaucēs vērtībai.

Turklāt Komisijas sagatavotajā ziņojumā jāņem vērā tas, vai valdības budžeta deficīts pārsniedz valdības ieguldījumu izdevumus, un visi pārējie būtiskie faktori, t.sk. dalībvalsts ekonomiskā un budžeta situācija vidējā termiņā. Komisija var sagatavot ziņojumu arī tad, ja tā uzskata, ka

dalībvalstij ir pārmērīga budžeta deficīta rašanās risks, lai gan kritēriji izpildīti. Ekonomikas un finanšu komiteja izsaka viedokli par Komisijas ziņojumu. Visbeidzot, saskaņā ar 104. panta 6. punktu ES Padome, pamatojoties uz Komisijas ieteikumu un ņemot vērā visas piezīmes, kuras, iespējams, vēlas paust attiecīgā dalībvalsts, ievērojot kvalificētu balsu vairākumu un vispārējo novērtējumu, nolēm, vai šajā dalībvalstī ir pārmērīgs budžeta deficīts.

2. Līguma noteikumu piemērošana

Konverģences novērtēšanai ECB pauž viedokli par fiskālajām norisēm. Vērtējot ilgtermiņu, ECB pārbauda fiskālo norišu galvenos rādītājus no 1998. gada līdz 2007. gadam, apsver perspektīvas un problēmas valsts finanšu jomā un analizē saiknes starp deficīta un parāda tendencēm.

ECB un Komisijai ir atšķirīgas lomas saistībā ar 104. pantu: ECB nav formālas nozīmes pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūrā. ECB ziņojumā tiek tikai norādīts, vai valsts pakļauta pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūrai.

Attiecībā uz Līguma noteikumu, ka parāda attiecībai, kas pārsniedz 60% no IKP, būtu "pietiekami jāsamazinās un apmierinošā tempā jātuvojas atsaucē vērtībai", ECB novērtē iepriekšējās un nākotnes parāda tendences.

Fiskālo norišu vērtējums balstīts uz datiem, kas iegūti, pamatojoties uz nacionālajiem kontiem, saskaņā ar Eiropas Kontu sistēmu 1995 (sk. statistikas pielikumu). Lielāko daļu šajā ziņojumā sniegto rādītāju 2008. gada aprīlī nodrošināja Komisija, un tie ietver datus par valdības fiskālo situāciju no 1998. gada līdz 2007. gadam un Komisijas prognozes 2008. gadam.

Attiecībā uz valsts finanšu ilgtermiņu atsaucē gada (2007) rezultāti aplūkoti, ņemot vērā dalībvalsts darbību pēdējo 10 gadu laikā. Vispirms vērtēta valdības parāda rādītāja dinamika un to noteicošie faktori šajā periodā, t.i., nominālā IKP pieauguma tempa un procentu likmju starpība, sākotnējā bilance un deficīta-parāda korekcija. Šāda perspektīva var sniegt papildu informāciju par to, cik lielā mērā makroekonomiskā vide, īpaši izaugsmes temps un procentu likmes, ietekmējusi parāda dinamiku. Tā var arī nodrošināt plašāku informāciju par fiskālās konsolidācijas centieni nozīmīgi, kā atspoguļots sākotnējā bilancē, un īpašu faktoru nozīmīgi deficīta-parāda korekcijā. Turklāt aplūkota valdības parāda struktūra, īpaši pievērsties īstermiņa parāda īpatsvaram un ārvalstu valūtas parāda īpatsvaram un to dinamikai. Salīdzinot šos apjomus ar pašreizējo parāda rādītāja līmeni, parādīts fiskālo bilanci jutīgums pret valūtas kursu un procentu likmju pārmaiņām.

Tālāk aplūkota deficīta rādītāja dinamika. Šajā kontekstā ieteicams ņemt vērā, ka valsts gada

deficīta rādītāja pārmaiņas parasti nosaka dažādi faktori. To ietekmi bieži iedala, no vienas puses, "cikliskā ietekmē", kas atspoguļo deficīta reakciju uz ekonomiskā cikla pārmaiņām, un, no otras puses, "necikliskā ietekmē", ko bieži izmanto, lai atspoguļotu strukturālas vai pastāvīgas fiskālās politikas korekcijas. Tomēr ne vienmēr var uzskatīt, ka šāda necikliska ietekme, kāda uzrādīta šajā ziņojumā, pilnībā atspoguļo fiskālās situācijas strukturālās pārmaiņas, jo tā ietver īslaicīgu ietekmi uz budžeta bilanci, ko izraisa politikas pasākumu un īpašu faktoru ietekme. Sīkāk apskatītas arī valdību ieņēmumu un izdevumu iepriekšējās tendences un ieskicētas plašas konsolidācijas jomas.

Vērtējot nākotnes perspektīvas, minēti 2008. gada valsts budžeta plāni un jaunākās Eiropas Komisijas prognozes un ņemta vērā Konverģences programmā noteiktā vidējā termiņa fiskālā stratēģija, ietverot tās Stabilitātes un izaugsmes paktā paredzētā vidējā

termiņa mērķrādītāja prognozētās izpildes, kā arī parāda rādītāja perspektīvas novērtējumu, ņemot vērā pašreizējo fiskālo politiku. Turklāt uzsvērti ilgtermiņa uzdevumi budžeta pozīcijas ilgtspējas saglabāšanai, īpaši tie, kuri attiecas uz nefondēto valsts pensiju sistēmu sakarā ar demogrāfiskajām pārmaiņām un valdības sniegtajām garantijām.

3. ielikums

VALŪTAS KURSA DINAMIKA

1. Līguma noteikumi

Saskaņā ar Līguma 121. panta 1. punkta trešo ievilkumu jānodrošina, ka:

"vismaz divus gadus attiecīgās valsts valūtas kursa svārstības palikušas Eiropas Monetārās sistēmas valūtas kursa mehānisma noteiktajās robežās un šīs valsts valūta nav devalvēta attiecībā pret jebkuras citas dalībvalsts valūtu".

Līguma 121. pantā minētā Protokola par konverģences kritērijiem 3. pants paredz, ka:

"Kritērijs šā Līguma 121. panta 1. punkta trešajā ievilkumā minētajai dalībai Eiropas Monetārās sistēmas valūtas kursa mehānismā ir tāds, ka dalībvalsts vismaz divus gadus pirms novērtējuma bez lielām grūtībām ievērojusi paredzētās svārstību robežas Eiropas Monetārās sistēmas valūtas kursa mehānismā. Proti, dalībvalsts šajā laikā pēc savas iniciatīvas nav devalvējusi savas valūtas divpusējo centrālo kursu attiecībā pret jebkuras citas dalībvalsts valūtu."

2. Līguma noteikumu piemērošana

Attiecībā uz valūtas kursa stabilitāti ECB novērtē, vai valsts bez nopietnām problēmām piedalījies VKM II (kas no 1999. gada janvāra aizstāja VKM) vismaz divus gadus pirms konverģences novērtējuma, jo īpaši nemazinot savas valūtas kursu attiecībā pret euro. Īsāka dalības laika gadījumos valūtas kursa dinamika aplūkota divu gadu atsaucē periodā, kā tas darīts iepriekšējos ziņojumos.

Novērtējot valūtas kursa stabilitāti attiecībā pret euro, uzmanība pievērsta tam, vai valūtas kurss ir tuvs VKM II centrālajam kursam, ņemot vērā arī faktorus, kuri varētu veicināt attiecīgā valūtas kursa kāpumu, kas atbilst iepriekš izmantotajai pieejai. Tāpēc svārstību koridora diapazons VKM II nerada problēmas valūtas kursa stabilitātes kritērija novērtēšanā.

Turklāt jautājumu par to, vai valstij nav bijušas "lielas grūtības", parasti izskata šādi: 1) novērtējot valūtas kursa novirzi no VKM II centrālā kursa attiecībā pret euro, 2) izmantojot rādītājus, piemēram, valūtas kursa svārstības attiecībā pret euro un to tendenci, kā arī īstermiņa procentu likmju starpības attiecībā pret euro zonu un to attīstību, un 3) apsverot ārvalstu valūtas intervencu nozīmi.

Šā ziņojuma atsaucē periods ir no 2006. gada 19. aprīļa līdz 2008. gada 18. aprīlim. Visi divpusējie valūtas kursi ir oficiālie ECB atsaucē kursi (sk. statistikas pielikumu).

Līguma noteikumi un to piemērošana ECB darbībā attiecībā uz valūtas kursa dinamiku sniegti 3. ielikumā.

Četras no šajā ziņojumā vērtētajām dalībvalstīm pašlaik piedalās VKM II. Igaunija un Lietuva piedalās VKM II kopš 2004. gada 28. jūnija. Latvija pievienojās mehānismam 2005. gada 2. maijā. Visbeidzot, Slovākija piedalās VKM II kopš 2005. gada 28. novembra. Atsauces periodā vērotās šo valstu valūtu kursu svārstības attiecībā pret euro tiek analizētas kā novirze no attiecīgās VKM II centrālās paritātes. Šajā ziņojumā ietverta pārējo sešu dalībvalstu 2006. gada aprīlī novērotie vidējie valūtu kursi attiecībā pret euro izmantoti kā etalons ilustratīvā nolūkā, jo nav noteikts VKM II centrālais kurss. Tas tiek veikts saskaņā ar iepriekšējos ziņojumos iedibināto kārtību un

neatspoguļo nekādu valūtas kursa atbilstības vērtējumu.

Papildus nominālā valūtas kursa pārmaiņām attiecībā pret euro īsumā aplūkoti dati, kas liecina par pašreizējā valūtas kursa stabilitāti. Tie ir dati par reālo divpusējo un efektīvo valūtas kursu attīstību, maksājumu bilances tekošo, kapitāla un finanšu kontu. Kopējā ārējā parāda un starptautisko investīciju bilances pārmaiņas arī tiek vērtētas ilgākos laika periodos. Sadaļās par valūtas kursa dinamiku aplūkoti arī attiecīgās valsts integrācijas euro zonā līmeņa rādītāji. To vērtē ārējās tirdzniecības (eksports un imports), kā arī finanšu integrācijas izteiksmē.

Līgumā ietvertie ilgtermiņa procentu likmju dinamikas noteikumi un to piemērošana ECB darbībā sniegta 4. ielikumā.

4. ielikums

ILGTERMIŅA PROCENTU LIKMJU DINAMIKA

1. Līguma noteikumi

Līguma 121. panta 1. punkta ceturtajā ievilkumā prasīta

"stabilitāte, ko dalībvalsts panākusi konverģencē un Eiropas Monetārās sistēmas valūtas kursa mehānismā, kuru atspoguļo ilgtermiņa procentu likmes".

Līguma 121. pantā minētā Protokola par konverģences kritērijiem 4. pants paredz, ka:

"šā Līguma 121. panta 1. punkta ceturtajā ievilkumā minētās procentu likmju konverģences kritērijs ir tāds, ka dalībvalsts vidējā nominālā ilgtermiņa procentu likme, kas pirms novērtējuma novērota vienu gadu, pārsniedz ne vairāk kā par 2 procentu punktiem likmes trijās dalībvalstīs, kur cenu stabilitāte ir vislielākā. Procentu likmes mēra, par pamatu ņemot valdības ilgtermiņa obligācijas vai līdzīgus vērtspāpirus un ņemot vērā to, ka dažādās valstīs tās nosaka dažādi."

2. Līguma noteikumu piemērošana

Šajā ziņojumā ECB piemēro Līguma noteikumus šādi.

- Pirmkārt, attiecībā uz "vidējo nominālo ilgtermiņa procentu likmi", kas "pirms novērtējuma novērota vienu gadu"; ilgtermiņa procentu likme tiek aprēķināta kā aritmētiskais vidējais

rādītājs pēdējo 12 mēnešu laikā, par kuru bijuši pieejami SPCI dati. Šajā ziņojumā aplūkots atsauces periods ir no 2007. gada aprīļa līdz 2008. gada martam.

- Otrkārt, nosacījums "trijās dalībvalstīs, kur cenu stabilitāte ir vislielākā", kas izmantots atsauces vērtības definēšanai; to lieto, izmantojot ilgtermiņa procentu likmju nesvērto aritmētisko vidējo rādītāju tajās pašās trijās ES valstīs, kuru dati lietoti cenu stabilitātes kritērija novērtēšanas atsauces vērtības aprēķinā (sk. 1. ielikumu). Šajā ziņojumā aplūkotajā atsauces periodā šo triju valstu ilgtermiņa procentu likmes bija 4.8% (Malta), 4.3% (Nīderlande) un 4.3% (Dānija); tādējādi vidējā procentu likme ir 4.5% un, pieskaitot 2 procentu punktus, atsauces vērtība ir 6.5%.

Procentu likmes aprēķinātas, pamatojoties uz pieejamām saskaņotajām ilgtermiņa procentu likmēm, kuras noteiktas konverģences novērtēšanai (sk. statistikas pielikumu).

Valstī, kurā nav pieejama saskaņota ilgtermiņa procentu likme, veic pēc iespējas plašu finanšu tirgu analīzi, ņemot vērā valdības parāda apjomu un citus būtiskus rādītājus, lai novērtētu stabilitāti, ko dalībvalsts panākusi konverģencē, un tās dalības ilgumu VKM II.

Kā jau minēts, Līgumā precīzi sniegta atsauce uz "konverģences ilgtspēju", ko atspoguļo ilgtermiņa procentu likmes. Tāpēc norises atsauces periodā no 2007. gada aprīļa līdz 2008. gada martam aplūkotās saistībā ar ilgtermiņa procentu likmju tendencēm pēdējo 10 gadu laikā (vai periodā, par kuru pieejami dati) un galvenajiem faktoriem, kas nosaka to atšķirības salīdzinājumā ar euro zonā dominējošo vidējo ilgtermiņa procentu likmi. Ziņojumā šīs analīzes pamatojumam sniegta arī informācija par finanšu tirgus attīstību un apmēru. Tās pamatā ir trīs rādītāji (sabiedrību emitēto apgrozībā esošo parāda vērtspapīru apjoms, akciju tirgus kapitalizācija un iekšzemes banku veiktā privātā sektora kreditēšana), kas kopā katrā valstī nosaka kapitāla tirgu apmēru.

Visbeidzot, saskaņā ar Līguma 121. panta 1. punktu šajā ziņojumā jāanalizē vairāki citi svarīgi faktori, t.i., "ECU attīstība, tirgu integrācijas rezultāti, maksājumu bilances tekošā konta stāvoklis un dinamika, kā arī vienības darbaspēka izmaksu un citu cenu indeksu attīstības vērtējums". Šie faktori aplūkoti 5. nodaļā atbilstoši jau minētajiem atsevišķajiem kritērijiem. Ņemot vērā euro ieviešanu 1999. gada 1. janvārī, ECU attīstība vairs netiek aplūkota.

2.2. NACIONĀLO TIESĪBU AKTU ATBILSTĪBA LĪGUMAM

2.2.1. IEVADS

Saskaņā ar Līguma 122. panta 2. punktu ECB (un Komisijai) vismaz reizi divos gados vai pēc tādās dalībvalsts pieprasījuma, uz kuru attiecas izņēmums, jā sagatavo ziņojums ES Padomei saskaņā ar 121. panta 1. punktā noteikto kārtību. Katrā ziņojumā jāiekļauj katras dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, nacionālo tiesību aktu, t.sk. NCB statūtu, novērtējums par atbilstību Līguma 108. un 109. pantam un Eiropas Centrālo banku sistēmas un Eiropas Centrālās bankas Statūtiem (tālāk tekstā – Statūti). Šādu Līgumā noteiktu pienākumu dalībvalstīm, uz kurām attiecas izņēmums, dēvē arī par tiesisko konverģenci. Vērtējot tiesisko konverģenci, ECB neaprobežojas tikai ar nacionālo tiesību aktu formālu novērtējumu, bet var arī apsvērt, vai attiecīgo nosacījumu ieviešana atbilst Līguma un Statūtu garam. Saskaņā ar 2007. gada maija Konverģences ziņojumā¹ norādīto ECB īpašas bažas rada jebkuras pazīmes, ka uz dažu dalībvalstu NCB lēmējinstītūcijām tiek izdarīts spiediens, kas neatbilst Līguma garam attiecībā

¹ Sk. ECB 2007. gada maija Konverģences ziņojuma 2.2.1. sadaļu.

uz centrālo banku neatkarību. ECB arī uzskata, ka nepieciešama NCB lēmēj institūciju vienmērīga turpmākā darbība. Pirms ECB sniegs kādu galīgu pozitīvu novērtējumu, kurā atzīts, ka dalībvalsts nacionālie tiesību akti atbilst Līgumam un Statūtiem, tā rūpīgi uzraudzīs visas norises.

DALĪBVALSTIS, UZ KURĀM ATTIECAS IZŅĒMUMS, UN TIESISKĀ KONVERĢENCE

Bulgārija, Čehijas Republika, Igaunija, Latvija, Lietuva, Ungārija, Polija, Rumānija, Slovākija un Zviedrija, kuru nacionālie tiesību akti tiek vērtēti šajā ziņojumā, ir dalībvalstis, uz kurām attiecas izņēmums, t.i., tās vēl nav ieviešušas euro. Zviedrija kļuva par dalībvalsti, uz kuru attiecas izņēmums, ar ES Padomes 1998. gada maija lēmumu.² Attiecībā uz pārējām minētajām dalībvalstīm akta par pievienošanās nosacījumiem 4. pants³ un 5. pants⁴ nosaka: "Katra jaunā dalībvalsts no pievienošanās dienas piedalās Ekonomikas un monetārajā savienībā kā dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, kā tas definēts EK līguma 122. pantā."

ECB izvērtējusi tiesiskās konverģences pakāpi Bulgārijā, Čehijas Republikā, Igaunijā, Latvijā, Lietuvā, Ungārijā, Polijā, Rumānijā, Slovākijā un Zviedrijā, kā arī likumdošanas pasākumus, kas veikti vai kas tām jāveic, lai šo mērķi sasniegtu. Šajā ziņojumā nav aplūkotas Dānija un Lielbritānija – dalībvalstis ar īpašu statusu, kuras vēl nav ieviešušas euro.

Protokolā par dažiem nosacījumiem attiecībā uz Dāniju, kas pievienots Līgumam, noteikts, ka Dānijas valdības pienākums ir informēt ES Padomi par savu nostāju attiecībā uz līdzdalību EMS 3. posmā, pirms ES Padome veic novērtējumu saskaņā ar Līguma 121. panta 2. punktu. Dānija jau paziņojusi, ka nepiedalīsies EMS 3. posmā. Saskaņā ar Protokola 2. pantu tas nozīmē, ka Dānija uzskatāma par dalībvalsti, uz kuru attiecas izņēmums. Nosacījumi, kas attiecas uz Dāniju, tika iekļauti Lēmumā, ko pieņēma valstu vai valdību vadītāji Edinburgas augstākā līmeņa sanāksmē 1992. gada 11. un 12. decembrī. Lēmumā noteikts, ka Dānija saglabā esošās pilnvaras monetārās politikas jomā atbilstoši valsts likumiem un noteikumiem, t.sk.

Danmarks Nationalbank pilnvaras monetārās politikas jomā. Līguma 108. pants attiecas uz Dāniju, tāpēc *Danmarks Nationalbank* jāpilda centrālās bankas neatkarības prasības. EMI 1998. gada Konverģences ziņojumā secināts, ka šis noteikums izpildīts. Dānijas konverģences līmenis nav vērtēts kopš 1998. gada tās īpašā statusa dēļ. Līdz laikam, kad Dānija ES Padomei paziņos par nodomu ieviest euro, *Danmarks Nationalbank* nav jābūt tiesiski integrētai Eurosistēmā un neviens Dānijas tiesību akts nav jāpielāgo.

Saskaņā ar Protokolu par atsevišķiem nosacījumiem attiecībā uz Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti, kas pievienots Līgumam, Lielbritānijai nav pienākuma iesaistīties EMS 3. posmā, ja vien tā nepaziņo ES Padomei par nodomu to darīt. 1997. gada 30. oktobrī Lielbritānija iesniedza ES Padomei paziņojumu, ka neievieš euro 1999. gada 1. janvārī, un situācija nav mainījies. Saskaņā ar šo paziņojumu atsevišķi Līguma (t.sk. 108. un 109. panta) un Statūtu noteikumi uz Lielbritāniju neattiecas. Tāpēc pašlaik nav likumīgas prasības nodrošināt, lai nacionālie tiesību akti (t.sk. *Bank of England* Statūti) atbilstu Līgumam un Statūtiem.

Tiesiskās konverģences vērtēšanas mērķis ir veicināt ES Padomes lēmumu par to, kuras dalībvalstis "izpilda nepieciešamos noteikumus vienotās valūtas ieviešanai". Tiesiskajā jomā šādi nosacījumi īpaši attiecas uz centrālās bankas neatkarību un NCB tiesisko integrāciju Eurosistēmā.

2 Padomes 1998. gada maija Lēmums 98/317/EK saskaņā ar Līguma 121. panta 4. punktu (*) (OV L 139, 11.05.1998., 30. lpp. *) PIEZĪME. Lēmuma 98/317/EC nosaukums mainīts, lai atspoguļotu Eiropas Kopienas dibināšanas līguma pantu numerācijas maiņu saskaņā ar Amsterdamas Līguma 12. pantu; sākotnēji atsauce bija uz Līguma 109.j panta 4. punktu.

3 Akts par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanās nosacījumiem un pielāgojumiem Līgumos, kas ir Eiropas Savienības pamatā (OV L 236, 23.09.2003., 33. lpp.).

4 Bulgārijas un Rumānijas gadījumā sk. Akta par Bulgārijas Republikas un Rumānijas pievienošanās nosacījumiem un pielāgojumiem Līgumos, kas ir Eiropas Savienības pamatā (OV L 157, 21.06.2005., 203. lpp.).

TIESISKĀ NOVĒRTĒJUMA STRUKTŪRA

Tiesiskajā novērtējumā kopumā ievērota iepriekšējo ECB un EMI tiesiskās konverģences ziņojumu – konkrēti, ECB 2007. gada maija Konverģences ziņojuma (par Kipru un Maltu), ECB 2006. gada decembra Konverģences ziņojuma (par Čehijas Republiku, Igauniju, Kipru, Latviju, Ungāriju, Maltu, Poliju, Slovākiju, Slovēniju un Zviedriju), 2006. gada maija Konverģences ziņojuma (par Lietuvu un Slovēniju), 2004. gada Konverģences ziņojuma (par Čehijas Republiku, Igauniju, Kipru, Latviju, Lietuvu, Ungāriju, Maltu, Poliju, Slovēniju, Slovākiju un Zviedriju), 2002. gada Konverģences ziņojuma (par Zviedriju) un 2000. gada Konverģences ziņojuma (par Grieķiju un Zviedriju), kā arī EMI 1998. gada Konverģences ziņojuma – uzbūve. Nacionālo tiesību aktu atbilstība aplūkota, ņemot vērā arī tiesību aktu grozījumus, kas stājās spēkā pirms 2008. gada 13. marta.

2.2.2. PIELĀGOŠANAS IESPĒJAS

2.2.2.1. PIELĀGOŠANAS JOMAS

Lai noteiktu jomas, kurās nepieciešama nacionālo tiesību aktu pielāgošana, tiek vērtēti šādi jautājumi:

- atbilstība NCB neatkarības noteikumiem Līgumā (108. pants) un Statūtos (7. un 14.2. pants), kā arī atbilstība konfidencialitātes noteikumiem (Statūtu 38. pants);
- atbilstība monetārās finansēšanas (Līguma 101. pants) un privileģētās piekļuves aizliegumam (Līguma 102. pants) un vienotas euro rakstības ievērošana, kas prasīta Kopienas tiesībās; un
- NCB tiesiskā integrācija Eurosistēmā (īpaši saistībā ar Statūtu 12.1. un 14.3. pantu).

2.2.2.2. "ATBILSTĪBA" PRETĒJI "SASKAŅOŠANAI"

Līguma 109. pantā noteikts, ka jānodrošina nacionālo tiesību aktu "atbilstība" Līgumam un Statūtiem, tāpēc visas neatbilstības jānovērš. Šā nosacījuma izpildes nepieciešamību neietekmē ne Līguma un Statūtu prioritāte pār

nacionālajiem tiesību aktiem, ne neatbilstību raksturs.

Nacionālajiem tiesību aktiem izvirzītā "atbilstības" prasība nenozīmē, ka Līgums nosaka prasību "saskaņot" NCB statūtus *inter se* vai ar Statūtiem. Nacionālās atšķirības var turpināt pastāvēt tiktāl, ciktāl tās neapdraud Kopienas ekskluzīvo kompetenci monetārajos jautājumos. Statūtu 14.4. pantā tiešām noteikts, ka NCB atļauts veikt funkcijas, kas atšķiras no Statūtos noteiktajām funkcijām, ar noteikumu, ka to izpilde netraucē ECBS mērķu un uzdevumu izpildi. Nosacījumi, kas atļauj šādu papildu funkciju iekļaušanu NCB statūtos, skaidri atspoguļo situācijas, kurās var saglabāties atšķirības. Tātad termins "atbilstošs" vairāk liecina, ka nacionālie tiesību akti un NCB statūti jākorģē tā, lai novērstu neatbilstības Līgumam un Statūtiem un nodrošinātu NCB integrāciju ECBS nepieciešamajā līmenī. Jāmaina jebkādi nosacījumi, kas ierobežo Līgumā noteikto NCB neatkarību un tās kā ECBS neatņemamas daļas darbību. Tāpēc paļaušanās vienīgi uz Kopienas tiesību aktu prioritāti pār nacionālajiem tiesību aktiem nav pietiekama, lai to panāktu.

Līguma 109. pantā noteiktais pienākums aptver vienīgi neatbilstību Līgumam un Statūtiem. Tomēr nacionālie tiesību akti, kas neatbilst Kopienas sekundārajiem tiesību aktiem, ar tiem jāaskaņo. Kopienas tiesību aktu prioritāte neskar nacionālo tiesību aktu pielāgošanas pienākumu. Šī vispārīgā prasība izriet ne vien no Līguma 109. panta, bet arī no Eiropas Kopienas Tiesas prakses.⁵

Līgums un Statūti neparedz veidu, kādā jāpanāk nacionālo tiesību aktu atbilstība. To var veikt, atsaucoties uz Līgumu un Statūtiem vai inkorporējot to nosacījumus un atsaucies uz tiem, vai novēršot neatbilstības, vai apvienojot visas minētās metodes.

Turklāt Kopienas institūcijām un dalībvalstīm jāizmanto arī konsultācijas ar ECB par tās kompetencē saskaņā ar Līguma 105. panta

⁵ Sk. arī Lietu 167/73 "Eiropas Kopienas Komisija pret Francijas Republiku" [1974] ECR 359 (*Code du Travail Maritime*).

4. punktu un Statūtu 4. pantu esošo tiesību aktu projektu nosacījumiem, lai nodrošinātu un saglabātu nacionālo tiesību aktu atbilstību Līgumam un Statūtiem. Padomes 1998. gada 29. jūnija Lēmums 98/415/EK par valstu iestāžu konsultēšanos ar Eiropas Centrālo banku par tiesību aktu projektiem⁶ nepārprotami prasa dalībvalstīm veikt vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu šā pienākuma izpildi.

2.2.3. NCB NEATKARĪBA

Attiecībā uz centrālās bankas neatkarību un konfidencialitāti dalībvalstīs, kas ES pievienojās 2004. vai 2007. gadā, bija jāpieskaņo nacionālie tiesību akti, lai izpildītu attiecīgos Līguma un Statūtu nosacījumus un tie stātos spēkā attiecīgi 2004. gada 1. maijā un 2007. gada 1. janvārī. Zviedrijai nepieciešamā pielāgošana bija jāveic līdz ECBS izveidei 1998. gada 1. jūnijā.

2.2.3.1. CENTRĀLĀS BANKAS NEATKARĪBA

EMI 1995. gada novembrī izstrādāja centrālās bankas neatkarības pamatpazīmju sarakstu (tas vēlāk detalizēti aprakstīts 1998. gada Konverģences ziņojumā), kas tolaik bija dalībvalstu nacionālo tiesību aktu, īpaši NCB statūtu, novērtējuma pamats. Centrālās bankas neatkarības jēdziens ietver dažādus neatkarības veidus, t.i., funkcionālo, institucionālo, personisko un finansiālo, kas vērtējami atsevišķi. Dažu pēdējo gadu laikā šo centrālās bankas neatkarības aspektu analīze precizēta ECB pieņemtajos atzinumos. Šie aspekti veido pamatu to dalībvalstu, uz kurām attiecas izņēmums, nacionālo tiesību aktu un Līguma un Statūtu konverģences pakāpes novērtējumam.

FUNKCIONĀLĀ NEATKARĪBA

Centrālās bankas neatkarība nav pašmērķis, bet gan līdzeklis tāda mērķa sasniegšanai, kam jābūt skaidri noteiktam un dominējošam salīdzinājumā ar jebkuru citu mērķi. Funkcionālajai neatkarībai nepieciešams katras NCB galveno mērķi noteikt nepārprotami, juridiski precīzi un saskaņā ar Līgumā noteikto galveno mērķi – cenu stabilitāti. To sasniegt palīdz NCB nodrošināšana ar līdzekļiem un instrumentiem, kas vajadzīgi šāda mērķa sasniegšanai neatkarīgi no jebkuras

citas institūcijas. Līguma prasība attiecībā uz centrālās bankas neatkarību atspoguļo vispārējo viedokli, ka galveno mērķi – cenu stabilitāti – vislabāk nodrošinās pilnīgi neatkarīga institūcija ar precīzi formulētām pilnvarām. Centrālo banku neatkarība pilnībā savienojama ar NCB atbildību par to pieņemtajiem lēmumiem, kas ir svarīgs aspekts, lai veicinātu uzticēšanos banku neatkarīgajam statusam. Tas ietver caurredzamību un dialogu ar trešajām personām.

Attiecībā uz termiņiem Līgumā nav precīzi noteikts, kad to dalībvalstu NCB, uz kurām attiecas izņēmums, jāizpilda galvenais – cenu stabilitātes – mērķis, kas noteikts Līguma 105. panta 1. punktā un Statūtu 2. pantā. Zviedrijas gadījumā jautājums bija par to, vai šā pienākuma izpilde būtu jāsāk no ECBS izveides brīža vai no euro ieviešanas brīža. Attiecībā uz dalībvalstīm, kas ES pievienojās 2004. gada 1. maijā, jautājums bija par to, vai tas būtu jāsāk darīt no šā datuma vai no euro ieviešanas brīža. Kaut gan Līguma 105. panta 1. punkts neattiecas uz tām dalībvalstīm, uz kurām attiecas izņēmums (sk. Līguma 122. panta 3. punktu), Statūtu 2. pants attiecas uz šādām dalībvalstīm (sk. Statūtu 43.1. pantu). ECB uzskata, ka pienākumu par NCB galveno mērķi noteikt cenu stabilitāti jāsāk pildīt no 1998. gada 1. jūnija Zviedrijas gadījumā un no 2004. gada 1. maija un 2007. gada 1. janvāra – to dalībvalstu gadījumā, kuras šajos datumos pievienojās ES. Tas pamatojas uz to, ka viens no Kopienas pamatprincipiem, t.i., cenu stabilitāte (Līguma 4. panta 3. punkts), piemērojams arī tām dalībvalstīm, uz kurām attiecas izņēmums. Tas pamatojas arī uz Līguma mērķi visām dalībvalstīm censties panākt makroekonomisko konverģenci, t.sk. cenu stabilitāti, kas ir šo regulāro ECB un Komisijas ziņojumu nolūks. Šāds secinājums balstās arī uz nepieciešamo centrālās bankas neatkarības *ratio legis*, kas pamatota tikai tad, ja prioritāte ir vispārējais cenu stabilitātes mērķis.

Valstu novērtējumi šajā ziņojumā balstās uz šiem secinājumiem par dalībvalstu ar izņēmuma statusu NCB pienākuma termiņu cenu stabilitātes kā galvenā mērķa noteikšanai.

6 OV L 189, 03.07.1998., 42. lpp.

INSTITUCIONĀLĀ NEATKARĪBA

Institucionālās neatkarības princips nepārprotami pausts Līguma 108. pantā un Statūtu 7. pantā. Šo pantu nosacījumi aizliedz NCB un to lēmējinstītūciju locekļiem lūgt vai saņemt norādījumus no Kopienas iestādēm vai institūcijām, no jebkuras dalībvalsts valdības vai kādas citas institūcijas. Turklāt tie aizliedz Kopienas iestādēm un institūcijām un dalībvalstu valdībām censties ietekmēt tos NCB lēmējinstītūciju locekļus, kuru lēmumi var ietekmēt NCB veicamu ar ECBS saistītu uzdevumu izpildi.

Vienalga, vai NCB ir valsts institūcija, īpaša publisko tiesību institūcija vai tikai akciju sabiedrība, pastāv risks, ka īpašnieks, pamatojoties uz īpašumtiesībām, var ietekmēt tās lēmumu pieņemšanu attiecībā uz uzdevumiem, kas saistīti ar ECBS. Šāda ietekme, kas īstenota vai nu izmantojot akcionāru tiesības, vai citādi, var ietekmēt NCB neatkarību, tāpēc tā jāierobežo ar likumu.

Aizliegums sniegt norādījumus

Trešo personu tiesības sniegt norādījumus NCB, to lēmējinstītūcijām vai šo lēmējinstītūciju locekļiem nav savienojamas ar Līgumu un Statūtiem, ja tas skar ar ECBS saistītus uzdevumus.

Aizliegums apstiprināt, apturēt, anulēt vai atlikt lēmumus

Trešo personu tiesības apstiprināt, apturēt, anulēt vai atlikt NCB lēmumus nav savienojamas ar Līgumu un Statūtiem, ja tas skar ar ECBS saistītus uzdevumus.

Aizliegums uz likumiska pamata cenzēt lēmumus

Citu institūciju, izņemot neatkarīgas tiesas, tiesības uz likumiska pamata cenzēt ar ECBS uzdevumu izpildi saistītus lēmumus nav savienojamas ar Līgumu un Statūtiem, jo šo uzdevumu izpildi nedrīkst politiski pārvērtēt. NCB prezidenta tiesības apturēt ECBS vai NCB lēmējinstītūcijas likumīgi pieņemtu lēmumu izpildi un pēc tam tos iesniegt politiskām institūcijām galīgā lēmuma pieņemšanai būtu līdzvērtīgas norādījumu lūgšanai no trešajām personām.

Aizliegums ar balsstiesībām piedalīties NCB lēmējinstītūcijās

Trešo personu pārstāvju dalība NCB lēmējinstītūcijās ar tiesībām balsot par jautājumiem, kas skar NCB veicamu ar ECBS saistītu uzdevumu izpildi, pat ja šāda balss nav izšķiroša, nav savienojama ar Līgumu un Statūtiem.

Aizliegums *ex ante* sniegt ieteikumus par NCB lēmumiem

NCB ar likumu noteikts pienākums *ex ante* konsultēties ar trešajām personām nodrošina tām oficiālu mehānismu galīgā lēmuma ietekmēšanai, tāpēc nav savienojams ar Līgumu un Statūtiem.

Tomēr NCB un trešo personu dialogs, pat ja tā pamatā ir likumā noteikti pienākumi sniegt informāciju un apmainīties viedokļiem, atbilst centrālās bankas neatkarībai ar nosacījumu, ka:

- nenotiek iejaukšanās NCB lēmējinstītūciju locekļu neatkarībā;
- pilnībā tiek respektēts NCB prezidentu kā ECB Ģenerālpadomes locekļu īpašais statuss;
- tiek ievērotas Statūtos noteiktās konfidencialitātes prasības.

NCB lēmējinstītūciju locekļu atbrīvošana no pienākumiem

Statūtu nosacījumos attiecībā uz trešo personu (piemēram, valdību) īstenoto NCB lēmējinstītūciju locekļu atbrīvošanu no pienākumiem (piemēram, saistībā ar pārskatiem) jāietver atbilstošas garantijas, lai šādas pilnvaras neaizskartu atsevišķa NCB locekļa spējas patstāvīgi pieņemt ar ECBS uzdevumiem saistītus lēmumus (vai izpildīt ECBS līmenī pieņemtos lēmumus). Šajā nolūkā NCB statūtos ieteikts iekļaut skaidri paustu noteikumu.

PERSONISKĀ NEATKARĪBA

Centrālās bankas neatkarību aizsargā arī Statūtu noteikums par NCB lēmējinstītūciju locekļu

amata pilnvaru termiņa nodrošinājumu. Prezidenti ir ECB Ģenerālpadomes locekļi. Statūtu 14.2. pantā noteikts, ka NCB statūtos īpaši jāparedz minimālais prezidenta amata pilnvaru termiņš – pieci gadi. Nodrošināta arī aizsardzība pret prezidentu patvarīgu atbrīvošanu no amata, nosakot, ka viņus var atbrīvot no amata tikai tad, ja prezidents vairs neatbilst pienākumu veikšanai vajadzīgajiem nosacījumiem vai izdarījis smagu pārkāpumu, kā arī paredzot iespēju apstrīdēt lēmumu Eiropas Kopienu Tiesā. NCB statūtiem jāatbilst šim noteikumam, kā noteikts tālāk tekstā.

Prezidentu minimālais amata pilnvaru termiņš

Saskaņā ar Statūtu 14.2. pantu NCB statūtiem jāparedz, ka minimālais prezidenta amata pilnvaru termiņš ir pieci gadi. Tas neaizliedz ilgākus amata pilnvaru termiņus, savukārt neierobežotam amata pilnvaru termiņam nav nepieciešama statūtu pielāgošana, ja prezidenta atbrīvošanas no amata iemesli atbilst Statūtu 14.2. pantam. Ja tiek grozīti NCB statūti, tiesību aktam, ar kuru tiek veikti grozījumi, jānodrošina prezidenta un citu lēmējinstītūciju locekļu, kuri var aizstāt prezidentu, amata pilnvaru termiņa aizsardzība.

Pamatojums prezidentu atbrīvošanai no amata

NCB statūtiem jānodrošina, ka prezidentus nevar atbrīvot no amata tādu iemeslu dēļ, kuri nav minēti Statūtu 14.2. pantā. Šīs prasības mērķis ir neļaut prezidentu apstiprināšanā iesaistītajām iestādēm, īpaši valdībai vai parlamentam, patvarīgi atbrīvot viņus no amata. NCB statūtos vai nu jāmin atbrīvošanas iemesli, kas atbilst Statūtu 14.2. pantam, vai arī nav jāiekļauj atbrīvošanas iemeslu uzskaitījums (jo Statūtu 14.2. panta noteikumi ir tieši piemērojami).

Pārējo ar ECBS saistītu uzdevumu izpildē iesaistīto NCB lēmējinstītūciju locekļu amata pilnvaru termiņa nodrošinājums un pamatojums atbrīvošanai no amata

Personiskā neatkarība būtu apdraudēta, ja tādi paši noteikumi, kādi nodrošina prezidenta amata pilnvaru termiņu un pamatojumu atbrīvošanai no amata, netiktu piemēroti arī citiem NCB lēmējinstītūciju locekļiem, kuri veic ar ECBS

saistītu uzdevumu izpildi.⁷ Vienlīdzīgu amata pilnvaru termiņa nodrošinājumu nosaka vairākas Līguma un Statūtu normas. Statūtu 14.2. pantā nav noteikts, ka amata pilnvaru termiņa nodrošinājums attiecas tikai uz NCB prezidentiem, bet Līguma 108. pants un Statūtu 7. pants attiecas uz NCB "lēmējinstītūciju locekļiem", ne tikai konkrēti uz NCB prezidentiem. Tas ir īpaši svarīgi, ja NCB prezidents ir pirmais starp līdzīgiem kolēģiem ar vienādām balsstiesībām vai ja šiem citiem locekļiem nāktos aizstāt amatā NCB prezidentu.

Tiesības uz lēmumu apstrīdēšanu tiesā

Lai ierobežotu politisko rīcības brīvību, vērtējot iemeslus atbrīvošanai no amata, NCB lēmējinstītūciju locekļiem jāparedz tiesības neatkarīgā tiesā apstrīdēt jebkuru lēmumu par viņu atbrīvošanu no amata.

Statūtu 14.2. pantā noteikts, ka no amata atbrīvoti NCB prezidenti šo lēmumu var apstrīdēt Eiropas Kopienu Tiesā. Nacionālajos tiesību aktos vai nu būtu jāiekļauj atsauce uz Statūtiem, vai arī nebūtu jāmin tiesības apstrīdēt lēmumu Eiropas Kopienu Tiesā (jo Statūtu 14.2. panta nosacījumi ir tieši piemērojami).

Nacionālajos tiesību aktos arī jāparedz tiesības valsts tiesās apstrīdēt lēmumu par citu ar ECBS saistītu uzdevumu izpildē iesaistīto NCB lēmējinstītūciju locekļu atbrīvošanu no amata. Šīs tiesības var būt gan vispārējo tiesību aktu jautājums, gan īpaša norma. Lai gan var apgalvot, ka šīs tiesības ir nodrošinātas saskaņā ar vispārējiem tiesību aktiem, juridiskās precizitātes

⁷ Sk. 2004. gada 4. novembra ECB Atzinuma CON/2004/35 pēc Ungārijas Finanšu ministrijas pieprasījuma par likumprojektu, ar ko groza Likumu par *Magyar Nemzeti Bank*, 8. punktu; 2005. gada 4. augusta ECB Atzinuma CON/2005/26 pēc *Národná banka Slovenska* pieprasījuma par likumprojektu, ar ko groza Aktu Nr. 566/1992 Coll. par *Národná banka Slovenska*, ar grozījumiem, un par dažu likumu grozījumiem 8. punktu; 2006. gada 25. augusta ECB Atzinuma CON/2006/44 pēc *Banca d'Italia* pieprasījuma par *Banca d'Italia* Statūtu grozījumiem 3.3. punktu; 2006. gada 22. jūnija ECB Atzinuma CON/2006/32 pēc Francijas Senāta pieprasījuma par Likuma par *Banque de France* projektu 2.6. punktu; un 2007. gada 7. marta ECB Atzinuma CON/2007/6 pēc Vācijas Finanšu ministrijas pieprasījuma par Astotā likuma projektu, ar ko groza Likumu par *Deutsche Bundesbank*, 2.3. un 2.4. punktu.

dēļ būtu ieteicams konkrēti noteikt šādas apstrīdēšanas tiesības.

Nodrošinājums pret interešu konfliktu

Attiecībā uz personisko neatkarību jānovērš arī jebkādu interešu konfliktu rašanās, pildot NCB lēmējinstītūciju locekļu pienākumus NCB (NCB prezidenti – arī ECB lēmējinstītūciju locekļu pienākumus) un citas ar ECBS saistītu uzdevumu izpildē iesaistītu NCB lēmējinstītūciju locekļu iespējamās funkcijas, kas varētu apdraudēt šo locekļu personisko neatkarību. Principā dalība ar ECBS saistītu uzdevumu izpildē iesaistītā lēmējinstītūcijā nav savienojama ar citām funkcijām, kas varētu izraisīt interešu konfliktu. Konkrēti, šādi lēmējinstītūciju locekļi nedrīkst ieņemt amatus un viņiem nedrīkst būt interešu, kas varētu ietekmēt viņu darbību, pārstāvat likumdevējas institūcijas vai valdību, reģionu vai vietējā līmeņa pārvaldes institūcijas, vai saistībā ar dalību komercorganizācijās. Sevīšķi jāuzmanās, lai novērstu potenciālos interešu konfliktus saistībā ar lēmējinstītūciju locekļiem, kuriem nav izpildfunkciju.

FINANSIĀLĀ NEATKARĪBA

Pat ja NCB ir pilnīgi nodrošināta funkcionālā, institucionālā un personiskā neatkarība (t.i., to garantē NCB statūti), tās kopējā neatkarība būtu apdraudēta, ja tā nevarētu savu pilnvaru pildīšanai (t.i., ar ECBS saistītu uzdevumu izpildei saskaņā ar Līgumu un Statūtiem) autonomi izmantot pietiekamus finanšu resursus.

Dalībvalstis nedrīkst pieļaut, ka to NCB nav pietiekamu finanšu līdzekļu ar ECBS vai Eurosistēmu saistītu uzdevumu veikšanai. Jāatzīmē, ka Statūtu 28.1. un 30.4. pantā paredzēta iespēja prasīt NCB turpmāk veikt ieguldījumus ECB kapitālā un ieskaitīt papildu līdzekļus valūtas rezervēs.⁸ Turklāt Statūtu 33.2. pantā noteikts,⁹ ka gadījumos, ja ECB radušies zaudējumi, kurus nav iespējams pilnībā segt no vispārējo rezervju fonda, ECB Padome var pieņemt lēmumu norakstīt atlikušos zaudējumus no attiecīgā finanšu gada monetārajiem ienākumiem proporcionāli summām, kas piešķirtas NCB, nepārsniedzot šīs summas. Finansiālās neatkarības princips prasa,

lai šo nosacījumu izpilde ļautu NCB netraucēti veikt savas funkcijas.

Turklāt finansiālās neatkarības princips nozīmē arī to, ka NCB rīcībā jābūt pietiekamiem līdzekļiem, lai veiktu ne tikai ar ECBS saistītus, bet arī nacionālus uzdevumus (piemēram, NCB pārvaldes un darbības finansēšanu).

Tāpēc finansiālās neatkarības koncepcija jāvērtē no viedokļa, vai kādai trešajai personai nav iespējas tieši vai netieši ietekmēt ne tikai NCB funkcijas, bet arī tās spēju (gan cilvēkresursu, gan pietiekamu finanšu līdzekļu ziņā) īstenot savas pilnvaras. Šajā ziņā tālāk izklāstītie finansiālās neatkarības aspekti ir īpaši nozīmīgi, un daži tikai nesen precizēti.¹⁰ Tās ir finansiālās neatkarības iezīmes, attiecībā uz kurām NCB ir visneaizsargātākās pret ārējo ietekmi.

Budžeta noteikšana

Ja trešajai personai ir tiesības noteikt vai ietekmēt NCB budžetu, tas nav savienojams ar finansiālo neatkarību, ja vien likumā nav iekļauts pants par aizsargmehānismu, paredzot, ka šādas tiesības neietekmē NCB ar ECBS saistītu uzdevumu veikšanai nepieciešamos finanšu līdzekļus.

8 Statūtu 30.4. pants attiecas vienīgi uz Eurosistēmas dalībniekiem.

9 Statūtu 33.2. pants attiecas vienīgi uz Eurosistēmas dalībniekiem.

10 Galvenie ECB atzinumi šajā jomā:

- 2002. gada 5. jūnija Atzinums CON/2002/16 pēc Īrijas Finanšu departamenta pieprasījuma par projektu 2002. gada likumam par *Central Bank and Financial Services Authority of Ireland*;
- 2003. gada 15. oktobra Atzinums CON/2003/22 pēc Somijas Finanšu ministrijas pieprasījuma par valdības priekšlikuma projektu, ar ko groza *Suomen Pankki – Finlands Bank* normatīvo aktu un citus saistītos normatīvos aktus;
- 2003. gada 2. decembra Atzinums CON/2003/27 pēc Austrijas Federālās finanšu ministrijas pieprasījuma par federālā likuma projektu par Nacionālo Pētniecības, tehnoloģiju un attīstības fondu;
- 2004. gada 20. janvāra Atzinums CON/2003/1 pēc Somijas Parlamenta Tautsaimniecības komitejas pieprasījuma par valdības priekšlikuma projektu, ar ko groza *Suomen Pankki – Finlands Bank* normatīvo aktu un citus saistītos normatīvos aktus;
- 2006. gada 25. jūlija Atzinums CON/2006/38 pēc *Bank of Greece* pieprasījuma par nosacījuma projektu *Bank of Greece* pilnvarām patērētāju aizsardzības jomā;
- 2006. gada 13. septembra Atzinums CON/2006/47 pēc Čehijas Rūpniecības un tirdzniecības ministrijas pieprasījuma par grozījumiem Likumā par *Česka národní banka*;
- 2007. gada 21. marta Atzinums CON/2007/8 pēc Čehijas Rūpniecības un tirdzniecības ministrijas pieprasījuma par dažām normām likumprojektā, ar ko groza Likumu par patērētāju tiesību aizsardzību, saistībā ar *Česka národní banka*; un
- 2008. gada 19. marta Atzinums CON/2008/13 par likumprojektu attiecībā uz Grieķijas sociālā nodrošinājuma sistēmas reformu.

Grāmatvedības noteikumi

Pārskati jā sagatavo saskaņā ar vispārējiem grāmatvedības noteikumiem vai ar NCB lēmējinstītūciju pieņemtajiem noteikumiem. Ja šos noteikumus pieņēmušas trešās personas, šajos noteikumos vismaz jāņem vērā NCB lēmējinstītūciju priekšlikumi.

Gada pārskati jāapstiprina NCB lēmējinstītūcijām, piedaloties neatkarīgiem grāmatvežiem, un var arī pieprasīt, lai tos *ex post* apstiprina trešās personas (piemēram, valdība, parlaments). NCB lēmējinstītūcijām vajadzētu spēt neatkarīgi un profesionāli lemt par peļņas aprēķināšanu.

Ja NCB darbība pakļauta valsts kontroles institūcijas pārbaudei vai tādās līdzīgas institūcijas kontrolei, kurai uzticēts pienākums pārbaudīt valsts finanšu izlietojumu, pārbaudes apjomam jābūt skaidri noteiktam normatīvajos aktos un tā nedrīkst ietekmēt NCB neatkarīgo ārējo revidentu darbību, kā paredzēts Statūtu 27.1. pantā. Valsts kontrole jāīsteno, balstoties uz nepolitiskiem, neatkarīgiem un pilnīgi profesionāliem pamatiem.

Peļņas sadale, NCB kapitāls un finanšu nosacījumi

NCB statūti var noteikt, kā sadalāma peļņa. Ja šādu nosacījumu nav, lēmums par peļņas sadali būtu jāpieņem NCB lēmējinstītūcijai, balstoties uz profesionāliem apsvērumiem un neatkarīgi no trešo personu ieskatiem, ja vien nepastāv nepārprotams aizsargmehānisma nosacījums, kas paredz, ka tas neietekmē finanšu līdzekļus, kuri nepieciešami, lai NCB varētu veikt ar ECBS saistītus uzdevumus.

Dalībvalsts nedrīkst noteikt NCB kapitāla samazinājumu bez NCB lēmējinstītūcijas *ex ante* piekrišanas; tas noteikts, lai nodrošinātu pietiekamu finanšu līdzekļu saglabāšanu NCB kā ECBS dalībnieces pilnvaru izpildei saskaņā ar Līguma 105. panta 2. punktu un Statūtiem. Attiecībā uz finanšu nosacījumiem jeb aizsargmehānismiem NCB jābūt tiesībām neatkarīgi izstrādāt finanšu nosacījumus, lai aizsargātu sava kapitāla un aktīvu reālo vērtību.

Pārraudzības institūciju finansiālā atbildība

Dažās dalībvalstīs finanšu pārraudzības institūcijas iekļautas NCB. Ja šādas institūcijas pakļautas NCB neatkarīgajai lēmumu pieņemšanai, problēmu nav. Ja likums paredz, ka šīs pārraudzības institūcijas tomēr pieņem atsevišķus lēmumus, svarīgi nodrošināt, lai tie neapdraudētu NCB finanses kopumā. Tādos gadījumos nacionālajos tiesību aktos jāparedz, ka NCB ir galīgā kontrole pār jebkuru pārraudzības institūciju lēmumu, kas varētu ietekmēt NCB neatkarību, īpaši tās finansiālo neatkarību.

Autonomija personāla jautājumos

Dalībvalstis nav tiesīgas pasliktināt NCB iespējas pieņemt darbā un noturēt kvalificētus darbiniekus, kuri nepieciešami NCB, lai spētu neatkarīgi pildīt Līgumā un Statūtos tai noteiktos uzdevumus. Turklāt NCB arī nevar nostādīt tādā situācijā, ka tā savu personālu var kontrolēt tikai daļēji vai nevar vispār vai ka dalībvalsts valdībai būtu atļauts ietekmēt tās politiku personāla jautājumos.¹¹

2.2.3.2. KONFIDENCIALITĀTE

Profesionālās slepenības pienākums ECB un NCB darbiniekiem saskaņā ar Statūtu 38. pantu var noteikt līdzīgu nosacījumu iekļaušanu NCB statūtos vai dalībvalsts tiesību aktos. Kopienas tiesību aktu un saskaņā ar tiem pieņemto noteikumu prioritāte nozīmē arī to, ka nacionālie tiesību akti par trešo personu piekļuvi dokumentiem nevar būt iemesls ECBS konfidencialitātes režīma pārkāpumiem.

2.2.4. MONETĀRĀS FINANSĒŠANAS UN PRIVILEĢĒTAS PIEKĻUVES AIZLIEGUMS

Attiecībā uz monetārās finansēšanas aizliegumu un privileģētas piekļuves aizliegumu dalībvalstīs, kas ES pievienojās 2004. vai 2007. gadā, bija jāpieskaņo nacionālie tiesību akti, lai izpildītu attiecīgos Līguma un Statūtu nosacījumus un

¹¹ Sk. ECB 2008. gada 21. februāra Atzinumu CON/2008/9 pēc Vācijas Finanšu ministrijas pieprasījuma par likumprojektu, ar ko groza Likumu par *Deutsche Bundesbank*; arī ECB 2008. gada 21. februāra Atzinumu CON/2008/10 pēc Itālijas Ekonomikas un finanšu ministrijas pieprasījuma par atsevišķiem Valsts gada un vairāku gadu budžeta likuma noteikumiem (2008. gada budžeta likums).

tie stātos spēkā attiecīgi 2004. gada 1. maijā un 2007. gada 1. janvārī. Zviedrijai nepieciešamā pielāgošana bija jāveic līdz 1995. gada 1. janvārim.

2.2.4.1. MONETĀRĀS FINANSĒŠANAS AIZLIEGUMS

Monetārās finansēšanas aizliegums noteikts Līguma 101. panta 1. punktā, kas aizliedz ECB vai dalībvalstu NCB sniegt konta pārtēriņa iespējas vai jebkāda cita veida kredīta iespējas Kopienas iestādēm vai organizācijām, centrālajām valdībām, reģionālajām, vietējām vai citām varas iestādēm, citām publisko tiesību organizācijām vai dalībvalstu valsts uzņēmumiem un aizliedz ECB vai NCB tieši pirkt no šīm valsts sektora struktūrām parāda instrumentus. Līgumā ietverts viens atbrīvojums no aizlieguma: to nepiemēro valsts īpašumā esošām kredītiestādēm, uz kurām centrālo banku rezervju saņemšanas kontekstā jāattiecinā tādi paši noteikumi kā uz privātām kredītiestādēm (Līguma 101. panta 2. punkts). Turklāt ECB un NCB var darboties kā minēto valsts sektora struktūru fiskālie aģenti (Statūtu 21.2. pants). Monetārās finansēšanas aizlieguma piemērošanas precīzā joma norādīta Padomes 1993. gada 13. decembra Regulā (EK) Nr. 3603/93, kas precīzē definīcijas Līguma 104. pantā un 104.b panta 1. punktā minētā privileģētā režīma aizlieguma piemērošanai¹² (pašlaik 101. pants un 103. panta 1. punkts) un kas nepārprotami nosaka, ka aizliegums aptver jebkuru valsts sektora saistību finansējumu attiecībā uz trešajām personām.

Monetārās finansēšanas aizliegums ir ārkārtīgi nozīmīgs, lai nodrošinātu to, ka netiek ietekmēts monetārās politikas galvenais mērķis (t.i., saglabāt cenu stabilitāti). Turklāt centrālās bankas veikta valsts sektora finansēšana mazina fiskālās disciplīnas ievērošanas nepieciešamību. Tāpēc, lai nodrošinātu aizlieguma striktu piemērošanu, tas jātulko paplašināti, pakļaujot tikai dažiem ierobežotiem atbrīvojumiem, kas noteikti Līguma 101. panta 2. punktā un Regulā (EK) Nr. 3603/93. ECB vispārējā nostāja saistībā ar nacionālo tiesību aktu atbilstību aizliegumam galvenokārt veidota, dalībvalstīm apspriežoties ar ECB par nacionālo tiesību aktu projektiem saskaņā ar Līguma 105. panta 4. punktu.¹³

¹² OV L 332, 31.12.1993., 1. lpp.

¹³ Daži EMI/ECB atzinumi šajā jomā:

- 1995. gada 10. maija Atzinums CON/95/8 pēc Zviedrijas Finanšu ministrijas pieprasījuma saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas Līguma ("Līgums") 109. panta f) punkta 6. apakšpunktu un EMI Statūtu ("Statūti") 5.3. pantu par valdības likumprojektu, ar ko nosaka monetārās finansēšanas aizliegumu ("Likums");
- 1997. gada 27. augusta Atzinums CON/97/16 pēc Austrijas Federālās finanšu ministrijas pieprasījuma saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas Līguma ("Līgums") 109. panta f) punkta 6. apakšpunktu un EMI Statūtu 5.3. pantu, kas precizēts Padomes 1993. gada 22. novembra Lēmumā (93/717/EK) ("Lēmums"), par federālā akta projektu par Austrijas dalību Jaunajā aizņemšanās kārtībā no Starptautiskā Valūtas fonda;
- 2001. gada 11. oktobra Atzinums CON/2001/32 pēc Portugāles Finanšu ministrijas pieprasījuma par likumprojektu, ar ko groza kredītiestāžu un finanšu sabiedrību tiesisko regulējumu;
- 2003. gada 2. decembra Atzinums CON/2003/27 pēc Austrijas Federālās finanšu ministrijas pieprasījuma par federālā likuma projektu par Nacionālo Pētmiecības, tehnoloģiju un attīstības fondu;
- 2005. gada 3. februāra Atzinums CON/2005/1 pēc Itālijas Ekonomikas un finanšu ministrijas pieprasījuma par likumprojektu, ar ko groza 1999. gada 25. janvāra Likumu Nr. 7, kurš grozīts ar 1999. gada 25. marta Likumu Nr. 74, par steidzamiem noteikumiem Itālijas dalībai Starptautiskā Valūtas fonda intervencēs, lai novērstu smagas finanšu krīzes tā dalībvalstīs;
- 2005. gada 15. jūlija Atzinums CON/2005/24 pēc Čehijas Republikas Finanšu ministrijas pieprasījuma par likumprojektu par finanšu tirgus uzrauga integrāciju;
- 2005. gada 11. augusta Atzinums CON/2005/29 pēc Austrijas Federālās finanšu ministrijas pieprasījuma par federālā likuma projektu par Austrijas līdzdalības iemaksu Starptautiskā Valūtas fonda pārvaldītā trasta fondā zemu ienākumu attīstības valstīm, kuras skārušas dabas katastrofas;
- 2005. gada 1. decembra Atzinums CON/2005/50 pēc *Národná banka Slovenska* pieprasījuma par likumprojektu, ar ko groza Aktu Nr. 118/1996 Coll. par banku noguldījumu aizsardzību un par grozījumiem dažos likumos;
- 2005. gada 30. decembra Atzinums CON/2005/60 pēc *Lietuvos bankas* pieprasījuma par likuma projektu, ar ko groza *Lietuvos bankas* normatīvo aktu;
- 2006. gada 27. janvāra Atzinums CON/2006/4 pēc *Central Bank of Cyprus* pieprasījuma par likumprojektu, ar ko groza 2002. un 2003. gada Likumu par *Central Bank of Cyprus*;
- 2006. gada 9. marta Atzinums CON/2006/15 pēc Polijas Finanšu ministrijas pieprasījuma par likumprojektu par finanšu institūciju uzraudzību;
- 2006. gada 13. marta Atzinums CON/2006/17 pēc Slovēnijas Finanšu ministrijas pieprasījuma par likumprojektu, ar ko groza Likumu par *Banka Slovenije*;
- 2006. gada 22. maija Atzinums CON/2006/23 pēc *Central Bank of Malta/Bank Ċentrali ta' Malta* pieprasījuma par likumprojektu, ar ko groza Aktu par *Central Bank of Malta/Bank Ċentrali ta' Malta*;
- 2006. gada 15. decembra Atzinums CON/2006/58 pēc *Central Bank of Malta/Bank Ċentrali ta' Malta* pieprasījuma par grozījumiem Aktā par *Central Bank of Malta/Bank Ċentrali ta' Malta*;
- 2007. gada 27. augusta Atzinums CON/2007/26 pēc Polijas Finanšu ministrijas pieprasījuma par likumprojektu, ar ko groza Likumu par banku garantiju fondu;
- 2008. gada 17. janvāra Atzinums CON/2008/5 pēc Polijas Finanšu ministrijas pieprasījuma par likumprojektu, ar ko groza Likumu par banku garantiju fondu;
- 2008. gada 21. februāra Atzinums CON/2008/10 pēc Itālijas Ekonomikas un finanšu ministrijas pieprasījuma par atsevišķiem Valsts gada un vairāku gadu budžeta likuma noteikumiem (2008. gada budžeta likums); un
- 2008. gada 19. marta Atzinums CON/2008/13 par likumprojektu attiecībā uz Grieķijas sociālās nodrošināšanas sistēmas reformu.

NACIONĀLIE TIESĪBU AKTI, KAS TRANSPONĒ MONETĀRĀS FINANSĒŠANAS AIZLIEGUMU

Kopumā nav nepieciešams transponēt Līguma 101. pantu, ko papildina Regula (EK) Nr. 3603/93, nacionālajos tiesību aktos, jo gan Līgums, gan Regula ir tieši piemērojami. Ja nacionālie tiesību akti tomēr atspoguļo šīs tieši piemērojamās Kopienas tiesību normas, tie nedrīkst sašaurināt monetārās finansēšanas aizlieguma piemērošanas jomu vai paplašināt Kopienas tiesību aktos pieejamos atbrīvojumus. Piemēram, nacionālie tiesību akti, kas nosaka, ka NCB finansē dalībvalsts finansālās saistības pret starptautiskajām finanšu iestādēm (izņemot SVF, kā noteikts Regulā (EK) Nr. 3603/93) vai trešajām valstīm, ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu.

VALSTS SEKTORA VAI VALSTS SEKTORA SAISTĪBU PRET TREŠAJĀM PERSONĀM FINANSĒŠANA

Nacionālie tiesību akti nedrīkst prasīt NCB finansēt citu valsts sektora struktūru funkciju izpildi vai valsts sektora saistības pret trešajām personām. Piemēram, nacionālie tiesību akti, kas ļauj vai liek NCB finansēt tiesu iestādes vai līdzīgas tiesas struktūras, kuras ir neatkarīgas no NCB un darbojas kā valsts iestādes, ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu.

VALSTS SEKTORA SAISTĪBU PĀRŅEMŠANA

Nacionālie tiesību akti, kas prasa NCB pārņemt agrāk neatkarīgas valsts iestādes saistības kādu uzdevumu un pienākumu reorganizācijas rezultātā (piemēram, nododot NCB dažus uzraudzības uzdevumus, ko iepriekš veica valsts vai neatkarīgas valsts varas iestādes vai struktūras), iepriekš nenodrošinot NCB pret finanšu saistībām, kas izriet no šādu agrāk neatkarīgu valsts iestāžu iepriekšējām darbībām, ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu.

FINANSIĀLS ATBALSTS KREDĪTIESTĀDĒM UN/VAI FINANŠU IESTĀDĒM

Nacionālie tiesību akti, kas nosaka, ka NCB sniedz kredītiestādēm ar centrālās bankas uzdevumiem (piemēram, monetārā politika, maksājumu sistēmas vai īslaicīgas likviditātes atbalsta operācijas) nesaistītu finansējumu, īpaši lai atbalstītu maksātnespējīgas kredītiestādes vai citas finanšu iestādes, ir pretrunā ar monetārās finansēšanas

aizliegumu. Tāpēc būtu jāapsver, vai nevajadzētu ietvert atsauces uz Līguma 101. pantu.

FINANSIĀLS ATBALSTS NOGULDĪJUMU APDROŠINĀŠANAS UN IEGULDĪTĀJU KOMPENSĀCIJAS SISTĒMĀM

Direktīva par noguldījumu garantiju sistēmām¹⁴ un Direktīva par ieguldītāju kompensāciju sistēmām¹⁵ paredz, ka noguldījumu garantiju sistēmu un ieguldītāju kompensāciju sistēmu izmaksas sedz attiecīgi pašas kredītiestādes un ieguldījumu sabiedrības. Nacionālie tiesību akti, kas nosaka, ka NCB finansē kredītiestāžu noguldījumu apdrošināšanas nacionālo publiskā sektora sistēmu vai ieguldījumu sabiedrību ieguldītāju kompensāciju nacionālo sistēmu, ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu, ja vien tas nav īslaicīgi, neattiecas uz ārkārtas situācijām, netiek apdraudēta sistēmas stabilitāte un ja lēmumu pieņemšana nepaliek NCB ziņā. Tāpēc būtu jāapsver, vai nevajadzētu ietvert atsauces uz Līguma 101. pantu.

FISKĀLĀ AĢENTA FUNKCIJAS

Statūtu 21. panta 2. punkts nosaka, ka "ECB un valstu centrālās bankas var darboties kā .. fiskāli aģenti" "Kopienas iestāžu vai struktūru, dalībvalstu valdību, reģionālu, vietēju vai citu publisku iestāžu, vai citu publisku tiesību subjektu vai publisku uzņēmumu vajadzībām". Statūtu 21. panta 2. punkta mērķis ir atļaut NCB turpināt pildīt fiskālā aģenta funkcijas, ko centrālās bankas parasti nodrošina valdībām un citām valsts iestādēm, arī pēc monetārās politikas jomas pilnvaru nodošanas Eurosistēmai, jo citādi tās automātiski pārkāptu monetārās finansēšanas aizliegumu. Regula (EK) Nr. 3603/93 nosaka vairākus nepārprotamus un konkrētus monetārās finansēšanas aizlieguma izņēmumus attiecībā uz fiskālā aģenta funkcijām: 1) atļauti aizdevumi dienas ietvaros valsts sektoram, nepārkāpjot šīs vienas dienas ietvarus un bez iespējas tos pagarināt¹⁶; 2) atļauta valsts sektora kontu kreditēšana ar trešo

14 23. apsvērums Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 30. maija Direktīvā 94/19/EK par noguldījumu garantiju sistēmām (OV L 135, 31.05.1994., 5. lpp.).

15 23. apsvērums Eiropas Parlamenta un Padomes 1997. gada 3. marta Direktīvā 97/9/EK par ieguldītāju kompensāciju sistēmām (OV L 84, 26.03.1997., 22. lpp.).

16 Sk. Regulas (EK) Nr. 3603/93 4. pantu.

pušu izdotiem čekiem, pirms debetēts trasāta bankas konts, ja no čeka saņemšanas brīža pagājis noteikts laiks, kas atbilst konkrētās NCB čeku saņemšanas parastajam periodam, ar noteikumu, ka jebkādam kursa svārstībām, kas varētu rasties, ir izņēmuma raksturs, neliels apjoms un tās īstermiņā izlīdzināsies¹⁷; 3) atļauts turēt monētas, kuras emitējis valsts sektors un kuras grāmatotas valsts sektora kontos, ja šādu monētu vērtība nepārsniedz 10% no apgrozībā esošo monētu vērtības.¹⁸

Valsts tiesību aktiem par fiskālā aģenta funkcijām kopumā jāatbilst Kopienas tiesību normām un konkrēti – monetārās finansēšanas aizliegumam. Valsts tiesību akti, kas ļauj NCB glabāt valdības noguldījumus un apkalpot valdības kontus, nerada nekādas monetārās finansēšanas aizlieguma ievērošanas problēmas, ja vien šie akti neļauj izsniegt aizdevumus, ieskaitot iespēju uz nakti izmantot norēķinu konta debeta atlikumu. Monetārās finansēšanas aizlieguma ievērošanas problēmas rodas, piemēram, ja valsts tiesību akti pieļauj par tirgus procentu likmēm augstāku, nevis zemāku atlīdzību par noguldījumiem vai norēķinu konta atlikumiem. Atlīdzība par noguldījumu, kas ir augstāka nekā tirgus procentu likme, *de facto* ir aizdevums gada ietvaros, kas ir pretrunā monetārās finansēšanas aizlieguma mērķim un tādējādi varētu apdraudēt aizlieguma mērķus.

2.2.4.2. PRIVILEĢĒTAS PIEKĻUVES AIZLIEGUMS

NCB kā valsts varas iestādes nedrīkst veikt pasākumus, kas valsts sektoram nodrošina privileģētu piekļuvi finanšu iestādēm, ja šādi pasākumi nav balstīti uz piesardzības apsvērumiem. Turklāt NCB ieviestos noteikumus par parāda instrumentu mobilizāciju vai iekļāšanu nedrīkst izmantot, lai apiētu privileģētas piekļuves aizliegumu.¹⁹ Dalībvalstu tiesību akti šajā jomā nedrīkst noteikt šādu privileģētu piekļuvi.

Šis ziņojums apskata gan NCB pieņemto nacionālo tiesību aktu, gan NCB statūtu atbilstību Līgumā noteiktajam privileģētas piekļuves aizliegumam. Tomēr šis ziņojums neskar vērtējumu par to, vai dalībvalstu normatīvie un administratīvie akti, aizbildinoties

ar piesardzības apsvērumiem, netiek izmantoti, lai apiētu privileģētas piekļuves aizliegumu. Šāds vērtējums pārsniedz ziņojuma darbības jomu.

2.2.5. EURO VIENOTA RAKSTĪBA

Euro ir to ieviesušo dalībvalstu vienotā valūta. Lai šī vienotība būtu acīmredzama, Kopienas tiesības prasa vienotu vārda "euro" rakstību vienskaitļa nominatīvā visos Kopienas un nacionālajos tiesību aktos, ņemot vērā atšķirīgu alfabētu pastāvēšanu.

1995. gada 15. un 16. decembra sanāksmē Madridē Eiropadome nolēma, ka "Eiropas valūtas nosaukums ir euro", ka "nosaukums .. ir vienāds visās oficiālajās Eiropas Savienības valodās, ņemot vērā atšķirīgu alfabētu pastāvēšanu", un ka "īpašais nosaukums euro tiks lietots vispārīgā termina "ECU" vietā, ar kuru Eiropas valūtas vienību apzīmēja Līgumā". Visbeidzot, Eiropadome secināja, ka: "piecpadsmit dalībvalstu valdības ir panākušas kopīgu vienošanos, ka šis lēmums ir galīgā attiecīgo Līguma noteikumu interpretācija". Šī vienprātīgā un galīgā dalībvalstu valsts un valdības vadītāju vienošanās apstiprināta visos Kopienas tiesību aktos, kuros atsaucas uz euro un kuros vienmēr lieto vienotu rakstību visās oficiālajās Kopienas valodās. Īpaši svarīgs ir apstāklis, ka euro vienotā rakstība, par ko vienojušās dalībvalstis, tiek lietota Kopienas monetārajās tiesībās.²⁰ Padomes 2005. gada 21. decembra Regula (EK) Nr. 2169/2005, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 974/98 par euro

17 Sk. Regulas (EK) Nr. 3603/93 5. pantu.

18 Sk. Regulas (EK) Nr. 3603/93 6. pantu.

19 Sk. Padomes 1993. gada 13. decembra Regulas (EK) Nr. 3604/93, kas precizē definīcijas Līguma 104.a pantā (pašlaik 102. pants) minētā privileģētā režīma aizlieguma piemērošanai, 3. panta 2. punktu un 10. apsvērumu (OV L 332, 31.12.1993., 4. lpp.).

20 Sk. Padomes 1997. gada 17. jūnija Regulu (EK) Nr. 1103/97 par dažiem noteikumiem saistībā ar euro ieviešanu (OV L 162, 19.06.1997., 1. lpp.), Padomes 1998. gada 3. maija Regulu (EK) Nr. 974/98 par euro ieviešanu (OV L 139, 11.05.1998., 1. lpp.) un Padomes 1998. gada 31. decembra Regulu (EK) Nr. 2866/98 par euro un dalībvalstu, kas ievieš euro, valūtu kursiem (OV L 359, 31.12.1998., 1. lpp.), kas visas trīs tika grozītas 2000. gadā sakarā ar euro ieviešanu Grieķijā; sk. arī tiesību aktus, ko Kopiena 1998. un 1999. gadā pieņēmusi saistībā ar euro monētām.

ieviešanu,²¹ apstiprina pareizo vienotās valūtas rakstību. Pirmkārt, Regula (EK) Nr. 974/98 visās valodu versijās nosaka, ka "Eiropas valūtas nosaukums ir "euro"". Otrkārt, Regulas (EK) Nr. 2169/2005 visu valodu versijas atsaucas uz "euro".

2003. gadā visas dalībvalstis, tiekoties valstu vai valdību vadītāju sastāvā 2003. gada 21. martā, ratificēja Padomes lēmumu, ar kuru groza Eiropas Centrālo banku sistēmas un Eiropas Centrālās bankas Statūtu 10.2. pantu²² un kurā vēlreiz – šoreiz tiesību aktā, kas ir primāro tiesību akts, – vienotās valūtas nosaukuma rakstība ir identiska visu valodu versijās.

Šī vienprātīgā un galīgā dalībvalstu nostāja ir saistoša arī dalībvalstīm, uz kurām attiecas izņēmums. Akta par pievienošanās nosacījumiem 5. panta 3. punkts nosaka, ka "jaunās dalībvalstis ir tādā pašā stāvoklī kā esošās dalībvalstis attiecībā uz deklarācijām vai rezolūcijām, vai citām pozīcijām, ko pieņēmusi Eiropadome vai Padome, kā arī attiecībā uz deklarācijām, rezolūcijām vai pozīcijām, ko saistībā ar Kopienai vai Savienību, kopīgi vienojoties, pieņēmušas dalībvalstis; tās attiecīgi ievēro no šīm deklarācijām, rezolūcijām vai citām pozīcijām izrietošos principus un vadlīnijas un veic tādus pasākumus, kas nepieciešami to īstenošanas nodrošināšanai".

Pamatojoties uz šiem apsvērumiem un ņemot vērā Kopienas ekskluzīvo kompetenci noteikt vienotās valūtas nosaukumu, jebkādas novirzes no šā noteikuma neatbilst Līgumam un ir jānovērš. Lai gan šis princips attiecas uz visu veidu nacionālajiem tiesību aktiem, vērtējums valstīm veltītajās nodaļās aptver NCB statūtus un pārejas uz euro tiesību aktus.

2.2.6. NCB TIESISKĀ INTEGRĀCIJA EUROSISTĒMĀ

Nacionālo tiesību aktu (īpaši NCB statūtu, bet arī citu tiesību aktu) nosacījumi, kas varētu kavēt ar Eurosistēmu saistīto uzdevumu vai ECB lēmumu izpildi, nebūs savienojami ar Eurosistēmas efektīvu darbību, kad attiecīgā dalībvalsts būs ieviesusi euro. Tāpēc būtu jāveic nacionālo tiesību aktu pielāgošana,

lai attiecībā uz Eurosistēmas uzdevumiem nodrošinātu atbilstību Līgumam un Statūtiem. Lai atbilstu Līguma 109. pantam, nacionālie tiesību akti bija jāpielāgo tā, lai nodrošinātu to atbilstību līdz ECBS izveidošanas dienai (attiecībā uz Zviedriju) un līdz 2004. gada 1. maijam vai 2007. gada 1. janvārim (attiecībā uz dalībvalstīm, kas pievienojās ES šajos datumos). Taču statūtu prasībām attiecībā uz kādas NCB pilnīgu tiesisko integrāciju Eurosistēmā jāstājas spēkā tikai tajā brīdī, kad tiek īstenota pilnīga integrācija, t.i., datumā, kad dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, ievieš euro.

Galvenās jomas, kas izvērtētas šajā ziņojumā, ir tās, kurās statūtu nosacījumi varētu kavēt kādu NCB izpildīt Eurosistēmas prasības. Tas ietver nosacījumus, kas var kavēt NCB piedalīšanos ECB lēmējinstītūciju noteiktās vienotās monetārās politikas īstenošanā vai aizkavēt NCB prezidenta kā ECB Padomes locekļa pienākumu izpildi, vai arī tādus nosacījumus, kas neievēro ECB prerogatīvas. Atsevišķi analizētas šādas jomas: ekonomikas politikas mērķi, uzdevumi, finanšu nosacījumi, valūtas kursa politika un starptautiskā sadarbība. Visbeidzot tiek minētas citas jomas, kurās NCB statūtos varētu būt nepieciešama saskaņošana.

2.2.6.1. EKONOMIKAS POLITIKAS MĒRĶI

Pilnīgai NCB integrācijai Eurosistēmā nepieciešama NCB statūtos izvirzīto mērķu atbilstība ECBS mērķiem, kas noteikti Statūtu 2. pantā. Tas *inter alia* nozīmē, ka statūtos noteiktie mērķi ar "nacionālām īpatnībām", piemēram, gadījumi, kuros statūtu noteikumi atsaucas uz pienākumu īstentot monetāro politiku attiecīgās dalībvalsts vispārējās ekonomikas politikas ietvaros, ir jāpielāgo.

2.2.6.2. UZDEVUMI

Euro ieviešanas dalībvalsts NCB uzdevumi galvenokārt noteikti Līgumā un Statūtos, ņemot vērā NCB kā Eurosistēmas neatņemamas sastāvdaļas statusu. Lai nodrošinātu atbilstību

21 OV L 346, 29.12.2005., 1. lpp.

22 OV L 83, 01.04.2003., 66. lpp.

Līguma 109. pantam, NCB statūtos ietvertie noteikumi attiecībā uz uzdevumiem jāsalīdzina ar attiecīgajiem Līguma un Statūtu noteikumiem un jebkuras neatbilstības jānovērš.²³ Tas attiecas uz jebkuru noteikumu, kas pēc euro ieviešanas un integrācijas Eurosistēmā kavētu ar ECBS saistītu uzdevumu izpildi, īpaši uz noteikumiem, kuros netiek atzītas ECBS pilnvaras atbilstoši Statūtu IV nodaļai.

Katrā nacionālajā tiesību aktā par monetāro politiku jāietver norāde, ka Kopienas monetārā politika ir uzdevums, ko veic Eurosistēma.²⁴ NCB statūti var ietvert noteikumus attiecībā uz monetārās politikas instrumentiem. Šādi noteikumi jāsalīdzina ar Līgumā un Statūtos ietvertajiem noteikumiem, un jebkura neatbilstība jānovērš, lai nodrošinātu atbilstību Līguma 109. pantam.

Nacionālo tiesību aktu noteikumiem, kas NCB piešķir ekskluzīvas tiesības emitēt banknotes, jāatzīst, ka, ieviešot euro, ECB Padomei ir ekskluzīvas tiesības atļaut euro banknošu emisiju saskaņā ar Līguma 106. panta 1. punktu un Statūtu 16. pantu, bet tiesības emitēt euro banknotes ir ECB un NCB. Savukārt arī valsts tiesību aktu noteikumi, kas dod valdībām tiesības ietekmēt jautājumus, kas saistīti, piemēram, ar euro banknošu nominālvērtību, izgatavošanu, apjomu un izņemšanu no apgrozības, atkarībā no situācijas jāatceļ vai tajos jānosaka ECB pilnvaras attiecībā uz euro banknotēm, kā izklāstīts iepriekš minētajos Līguma un Statūtu noteikumos. Neatkarīgi no atbildības sadalījuma starp valdībām un NCB attiecībā uz monetāriem attiecīgajos noteikumos jānosaka ECB pilnvaras apstiprināt euro monētu emisijas apjomu pēc euro ieviešanas.

Attiecībā uz ārējo rezervju pārvaldību²⁵ dalībvalstis, kas ievieš euro un kas nepārskaita to oficiālās ārējās rezerves²⁶ uz savām NCB, pārskāj Līgumu. Turklāt trešās personas, piemēram, valdības vai parlamenta, tiesības ietekmēt kādas NCB lēmumus attiecībā uz oficiālo ārējo rezervju pārvaldību neatbilst Līguma 105. panta 2. punkta trešajam ievilkumam. NCB arī jānodrošina ECB ārējo rezervju aktīvi proporcionāli to daļām ECB parakstītajā kapitālā. Tas nozīmē, ka nedrīkst

būt juridisku šķēršļu, lai NCB pārskaitītu ārējo rezervju aktīvus uz ECB.

2.2.6.3. FINANŠU NOSACĪJUMI

Statūtu finanšu noteikumi ietver finanšu pārskatu,²⁷ revīziju,²⁸ kapitāla parakstīšanas,²⁹ ārvalstu valūtas rezerves aktīvu nodošanas³⁰ un monetārā ienākuma sadales³¹ noteikumus. NCB jāpilda šajos noteikumos paredzētie pienākumi un attiecīgi jāatceļ jebkādi neatbilstoši valsts noteikumi.

2.2.6.4. VALŪTAS KURSA POLITIKA

Dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, var paturēt spēkā valsts tiesību aktus, kas nosaka, ka valdība ir atbildīga par dalībvalsts valūtas kursa politiku, nosakot NCB konsultatīvas vai izpildu funkcijas. Tomēr līdz brīdim, kad dalībvalsts ievieš euro, šādiem tiesību aktiem jau jāatspoguļo fakts, ka atbildība par euro zonas valūtas kursa politiku tiek nodota Kopienai saskaņā ar Līguma 111. pantu.

2.2.6.5. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

Lai ieviestu euro, nacionālajiem tiesību aktiem jāatbilst Statūtu 6.1. pantam, kas nosaka, ka ECB izlemj, kā ECBS tiek pārstāvēta starptautiskās sadarbības jomā, kas ietver Eurosistēmai uzticētos uzdevumus. Turklāt valstu tiesību aktos, kuri ļauj NCB piedalīties starptautiskajās monetārajās iestādēs, jānosaka, ka nepieciešama ECB piekrišana (Statūtu 6.2. pants).

2.2.6.6. DAŽĀDI

Papildus minētajiem jautājumiem attiecībā uz dažām dalībvalstīm ir citas jomas, kurās jāpielāgo valstu noteikumi (piemēram, kliringa un maksājumu sistēmu un informācijas apmaiņas jomā).

23 Sīkāk sk. Līguma 105. un 106. pantā un Statūtu 3.–6. un 16. pantā.

24 Līguma 105. panta 2. punkta pirmais ievilkums.

25 Līguma 105. panta 2. punkta trešais ievilkums.

26 Izņemot ārvalstu valūtu kārtējos kontu atlikumus, ko dalībvalstu valdības drīkst paturēt saskaņā ar Līguma 105. panta 3. punktu.

27 Statūtu 26. pants.

28 Statūtu 27. pants.

29 Statūtu 28. pants.

30 Statūtu 30. pants.

31 Statūtu 32. pants.

3. EKONOMISKĀS KONVERĢENCES STĀVOKLIS

Salīdzinājumā ar divos 2006. gadā publicētajos Konverģences ziņojumos aprakstīto situāciju valstīs, kuras aplūkotas gan 2006. gadā, gan šogad, ekonomiskās konverģences ziņā panākušās progresu, tomēr daudzās valstīs parādījušās nopietnas problēmas, īpaši augoša inflācija. Šajā ziņojumā jāatceras, ka trīs valstīs, kuras aplūkotas 2006. gada Konverģences ziņojumos (Kipra, Malta un Slovēnija), kopš tā laika ieviesušās euro. Bulgārija un Rumānija pievienojās ES 2007. gada 1. janvārī un tāpēc nav iekļautas 2006. gada ziņojumos. Šīs aplūkoto valstu grupas sastāva pārmaiņas jāpatur prātā, tieši salīdzinot dažādos ziņojumos konstatētos faktus.

Attiecībā uz cenu stabilitātes kritēriju tikai divām šajā ziņojumā aplūkotajām valstīm 12 mēnešu vidējā inflācija ir mazāka par atsaucē vērtību un vienai valstij – atsaucē vērtības līmenī. Pārējās septiņās valstīs inflācija pārsniedz atsaucē vērtību, vairākos gadījumos – ievērojami. Visās septiņās valstīs pēdējos gados vai mēnešos inflācija būtiski kāpusi, dažās valstīs sasniegts pēdējo 10 gadu augstākais līmenis. No 10 aplūkoto dalībvalstu rezultātiem budžeta jomā uz četrām no šīm 10 valstīm pašlaik attiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Šajās četrās valstīs pārmērīgs budžeta deficīts bija arī 2006. gadā. 2006. gadā septiņās no pašlaik aplūkotajām valstīm fiskālā deficīta attiecība pret IKP bija mazāka par Līgumā noteikto 3% atsaucē vērtību vai arī bija fiskālais pārpalikums. 2007. gadā tas attiecas uz astoņām valstīm. Visās pašlaik aplūkojamās valstīs, izņemot vienu, valdības parāda attiecība pret IKP ir zemāka par 60% atsaucē vērtību, un vairākumā valstu šī attiecība kopš 2006. gada samazinājusies. Attiecībā uz valūtas kursa kritēriju četras no šajā ziņojumā aplūkotajām valūtām piedalās VKM II, un visas šīs četras valūtas to darīja arī 2006. gadā. Kas attiecas uz ilgtermiņa procentu likmju konverģenci, septiņās no šajā ziņojumā aplūkotajām valstīm atsaucē vērtība nav pārsniegta. Šādu valstu skaits ir tāds pats kā 2006. gadā.

Vērtējot konverģences kritēriju izpildi, galvenā nozīme ir ilgtspējai. Euro ieviešana ir

neatsaucams process. Tāpēc jāpanāk, lai konverģence būtu ilgstoša, nevis tikai kādā noteiktā brīdī. Lai nodrošinātu augstu ilgtspējīgas konverģences līmeni, visās attiecīgajās valstīs vēl jāveic ievērojami turpmāki pasākumi. Tas vispirms un galvenokārt attiecas uz nepieciešamību panākt un saglabāt cenu stabilitāti un nepieciešamību panākt un saglabāt stabilas valsts finanses.

Ilgstošu politikas korekciju nepieciešamību daudzās aplūkotajās valstīs nosaka kopējais slogs, ko rada 1) relatīvi liels valsts sektors – uz to norāda liels valsts sektora izdevumu īpatsvars salīdzinājumā ar citām valstīm, kurās ir līdzīgs ienākumu līmenis uz vienu iedzīvotāju, 2) paredzamās straujās un nozīmīgās demogrāfiskās pārmaiņas, 3) arvien vairāk valstīs parādās vai pieaug darbaspēka trūkums; tas notiek laikā, kad liela iedzīvotāju daļa ir bez darba, jo tai nav atbilstošu prasmju, tāpēc kopumā vērojams spēcīgs darba samaksas kāpums, kas dažās valstīs ievērojami pārsniedz darba ražīguma pieaugumu, un 4) augsts tekošā konta deficīts daudzās aplūkojamās valstīs, ko tikai daļēji sedz ārvalstu tiešo investīciju ieplūdes, un tas norāda uz nepieciešamību nodrošināt ārējo pozīciju stabilitāti. Turklāt vairākumā šajā ziņojumā aplūkoto dalībvalstu papildu augšupvērstu spiedienu uz cenām vai nominālajiem valūtas kursiem var radīt turpmāka ienākumu līmeņa konverģence.

CENU STABILITĀTES KRITĒRIJS

12 mēnešu atsaucē periodā no 2007. gada aprīļa līdz 2008. gada martam cenu stabilitātes kritērija atsaucē vērtība bija 3.2%. To aprēķināja, pieskaitot 1.5 procentu punktus nesvērtajam 12 mēnešu aritmētiskajam vidējam SPCI inflācijas rādītājam Maltā (1.5%), Nīderlandē (1.7%) un Dānijā (2.0%). Vērtējot atsevišķu valstu rezultātus atsaucē periodā, divās no 10 aplūkotajām dalībvalstīm (Slovākijā un Zviedrijā) vidējā SPCI inflācija bija zemāka par atsaucē vērtību, bet Polijā tā atbilda atsaucē vērtībai. Pārējās septiņās valstīs SPCI inflācija pārsniedza atsaucē vērtību, un īpaši lielas novirzes novērotas Bulgārijā, Igaunijā, Latvijā, Lietuvā un Ungārijā (sk. kopsavilkuma tabulu).

Kopsavilkuma tabula. Konverģences ekonomiskie rādītāji

		Cenu stabilitāte		Valsts budžeta stāvoklis			Valūtas kurss		Ilgtermiņa procentu likme
		SPCI inflācija ¹⁾	Valsts ar pārmērīgu budžeta deficītu ²⁾	Valdības budžeta pārpalikums (+) vai deficīts (-) ³⁾	Valdības kopējais parāds ³⁾	Valūta, kas piedalās VKM II ²⁾	Valūtas kurss attiecībā pret euro ^{4),5)}	Ilgtermiņa procentu likme ¹⁾	
Bulgārija	2006	7.4	–	3.0	22.7	Nē	0.0	4.2	
	2007	7.6	Nē	3.4	18.2	Nē	0.0	4.5	
	2008	9.4 ¹⁾	Nē ²⁾	3.2	14.1	Nē ²⁾	0.0 ⁴⁾	4.7 ¹⁾	
Čehijas Republika	2006	2.1	Jā	-2.7	29.4	Nē	4.8	3.8	
	2007	3.0	Jā	-1.6	28.7	Nē	2.0	4.3	
	2008	4.4 ¹⁾	Jā ²⁾	-1.4	28.1	Nē ²⁾	8.4 ⁴⁾	4.5 ¹⁾	
Igaunija	2006	4.4	Nē	3.4	4.2	Jā	0.0	... ⁷⁾	
	2007	6.7	Nē	2.8	3.4	Jā	0.0	... ⁷⁾	
	2008	8.3 ¹⁾	Nē ²⁾	0.4	3.4	Jā ²⁾	0.0 ⁴⁾	... ⁷⁾	
Latvija	2006	6.6	Nē	-0.2	10.7	Jā	0.0	4.1	
	2007	10.1	Nē	0.0	9.7	Jā	-0.5	5.3	
	2008	12.3 ¹⁾	Nē ²⁾	1.1	10.0	Jā ²⁾	0.4 ⁴⁾	5.4 ¹⁾	
Lietuva	2006	3.8	Nē	-0.5	18.2	Jā	0.0	4.1	
	2007	5.8	Nē	-1.2	17.3	Jā	0.0	4.5	
	2008	7.4 ¹⁾	Nē ²⁾	-1.7	17.0	Jā ²⁾	0.0 ⁴⁾	4.6 ¹⁾	
Ungārija	2006	4.0	Jā	-9.2	65.6	Nē	-6.5	7.1	
	2007	7.9	Jā	-5.5	66.0	Nē	4.9	6.7	
	2008	7.5 ¹⁾	Jā ²⁾	-4.0	66.5	Nē ²⁾	-2.7 ⁴⁾	6.9 ¹⁾	
Polija	2006	1.3	Jā	-3.8	47.6	Nē	3.2	5.2	
	2007	2.6	Jā	-2.0	45.2	Nē	2.9	5.5	
	2008	3.2 ¹⁾	Jā ²⁾	-2.5	44.5	Nē ²⁾	6.3 ⁴⁾	5.7 ¹⁾	
Rumānija	2006	6.6	–	-2.2	12.4	Nē	2.6	7.2	
	2007	4.9	Nē	-2.5	13.0	Nē	5.4	7.1	
	2008	5.9 ¹⁾	Nē ²⁾	-2.9	13.6	Nē ²⁾	-10.3 ⁴⁾	7.1 ¹⁾	
Slovākija	2006	4.3	Jā	-3.6	30.4	Jā	3.5	4.4	
	2007	1.9	Jā	-2.2	29.4	Jā	9.3 ⁶⁾	4.5	
	2008	2.2 ¹⁾	Jā ²⁾	-2.0	29.2	Jā ²⁾	2.5 ⁴⁾	4.5 ¹⁾	
Zviedrija	2006	1.5	Nē	2.3	45.9	Nē	0.3	3.7	
	2007	1.7	Nē	3.5	40.6	Nē	0.0	4.2	
	2008	2.0 ¹⁾	Nē ²⁾	2.7	35.5	Nē ²⁾	-1.6 ⁴⁾	4.2 ¹⁾	
Atsauces vērtība ⁸⁾		3.2%		-3%	60%			6.5%	

Avoti: Eiropas Komisija (*Eurostat*) un ECB.

1) Gada vidējās pārmaiņas (%). 2008. gada dati attiecas uz periodu no 2007. gada aprīļa līdz 2008. gada martam.

2) Perioda beigu dati. Informācija par 2008. gadu attiecas uz periodu līdz pēdējam termiņam statistisko datu iekļaušanai pārskatā (2008. gada 18. aprīlis).

3) Procentos no IKP. Eiropas Komisijas 2008. gada pavasara prognoze 2008. gadam.

4) Gada vidējās pārmaiņas (%). 2008. gada dati aprēķināti kā vidējā rādītāja pārmaiņas (%) periodā no 2008. gada 1. janvāra līdz 2008. gada 18. aprīlim salīdzinājumā ar 2007. gada vidējo rādītāju.

5) Pozitīvs skaitlis norāda uz kursa kāpumu attiecībā pret euro, bet negatīvs – uz kursa samazināšanos attiecībā pret euro.

6) No 2007. gada 19. marta spēkā jauns Slovākijas kronas centrālais kurss VKM II, kas pārvērtēts par 8.5%.

7) Igaunijai nav pieejams ilgtermiņa procentu likmes rādītājs.

8) SPCI inflācijas un ilgtermiņa procentu likmju atsaucis vērtība attiecas uz periodu no 2007. gada aprīļa līdz 2008. gada martam, valdības budžeta bilances un valdības parāda atsaucis vērtība – uz 2007. gadu.

Gaidāms, ka 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija gandrīz visās aplūkojamās valstīs tuvākajos mēnešos tomēr pieaugs.

Atskatoties uz pēdējiem 10 gadiem, vairākumā aplūkojamo Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstu inflācija sākotnēji

samazinājās salīdzinājumā ar 20. gs. 90. gadu beigās sasniegto samērā augsto līmeni. Tomēr no 2003. gada līdz 2005. gadam dažādos laika punktos inflācija vairākumā aplūkojamo valstu atkal palielinājās, īpaši Bulgārijā, Igaunijā, Latvijā un Lietuvā. Rumānijā un Slovākijā inflācijai bijusi raksturīga lejupslīdes tendence

salīdzinājumā ar augsto 2003. gada līmeni, lai gan šķiet, ka neseno situācija kļuvusi pretēja. Zviedrijā lielākajā šā perioda daļā inflācija bija samērā neliela.

Šādas inflācijas norises galvenokārt notikušas dinamiskos ekonomiskajos apstākļos, tomēr tās atspoguļo arī ārējos faktoros. No iekšējiem faktoriem inflācijas spiedienu daudzās aplūkojamās valstīs veicinājis spēcīgs iekšzemes pieprasījums. Privātais patēriņš bijis augsts gandrīz visās valstīs. To veicinājis stabils rīcībā esošo ienākumu pieaugums, straujš kredītēšanas kāpums un zemas reālās procentu likmes. Vairākumā aplūkojamo valstu strauji auguši arī ieguldījumi, ko veicinājuši ievērojamā peļņa, zemas reālās procentu likmes, ārvalstu tiešo investīciju ieplūdes un labvēlīgās pieprasījuma perspektīvas. Tomēr ieguldījumi ne tikai veicinājuši pieprasījuma spiediena palielināšanos (īpaši būvniecības sektorā), bet palīdzējuši arī paplašināt aplūkojamo valstu piedāvājuma iespējas. Straujš nodarbinātības pieaugums kombinācijā ar darbaspēka aizplūšanu uz citām ES valstīm izraisījis ievērojami saspringtākus darba tirgus apstākļus daudzās aplūkotajās valstīs. Tāpēc parādījies vai palielinājies darbaspēka trūkums, kas izraisījis augšupvērstu spiedienu uz darba samaksu, kuras pieauguma temps vairākās valstīs ievērojami pārsniedzis darba ražīguma kāpumu, īpaši visstraujāk augošajās tautsaimniecībās. Tomēr ne visās aplūkojamās tautsaimniecībās izaugsme bijusi dinamiska. Galvenais izņēmums ir Ungārija, kur tautsaimniecības izaugsme bijusi samērā neliela, atspoguļojot fiskālās konsolidācijas pasākumu programmas un ar fiskālā un ārējā deficīta veicinātās makroekonomiskās nesabalansētības novēršanas īstermiņa ietekmi. Visbeidzot, daudzās aplūkojamās valstīs inflāciju būtiski ietekmējušas administratīvi regulējamo cenu un netiešo nodokļu pārmaiņas.

Vienlaikus svarīgākais ārējais spēks, kas noteicis inflācijas kāpumu, bijis enerģijas un pārtikas cenu pieaugums, kam bijusi liela ietekme vairākumā Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstu, jo šo komponentu īpatsvars attiecīgo valstu patēriņa grozā ir samērā liels. Tomēr

dažās valstīs, kur valūtas kurss ir elastīgs, šo cenu kāpumu kompensēja valūtas kursa kāpums. Šajā ziņā izņēmums ir Rumānija, kur inflāciju kopš 2007. gada vidus veicinājis valūtas kursa kritums.

Nākotnes perspektīvā jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju prognozes liecina, ka 2008. gadā inflācija vairākumā valstu varētu palielināties, bet 2009. gadā atkal samazināties. Inflācijas gaidu apsekojumi (piemēram, Eiropas Komisijas) un neseno panāktās darba samaksas vienošanās liecina, ka inflācijas kāpums sācis ietekmēt inflācijas gaidas vairākās valstīs. Tādējādi pastāv būtisks risks, ka nesena un gaidāmais pārtikas un enerģijas cenu vienreizējais pieaugums izraisīs plašāku kāpumu, ko radīs otrreizējā ietekme uz darba samaksu vai netiešā ietekme uz citu tautsaimniecības sektoru (piemēram, pakalpojumu) cenām. Lai gan tautsaimniecības izaugsme dažās valstīs palēninājās, gan iekšzemes, gan ārējā pieprasījuma pieaugums kopumā joprojām ir spēcīgs un situācija darba tirgū – saspringta. Turklāt turpmākas administratīvi regulējamo cenu pārmaiņas un netiešo nodokļu pielāgojumi (daļēji saistībā ar akcīzes nodokļa likmju saskaņošanu ES) droši vien joprojām būs faktori, kas turpmākajos gados daudzās valstīs radīs augšupvērstu spiedienu uz inflāciju. Visbeidzot, pozitīvas ienākumu un peļņas gaidas veicina pārmērīga kredītu un aktīvu tirgu pieauguma risku daudzās aplūkotajās dalībvalstīs.

Ilgākā periodā izlīdzināšanās procesam visās aplūkotajās valstīs, izņemot Zviedriju, vajadzētu izraisīt reālu valūtas kursa kāpumu, īpaši valstīs, kur IKP uz vienu iedzīvotāju un cenu līmenis vēl joprojām ir ievērojami zemāks nekā euro zonā. Atkarībā no valsts valūtas kursa režīma šāds reāls kursa pieaugums varētu atspoguļoties augstākā inflācijā vai nominālajā valūtas kursa pieaugumā. Tomēr grūti novērtēt šā procesa izraisītās ietekmes precīzo apjomu. Jebkurā gadījumā, runājot par valstīm, kurās vērojams nomināls valūtas kursa pieaugums, ir grūtāk analizēt, kā tās varētu attīstīties neatsaucami fiksēta valūtas kursa apstākļos.

Cenu stabilitāti veicinošas vides saglabāšanai šajā ziņojumā ietvertajās valstīs būs nepieciešama stabila fiskālā politika un mērēns darba samaksas kāpums, īpaši ņemot vērā inflācijas gaidu neseno palielināšanos dažās no šīm valstīm. Vairākumā gadījumu cenu stabilitāti veicinošas vides nodrošināšanas tālākai stiprināšanai vai radīšanai vajadzēs veikt turpmākus fiskālās politikas pasākumus, īpaši ievērot stabilu konsolidācijas kursu. Darba samaksas pieaugumam nebūtu jāpārsniedz darba ražīguma kāpums, un būtu jāievēro darba tirgus nosacījumi un norises konkurējošajās valstīs. Turklāt pastāvīgi centieni reformēt preču un darba tirgus nepieciešami, lai paaugstinātu elastīgumu un saglabātu labvēlīgus tautsaimniecības izaugsmes un nodarbinātības kāpuma apstākļus. Visbeidzot, lai panāktu ilgstošu konvergenci cenu stabilitātes virzienā, ir būtiski visās valstīs īstenot uz stabilitāti orientētu monetāro politiku. Šajā sakarā VKM II valstis aicinātas pildīt politiskās saistības, ko tās uzņēmas, pievienojoties VKM II.

VALSTS BUDŽETA STĀVOKĻA KRITĒRIJS

Kas attiecas uz 10 aplūkoto dalībvalstu rezultātiem budžeta jomā, uz četrām no šīm valstīm (Čehijas Republiku, Ungāriju, Poliju un Slovākiju) pašlaik attiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. 2007. gadā budžeta deficīts tikai Ungārijā pārsniedza 3% no IKP, bet Čehijas Republikā, Polijā un Slovākijā tas bija mazāks par 3% no IKP. Arī Lietuvā un Rumānijā 2007. gadā reģistrēts fiskālais deficīts. Turpretī trijās valstīs (Bulgārijā, Igaunijā un Zviedrijā) 2007. gadā reģistrēts fiskālais pārpalikums, bet Latvijas budžets bija sabalansēts. Eiropas Komisija prognozē, ka 2008. gadā Bulgārijā, Igaunijā un Zviedrijā joprojām būs fiskālais pārpalikums, lai gan gaidāms, ka visās trijās valstīs šis rādītājs samazināsies. Deficīta rādītāja samazināšanās paredzama Čehijas Republikā, Ungārijā un Slovākijā, bet Latvijā, Lietuvā, Polijā un Rumānijā gaidāma deficīta rādītāja palielināšanās. Paredzams, ka Ungārijā deficīta rādītājs pārsniegs atsaucē vērtību – 3% no IKP (sk. kopsavilkuma tabulu).

Kas attiecas uz valdības parādu, tikai Ungārijā 2007. gadā parāda rādītājs pārsniedza 60% no IKP atsaucē vērtības, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pieaugot par 0.4 procentu punktiem un sasniedzot 66.0% no IKP. Citās valstīs parāda rādītāji bija zemāki: Polijā un Zviedrijā – 40–50% no IKP, Čehijas Republikā un Slovākijā – aptuveni 30% no IKP, bet pārējās piecās valstīs – zemāki par šo līmeni.

No 1998. gada līdz 2007. gadam valdības parāda attiecība pret IKP būtiski pieauga Čehijas Republikā (par 13.7 procentu punktiem) un ievērojami mazāk – Polijā, Ungārijā, Lietuvā un Latvijā. Turpretī Bulgārijā, Igaunijā, Rumānijā, Slovākijā un Zviedrijā parāda rādītājs 2007. gadā bija nepārprotami mazāks par 1998. gada rādītāju. Pēdējos gados, šķiet, vairākumā valstu parāda attiecība samazinājusies, galvenokārt atspoguļojot mazāku sākotnējo deficītu. Ungārijā parāda attiecībai kopš 2002. gada vērojama pieauguma tendence, kompensējot aplūkojamā perioda sākumā panākto attiecības sarukumu, bet Rumānijā parāda rādītājs pieauga 2007. gadā. Gaidāms, ka 2008. gadā parāda rādītājs pieaugs Latvijā, Ungārijā un Rumānijā. Tiek prognozēts, ka pārējās valstīs parāda rādītājs samazināsies vai nemainīsies.

Vairākumā aplūkojamo valstu un īpaši valstīs, uz kurām joprojām attiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga deficīta esamību, nepieciešama turpmāka fiskālā konsolidācija. Ungārijai, kuras deficīts 2007. gadā pārsniedza 3% no IKP, tas pēc iespējas drīzāk un iekļaujoties solītajos termiņos jāsamazina zem atsaucē vērtības. Turklāt valstīs, kuru deficīta rādītājs ir zemāks par atsaucē vērtību, ārkārtīgi svarīga arī pietiekami vērienīga konsolidācija, lai tās spētu panākt ilgstošu atbilstību saviem attiecīgajiem vidējā termiņa mērķiem. Īpaši Stabilitātes un izaugsmes pakts nosaka prasību etalonu valstīm, kas piedalās VKM II un vēl nav sasniegušas savus vidējā termiņa mērķus, – strukturālās bilances uzlabošanu par 0.5% no IKP gadā. Tas ļautu risināt arī demogrāfiskās novecošanas radītās budžeta problēmas.

Pašreizējā situācijā daudzās valstīs, lai novērstu ievērojamu makroekonomisko nesabalansētību, šķiet, būtu atbilstoša arī stingrāka fiskālā politika.

VALŪTAS KURSA KRITĒRIJS

No šajā Konverģences ziņojumā aplūkotajām valstīm VKM II pašlaik piedalās Igaunija, Latvija, Lietuva un Slovākija. Visu šo valstu valūtas piedalījušās VKM II vairāk nekā divus gadus pirms konverģences vērtēšanas, kā noteikts Līguma 121. pantā. Pārējo sešu valstu valūtas šajā periodā nav piedalījušās valūtas kursa mehānismā.

Vienošanās par dalību VKM II pamatotas uz attiecīgo institūciju saistībām vairākās jomās, kas *inter alia* saistītas ar stabilas fiskālās politikas īstenošanu, darba samaksas pieauguma mērenības veicināšanu, kreditēšanas kāpuma ierobežošanu un turpmāku strukturālo reformu īstenošanu.

Dažos gadījumos pastāvēja attiecīgo valstu vienpusēja apņemšanās ievērot šaurāku svārstību koridoru. Šīs vienpusējās saistības nerada ECB nekādus papildu pienākumus. Attiecībā uz Igauniju un Lietuvu tika pieļauts, ka tās pievienojas VKM II, saglabājot jau izveidoto valūtas padomes mehānismu. Arī Latvijas institūcijas paziņoja, ka tās apņemas vienpusēji saglabāt centrālajam kursam attiecībā pret euro atbilstošu lata kursu, nosakot $\pm 1\%$ svārstību koridoru.

Aplūkojamā periodā VKM II nav devalvēts nevienas šajā ziņojumā aplūkotās valūtas centrālais kurss. Igaunijas krona un Lietuvas lits tika pastāvīgi tirgoti atbilstoši to centrālajam kursam. Latvijas lata svārstības attiecībā pret euro bija ļoti niecīgas. Līdz 2007. gada sākumam to tirgoja saskaņā ar kursu, kas bija aptuveni par 1% augstāks nekā VKM II centrālais kurss. Tomēr 2007. gada februāra vidū un 2007. gada septembrī tas zināmas tirgus spriedzes apstākļos ievērojamas makroekonomiskās nesabalansētības rezultātā sasniedza vienpusēji noteiktā svārstību koridora augšējo robežu. Minēto spriedzi daļēji neitralizēja valdības

lēmums īstenot inflācijas samazināšanas pasākumu plānu, centrālās bankas 2007. gada marta intervences valūtas atbalstam, kā arī ierobežojošākas monetārās politikas nostājas pieņemšana. Lielāko daļu divu gadu ilgā atsaucē perioda Slovākijas kronai bija raksturīgas samērā lielas kursa svārstības attiecībā pret euro. 2006. gada aprīlī–jūlijā radās īslaicīga pazeminoša ietekme uz Slovākijas valūtu, un tās kurss kādu laiku bija nedaudz zemāks par VKM II centrālo kursu. Vēlāk sākās ilgstošs kronas kursa kāpuma periods, jo makroekonomikas pamatrādītāji bija ļoti labi, bet finanšu tirgu attieksme pret šo reģionu – labvēlīga. Lai ierobežotu valūtas kursa svārstības un novērstu pārmērīgu tirgus spiedienu, *Národná banka Slovenska* veica intervences, pārdodot kronas par euro. Saskaņā ar Slovākijas institūciju prasību uz savstarpējas vienošanās pamata un ievērojot vienotu procedūru, Slovākijas kronas centrālais kurss attiecībā pret euro tika pārvērtēts par 8.5%, no 2007. gada 19. marta to nosakot kā 1 EUR = 35.4424 SKK. Laikā no pārvērtēšanas līdz 2008. gada 18. aprīlim Slovākijas krona svārstījās, par 2.9–8.9% pārsniedzot jauno centrālo kursu, bet aplūkojamā perioda beigās to ietekmēja atsevišķi kursu paaugstinoši faktori. Kopumā dalības periodu VKM II raksturoja pakāpenisks Slovākijas kronas kursa kāpums attiecībā pret euro.

No valūtām, kas nepiedalās VKM II, Čehijas kronas un Polijas zlota kurss attiecībā pret euro aplūkojamā periodā palielinājās. To veicināja ļoti labi tautsaimniecības pamatrādītāji, piemēram, ierobežota ārējā nesabalansētība un stabili eksporta rādītāji. Ungārijas forintam bija raksturīgas plašas svārstības, kas galvenokārt bija saistītas ar pārmaiņām globālajā vēlmē izvairīties no riska un finanšu tirgu attieksmē pret šo reģionu. 2008. gada 25. februārī *Magyar Nemzeti Bank*, vienojoties ar Ungārijas valdību, nolēma atcelt svārstību koridoru $\pm 15\%$ ap centrālo kursu attiecībā pret euro un ieviesa elastīgu valūtas kursa režīmu. Līdz 2007. gada vidum Rumānijas lejas kurss attiecībā pret euro būtiski palielinājās. To veicināja spēcīga tautsaimniecības izaugsme, nozīmīgas tiešo investīciju ieplūdes un lielas procentu likmju atšķirības salīdzinājumā ar euro zonu. Pēc tam

kāpuma tendence apvērās un lejas vērtība krasi samazinājās, palielinoties finanšu tirgu vēlmei izvairīties no riska un bažām par augošo tekošā konta deficītu un inflāciju. Zviedrijas kronas kursa svārstības attiecībā pret euro bija samērā lielas. Līdz 2006. gada decembra vidum kronas kurss attiecībā pret euro stabilas tautsaimniecības izaugsmes un spēcīgas ārējās pozīcijas apstākļos pieauga, bet vēlāk samazinājās līdz līmenim, kas tuvs aplūkojamā perioda sākumā novērotajam. Visbeidzot, Bulgārijas levas kurss attiecībā pret euro saglabājās stabils (1.95583), atspoguļojot valūtas padomes mehānismu, kura pamatā ir euro.

ILGTERMIŅA PROCENTU LIKMJU KRITĒRIJS

12 mēnešu atsaucē periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) ilgtermiņa procentu likmju kritērija atsaucē vērtība bija 6.5%. To aprēķināja, pieskaitot 2 procentu punktus to triju valstu ilgtermiņa procentu likmju nesvērtajam aritmētiskajam vidējam rādītājam, kuru datus izmantoja cenu stabilitātes kritērija atsaucē vērtības aprēķināšanā, t.i., Maltas (4.8%), Nīderlandes (4.3%) un Dānijas (4.3%) rādītājiem.

Atsaucē periodā septiņās no aplūkotajām dalībvalstīm (Bulgārijā, Čehijas Republikā, Latvijā, Lietuvā, Polijā, Slovākijā un Zviedrijā) vidējā ilgtermiņa procentu likme bija zemāka par atsaucē vērtību (sk. kopsavilkuma tabulu). Ilgtermiņa procentu likmju un euro zonas vidējo procentu likmju starpība bija samērā neliela Čehijas Republikā, Lietuvā, Slovākijā un Zviedrijā. Turpretī lielāka procentu likmju starpība attiecībā pret euro zonas vidējām procentu likmēm bija Polijā un Latvijā – attiecīgi 131 un 101 bāzes punkts. Bulgārijā atsaucē perioda beigās tā sasniedza 39 bāzes punktus.

Rumānijā un Ungārijā ilgtermiņa procentu likmes atsaucē periodā bija augstākas par atsaucē vērtību. Rumānijā tās vidēji bija 7.1%, Ungārijā – 6.9%. 10 gadu procentu likmju starpība attiecībā pret euro zonas vidējām procentu likmēm atsaucē periodā vidēji sasniedza 273 bāzes punktus Rumānijā un 260 bāzes punktus Ungārijā. Bažas par tautsaimniecības iekšzemes nesabalansētību

Ungārijā un fiskālā un tekošā konta deficītu Rumānijā veicināja lielu ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju starpību saglabāšanos.

Igaunijā nav vienotas ilgtermiņa procentu likmes tāpēc, ka nav attīstīts Igaunijas kronās denominētu obligāciju tirgus un ir zems valdības parāda līmenis, un tas sarežģī konverģences vērtēšanu pirms euro ieviešanas. Atsaucē periodā Igaunijā, tāpat kā citās valstīs, bija pazīmes, kas liecināja par zināmām problēmām, kuras saistītas ar konverģences ilgtspēju. Tomēr pašlaik nav pietiekami būtisku pazīmju, kas kopumā noteiktu to, ka vērtējums būs negatīvs.

4. KOPSAVILKUMI PAR VALSTĪM

4.1. BULGĀRIJA

Atsauces periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) Bulgārijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 9.4% – ievērojami augstāka par Līgumā noteikto atsauces vērtību (3.2%). Pamatojoties uz jaunāko informāciju, gaidāms, ka 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija tuvākajos mēnešos vēl vairāk pieaugs.

Vēsturiski ilgākā periodā patēriņa cenu inflācija Bulgārijā samērā daudz svārstījusies, bet laika posmā no 1998. gada līdz 2007. gadam vidēji gadā tā bijusi 7.4%. Inflācijas dinamika Bulgārijā jāaplūko, ņemot vērā stabilo produkcijas izlaides kāpumu, kas sākās 2000. gadā, bet īpaši izteikts kļuva no 2004. gada. Jau no 2001. gada atlīdzība vienam nodarbinātajam palielinājās straujāk nekā darba ražīgums un no 2006. gada – vēl straujāk galvenokārt tāpēc, ka spēji pasliktinājās situācija darba tirgū. No 1998. gada līdz 2004. gadam importa cenu pieaugums svārstījās galvenokārt tāpēc, ka svārstījās preču cenas pasaules tirgos un arī efektīvais kurss. Aplūkojot nesenās norises, SPCI inflācijai gandrīz visu 2007. gadu bijusi augšupvērsta tendence, un 2008. gada martā tā sasniedza 13.2%. Galvenie faktori, kas noteica inflācijas kāpumu, bija pieaugušās pārtikas un enerģijas cenas, akcīzes nodokļa korekcijas un spēcīgs pieprasījuma spiediens, kas savukārt izraisīja cenu un algu spiedienu.

Nākotnes perspektīvā jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju prognozes liecina, ka 2008. gadā inflācija būs 9.1–9.9%, bet 2009. gadā – 5.9–6.0%. Šo inflācijas prognožu riski ir augšupvērsti un saistās ar enerģijas, pārtikas un administratīvi regulējamo cenu pieaugumu, kas pārsniedz gaidīto. Turklāt straujais produkcijas izlaides kāpums un liels bezdarbnieku skaita sarukums liecina, ka pastāv vienības darbaspēka izmaksu pieauguma un, vispārīgāk, arī iekšzemes cenu kāpuma risks. Pašreizējā ekonomiskajā vidē, kad ir augsta inflācija un spēcīga izaugsme, pastāv ievērojams risks, ka inflācijas kāpums, ko nosaka gadījuma rakstura faktori, radīs netiešas sekas, kas izpaudīsies kā vēl ievērojamāks un ilgāks

inflācijas pieaugums. Turklāt izlīdzināšanās process turpmākajos gados arī varētu ietekmēt inflāciju, ņemot vērā IKP uz vienu iedzīvotāju un cenu līmeni, kas Bulgārijā vēl joprojām ir daudz zemāks nekā euro zonā. Tomēr precīzu šādas ietekmes apmēru grūti novērtēt.

Uz Bulgāriju neattiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Atsauces gadā (2007. gads) budžeta fiskālais pārpalikums sasniedza 3.4% no IKP – budžeta deficīta atsauces vērtība tika ievērota bez grūtībām. 2008. gadā Eiropas Komisija prognozē nelielu pārpalikuma samazināšanos līdz 3.2% no IKP. 2007. gadā valdības parāds samazinājās līdz 18.2% no IKP, un 2008. gadā tiek prognozēta tā turpmāka samazināšanās līdz 14.1% no IKP, tādējādi saglabājoties ievērojami zemākā līmenī par 60% atsauces vērtību. Stabilitātes un izaugsmes paktā noteiktais vidējā termiņa mērķis konverģences programmā kvantitatīvi izteikts kā cikliski koriģēts budžeta pārpalikums (izņemot pagaidu pasākumus) 1.5% no IKP.

No pievienošanās ES 2007. gada 1. janvārī līdz 2008. gada 18. aprīlim Bulgārijas leva nepiedalījās VKM II, bet atbilstoši 1997. gada jūlijā ieviestajam valūtas padomes mehānismam bija piesaistīta euro. Valūtas padomes mehānisms nozīmē to, ka *Българска народна банка* (Bulgārijas Nacionālā banka) joprojām regulāri veica aktīvu darbību ārvalstu valūtas tirgos, galvenokārt pērkot ārvalstu valūtu, un Bulgārijas valūta nav novirzījusi no kursa 1 euro = 1.95583 levas. Īstermiņa procentu likmju starpības attiecībā pret 3 mēnešu EURIBOR līdz 2007. gada 2. pusgadam joprojām bija nenozīmīgas, bet pēc tam, pieaugot finanšu tirgu vēlmei izvairīties no riska, kā arī sakarā ar tirgus bažām par Bulgārijas lielo ārējo nesabalansētību sasniedza samērā augstu līmeni.

Bulgārijas levas reālais kurss – gan divpusējais attiecībā pret euro, gan efektīvais – 2008. gada martā krietni pārsniedza 10 gadu vēsturiski vidējo līmeni. Tomēr reālās ekonomiskās konverģences process sarežģī reālā valūtas kursa norišu vēsturisko novērtējumu. Vērtējot citas ārējās norises, maksājumu bilances apvienotā

tekošā konta un kapitāla konta negatīvais saldo pastāvīgi audzis no 2.4% no IKP 2002. gadā līdz 20.3% no IKP 2007. gadā. Lai gan lielu ārējo deficītu daļēji varētu izraisīt izlīdzināšanās process Bulgārijas tautsaimniecībā, tik apjomīgs deficīts rada ilgtspējas problēmas, īpaši, ja saglabājas ilgu laiku. Runājot par finansēšanu, kopš 2000. gada tiešo investīciju pozitīvā saldo palielinājums vidēji bija vairāk nekā pietiekams, lai pilnībā segtu Bulgārijas tautsaimniecības finansēšanas vajadzības. Šajos apstākļos valsts tīrā starptautisko investīciju bilance pasliktinājās no -34.9% no IKP 1998. gadā līdz -80.0% no IKP 2007. gadā.

Vidējās ilgtermiņa procentu likmes atsaucēs periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) bija 4.7%, tātad ievērojami zemākas par procentu likmju kritērija atsaucēs vērtību. Ilgtermiņa procentu likmes un to starpība ar euro zonas obligāciju peļņas likmēm atsaucēs periodā palielinājušās.

Lai Bulgārijā nodrošinātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi, nepieciešams arī īstenot pietiekami stingru fiskālo politiku, lai mazinātu pieprasījuma izraisīto inflācijas spiedienu un makroekonomisko nelīdzsvarotību. Šādai fiskālajai politikai nepieciešami neplānoti papildu ieņēmumi, kuri rastos no sistemātiski pārāk zemu prognozētiem uzkrāšanai paredzētiem ieņēmumiem, kā arī no stingriem izdevumu ierobežojumiem. Tas samazinātu izvēles izdevumu risku, kuri varētu palielināt iekšzemes pieprasījuma spiedienu. Lai kopumā darba samaksas pieaugums būtu mērens, svarīgi ierobežot tā kāpumu valsts sektorā. Tā kā fiskālajai politikai jāturpina veicināt nodarbinātības pieaugumu, koriģējot nodokļu un pabalstu sistēmas, tai jānodrošina, ka nodokļu samazināšana notiek vienlaikus ar izdevumu ierobežošanu, kas panākama, arī padarot efektīvākus valsts izdevumus. Turklāt rūpīgi jākontrolē kreditēšanas pieauguma dinamika un lielais tekošā konta negatīvais saldo un tā finansēšana. Svarīga loma būs arī strukturālo reformu norisei. Īpaši vajadzēs palielināt cilvēkkapitālu, uzlabot darba tirgus elastību, risināt sektoru un izglītības neatbilstības

jautājumus darba tirgū un uzlabot, iespējams, novārtā palikušu grupu nodarbināšanas iespējas. Darba samaksas pieaugumam būtu jāatspoguļo darba ražīguma kāpums, situācija darba tirgū un norises konkurējošās valstīs. Lai atbalstītu tautsaimniecības turpmāku izaugsmi, Bulgārijai nāksies arī stiprināt valsts politiku, kas vērsta uz konkurences veicināšanu preču tirgos, kā arī turpināt regulējamo sektoru liberalizāciju un valsts transporta infrastruktūras uzlabošanu. Šādi pasākumi un uz stabilitāti vērsta monetārā politika palīdzēs nodrošināt cenu stabilitāti veicinošu vidi, kā arī sekmēt konkurētspējas un nodarbinātības pieaugumu.

Bulgārijas tiesību akti neatbilst visām prasībām, kas nepieciešamas centrālās bankas neatkarībai un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Bulgārija ir dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 109. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.2. ČEHIJAS REPUBLIKA

Atsaucēs periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) Čehijas Republikas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 4.4% – ievērojami augstāka par Līgumā noteikto atsaucēs vērtību (3.2%). Pamatojoties uz jaunāko informāciju, gaidāms, ka 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija tuvākajos mēnešos vēl vairāk pieaugs.

Vēsturiski ilgākā periodā Čehijas Republikā patēriņa cenu inflācijai līdz 2003. gadam pamatā bija tendence samazināties, pēc tam tā svārstījās lielākoties 1–3% robežās, bet 2007. gadā sāka pieaugt. Pēdējo 10 gadu inflācijas norises aplūkojamas, ņemot vērā spēcīgo reālā IKP kāpumu. Visā aplūkojamā periodā, izņemot 2005. gadu, atlīdzība vienam nodarbinātajam joprojām pieauga straujāk nekā darba ražīgums. No 2002. gada līdz 2005. gadam vienības darbaspēka izmaksu kāpums ievērojami samazinājās, taču nākamajos divos gados tas atkal sāka pieaugt sakarā ar darbaspēka trūkumu darba tirgū un attiecīgi sarūkošo bezdarba līmeni. Importa cenu samazināšanās aplūkojamā perioda

lielākajā daļā pamatā atspoguļoja efektīvā kursa kāpumu un importa apjoma pieaugumu no jaunajiem tirgiem. Aplūkojot nesenās norises, SPCI inflācijai gandrīz visu 2007. gadu bijusi vispārēja tendence augt, kas īpaši pastiprinājās gada beigās. 2008. gada sākumā SPCI kāpums turpinājās, martā sasniedzot 7.1%. Šīs norises galvenokārt atspoguļo ievērojamo netiešo nodokļu un administratīvi regulējamo cenu kāpumu, kā arī pārtikas cenu pieaugumu. Turklāt Čehijas Republikā inflācijas palielināšanos izraisa izmaksu spiediens, ko radīja jaudas ierobežojumi, īpaši darbaspēka tirgū.

Nākotnes perspektīvā jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju prognozes liecina, ka 2008. gadā inflācija būs 4.6–6.3%, bet 2009. gadā – 2.7–3.5%. Administratīvi regulējamo cenu kāpums un netiešo nodokļu pārmaiņas (piemēram, PVN, tabakas izstrādājumu akcīzes nodokļa likmes saskaņošana) 2008. gadā būtiski palielinās inflāciju. Šo inflāciju prognožu riski kopumā ir sabalansēti. Augšupvērstie riski saistās ar administratīvi regulējamo cenu, kā arī ar enerģijas un pārtikas cenu pieaugumu, kas pārsniedz gaidīto. Turklāt straujš produkcijas izlaides pieaugums un arvien jaunas grūtības darba tirgū var liecināt par augšupvērstu inflācijas risku sakarā ar vienības darbaspēka izmaksu kāpumu, kas pārsniedz gaidīto, un, runājot vispārīgāk, ar iekšzemes cenu turpmāku kāpumu. Tomēr kronas vērtības turpmāks pieaugums varētu mazināt cenu spiedienu. Ilgākā termiņā izlīdzināšanās process turpmākajos gados var ietekmēt arī inflāciju un/vai nominālo valūtas kursu, ņemot vērā, ka Čehijas Republikā IKP uz vienu iedzīvotāju un cenu līmenis vēl joprojām ir ievērojami zemāks nekā euro zonā. Tomēr precīzu šādas ietekmes uz inflāciju apmēru grūti novērtēt.

Pašlaik uz Čehijas Republiku attiecas Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību; tā novēršanas termiņš ir 2008. gads. Atsauces gadā (2007. gads) Čehijas Republikas budžeta fiskālais deficīts bija 1.6% no IKP – ievērojami zemāks par atsaucē vērtību. 2008. gadā Eiropas Komisija prognozē pārpalikuma samazināšanos

līdz 1.4% no IKP. 2007. gadā valdības parāds saruka līdz 28.7% no IKP, bet 2008. gadā tiek prognozēta tā turpmāka samazināšanās līdz 28.1%, tādējādi saglabājoties ievērojami zemākā līmenī par 60% atsaucē vērtību. Čehijas Republikai nepieciešama tālāka fiskālā konsolidācija, lai sasniegtu Stabilitātes un izaugsmes paktā noteikto vidējā termiņa mērķi, kas konverģences programmā kvantitatīvi izteikts kā cikliski koriģēts budžeta deficīts (izņemot pagaidu pasākumus) 1.0% no IKP. Vērtējot citus fiskālos faktorus, budžeta deficīta rādītājs 2006. un 2007. gadā nepārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP. Čehijas Republiku, šķiet, apdraud liels risks valsts finanšu stabilitātes ziņā.

Divu gadu atsaucē periodā (2006. gada 19. aprīlis–2008. gada 18. aprīlis) Čehijas krona nepiedalījās VKM II, bet to tirgoja elastīga valūtas kursa režīma apstākļos. Šajā periodā līdz 2007. gada vidum Čehijas krona svārstījās attiecībā pret euro, bet pēc tam uzsāka strauju kāpumu, ko veicināja ļoti labi tautsaimniecības pamatrādītāji, piemēram, spēcīga tautsaimniecības izaugsme, ierobežota ārējā nelīdzsvarotība un stabili eksporta rādītāji. Kopš 2007. gada vidus valūtas kursa celšanos varētu būt veicinājuši arī finanšu satricinājuma dēļ izveidojusies valūtas darījumu, kuros izmantota procentu likmju starpība, nelabvēlīgāka vide. Kopumā Čehijas valūtas kurss bieži ievērojami pārsniedza tās 2006. gada aprīļa vidējo kursu. Aplūkojamā periodā kronai bija raksturīgas samērā lielas kursa svārstības attiecībā pret euro. Vienlaikus īstermiņa procentu likmju starpības attiecībā pret 3 mēnešu EURIBOR, kurām bija neliela negatīva vērtība, 2006. gadā kļuva lielākas, savukārt triju mēnešu perioda beigās (2008. gada martā) tās pakāpeniski samazinājās (līdz –0.5 procentu punktiem).

Čehijas kronas reālais kurss – gan divpusējais attiecībā pret euro, gan efektīvais – 2008. gada martā ievērojami pārsniedza 10 gadu vēsturiski vidējo līmeni. Tomēr reālās ekonomiskās konverģences process sarežģī reālā valūtas kursa norišu vēsturisko novērtējumu. Runājot par

pārējām ārējām norisēm, no 1998. gada Čehijas Republikas maksājumu bilances apvienotā tekošā un kapitāla konta saldo pastāvīgi bijis negatīvs, un dažkārt deficīts bijis ievērojams. 2003. gadā negatīvais saldo bija vislielākais (6.2% no IKP), 2005. gadā tas strauji saruka līdz 1.5% no IKP, taču 2007. gadā atkal pieauga līdz 2.0% no IKP. Runājot par finansēšanu, tiešo investīciju pozitīvā saldo lielais pieaugums, kas bieži sasniedza pat 10% no IKP, vidēji bija vairāk nekā pietiekams, lai pilnībā segtu Čehijas Republikas tautsaimniecības finansēšanas vajadzības. Šajos apstākļos valsts tīrā starptautisko investīciju bilance pasliktinājās no -5.9% no IKP 1998. gadā līdz -35.9% no IKP 2007. gadā.

Vidējais ilgtermiņa procentu likmju līmenis atsaucē periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) bija 4.5% – ievērojami zemāks par atsaucē vērtību. Čehijas Republikā kopš 2004. gada augusta vērojama valdības obligāciju peļņas likmju samazināšanās un ilgtermiņa procentu likmes gandrīz sasniegušas euro zonas līmeni. Taču finanšu tirgus satricinājuma laikā 2007. gada 3. ceturksnī ilgtermiņa procentu likmju starpība nedaudz pieauga.

Čehijas Republikā ilgtspējīgu konvergenci veicinošas vides nodrošināšanai nepieciešams īstenot arī pietiekami stingru un uzticamu fiskālo konsolidāciju un uzlabot fiskālo struktūru. Valdības izstrādātais konsolidācijas plāns nav pietiekami ambiciozs un ir pakļauts riskiem. Jāizvirza augstāki mērķi, jo pastāv risks, ka makroekonomiskā vide varētu kļūt arī nelabvēlīgāka. Jāuzlabo arī darba tirgus funkcionēšana, lai paaugstinātu darba tirgus elastīgumu. Vienlaikus būs svarīgi panākt, lai darba samaksas kāpums atspoguļotu darba ražīguma pieaugumu, darba tirgus apstākļus un norises konkurējošajās valstīs. Turklāt būs svarīgi veicināt uz konkurenci vērstas valsts politikas stiprināšanu preču tirgos un turpināt regulējamo sektoru, īpaši enerģijas sektora, liberalizāciju. Šādi pasākumi un uz stabilitāti vērstā monetārā politika palīdzēs nodrošināt

cenu stabilitāti veicinošu vidi, kā arī sekmēs konkurētspēju un nodarbinātības pieaugumu.

Čehijas Republikas tiesību akti neatbilst visām prasībām, kas nepieciešamas centrālās bankas neatkarībai un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Čehijas Republika ir dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 109. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.3. IGAUNIJA

Atsaucē periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) Igaunijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 8.3% – ievērojami augstāka par Līgumā noteikto atsaucē vērtību (3.2%). Pamatojoties uz jaunāko informāciju, gaidāms, ka 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija tuvākajos mēnešos vēl vairāk pieaugs.

Vēsturiski ilgākā periodā patēriņa cenu inflācijai Igaunijā līdz 2003. gadam pamatā bija tendence samazināties, taču pēc tam tā atkal sāka augt, 2007. gadā sasniedzot 6.7%. No 2000. gada līdz 2007. gadam inflācijas dinamika jāaplūko saistībā ar ļoti spēcīgu reālā IKP pieaugumu (gadā vidēji 9%). Tomēr pēdējā laikā reālā IKP pieaugums ievērojami samazinājās. Gadu desmita pirmajā pusē vienības darbaspēka izmaksu gada pieaugums lielākoties bija 2–3%, turpretī 2006. un 2007. gadā tas ievērojami paātrinājās un sasniedza attiecīgi 8.1% un 18.9%, jo darba tirgū situācija kļuva saspringtāka. Importa cenas aplūkojamā periodā bija samērā svārstīgas, galvenokārt atspoguļojot nominālā efektīvā kursa un naftas un pārtikas cenu pārmaiņas. Jaunākās norises liecina, ka 2007. gada sākumā SPCI inflācija bija aptuveni 5%, taču pēc tam sākās spējš kāpums, 2008. gada martā sasniedzot 11.2%. Šis pieaugums daļēji bija saistīts ar pārtikas un enerģijas cenu, kā arī ar administratīvi regulējamo cenu palielināšanos. Akcīzes nodokļa likmes izlīdzināšana paaugstināja 2008. gada janvāra cenu līmeni gandrīz par 1 procentu punktu. Turklāt inflācijas spiedienu izraisīja arī lielais darba

samaksas pieaugums, kas ievērojami apsteidza darba ražīguma kāpumu, un tautsaimniecības pieprasījuma spiediens. Pašreizējā inflācija jāaplūko, ņemot vērā ekonomiskās aktivitātes kritumu, kaut arī tā vēl joprojām ir spēcīga.

Nākotnes perspektīvā jaunākās pieejamās vairākuma nozīmīgāko starptautisko institūciju prognozes liecina, ka 2008. gadā inflācija būs 8.8–9.8%, bet 2009. gadā – 4.7–5.1%. Inflācijas riski ir augšupvērsti un saistīti ar darbaspēka trūkumu darba tirgū un enerģijas un pārtikas cenu tendencēm. Būtisks papildu riska faktors 2008. gadā ir neskaidrība, kā varētu beigties sarunas ar *Gazprom* par importētās Krievijas dabasgāzes cenu. Pēc enerģijas, pārtikas, nodokļu un administratīvi regulējamo cenu pieauguma darbaspēka trūkums darba tirgū liecina, ka pastāv nozīmīgi netiešās ietekmes riski, kas varētu izpausties kā vēl ievērojamāks un ilgāks algu un inflācijas pieaugums. Šajā aspektā ir būtiski, cik atbilstīgi darba samaksas veidošanās process reaģē uz ekonomiskās izaugsmes palēnināšanos. Runājot par tālāku nākotni, izlīdzināšanās process turpmākajos gados arī varētu ietekmēt inflāciju. Tomēr precīzu šādas ietekmes apmēru grūti novērtēt.

Uz Igauniju neattiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Budžeta fiskālais pārpalikums atsaucēs gadā (2007. gads) sasniedza 2.8% no IKP – budžeta deficīta atsaucēs vērtība tika ievērota bez grūtībām. Eiropas Komisija prognozē pārpalikuma samazināšanos 2008. gadā līdz 0.4% no IKP. 2007. gadā valdības parāds saruka līdz 3.4% no IKP; tiek prognozēts, ka 2008. gadā tas saglabāsies šajā līmenī, tādējādi paliekot daudz zemāk par 60% atsaucēs vērtību. Stabilitātes un izaugsmes paktā noteiktais vidējā termiņa mērķis konverģences programmā izteikts kā strukturālais valdības budžeta pārpalikums.

Igaunijas krona piedalījies VKM II vairāk nekā divus gadus pirms ECB veiktā konverģences novērtējuma. Igaunija pievienojās valūtas kursa mehānismam ar jau izveidotu valūtas padomes kārtību, uzņemoties vienpusējas saistības un

tādējādi neradot ECB papildu pienākumus. Vienošanās par dalību VKM II pamatojās uz Igaunijas valsts institūciju ciešu apņemšanos vairākās politikas jomās. Divu gadu atsaucēs periodā (2006. gada 19. aprīlis–2008. gada 18. aprīlis) kronas kurss bija stabils un atbilda centrālajam kursam 1 euro = 15.6466 kronas. Valūtas padomes režīms nozīmē, ka *Eesti Pank* joprojām regulāri aktīvi darbojas ārvalstu valūtas tirgos, galvenokārt pērkot ārvalstu valūtu. Īstermiņa procentu likmju starpības attiecībā pret 3 mēnešu EURIBOR līdz 2007. gada aprīlim joprojām bija nenozīmīgas, bet pēc tam, pieaugot finanšu tirgu vēlmei izvairīties no riska, kā arī sakarā ar tirgus bažām par Igaunijas lielo ārējo nesabalansētību sasniedza samērā augstu līmeni.

Igaunijas kronas reālais efektīvais kurss attiecībā pret euro 2008. gada martā ievērojami pārsniedza savu 10 gadu vēsturiski vidējo līmeni, bet reālais divpusējais kurss to pārsniedza nedaudz. Taču reālās ekonomiskās konverģences process sarežģītā reālā valūtas kursa norišu vēsturisko novērtējumu. Vērtējot citas ārējās norises, kopš 1998. gada Igaunijas maksājumu bilances apvienotā tekošā konta un kapitāla konta negatīvais saldo bijis liels vai ļoti liels, 2007. gadā sasniedzot 15.8% no IKP. Lai gan lielu ārējo deficītu daļēji varētu izraisīt Igaunijas tautsaimniecības izlīdzināšanās process, tomēr tik apjomīgs deficīts rada ilgspējas problēmas, īpaši, ja saglabājas ilgu laiku. Šķiet, ka pēdējā laikā reģistrēto ļoti lielo deficītu izraisīja arī tautsaimniecības pārkaršana. Finansējuma skatījumā samazinājusies tiešo investīciju pozitīvā saldo izmantošana Igaunijas ārējā deficīta finansēšanai. Aplūkojamā periodā tā bija aptuveni 4% no IKP. Papildu finansējuma vajadzības arvien vairāk nodrošināja visai apjomīgas ieplūdes citu ieguldījumu, galvenokārt banku aizdevumu banku grupu ietvaros, veidā. Šajos apstākļos valsts tīrā starptautisko investīciju bilance pasliktinājās no –36.8% no IKP 1998. gadā līdz –74.0% no IKP 2007. gadā.

Igaunijā nav saskaņotas ilgtermiņa procentu likmes, jo nepastāv Igaunijas kronās denominētu

obligāciju tirgus un valdības parāda līmenis ir zems. Tas sarežģīt konverģences vērtēšanas procesu pirms euro ieviešanas. Tomēr vairāki rādītāji (naudas tirgus nākotnes darījumu procentu likmju starpība attiecībā pret euro zonas procentu likmēm, MFI mājsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu ar ilgu procentu likmes darbības sākotnējo periodu vai termiņu procentu likmes; maksājuma bilances dinamika) liecina, ka Igaunijai nākas saskarties ar zināmām problēmām, kas saistītas ar konverģences ilgtspēju. Tomēr pagaidām nav pietiekami būtisku pazīmju, kas kopumā liecinātu par negatīvu vērtējumu.

Igaunijā ilgtspējīgu konverģenci veicinošas vides nodrošināšanai nepieciešams īstenot arī pietiekami stingru fiskālo politiku, lai mazinātu pieprasījuma izraisīto inflācijas spiedienu un tekošā konta spiedienu. Tāpēc neplānotu papildu ieņēmumu pietupīšanai un izdevumu ierobežošanai vajadzētu samazināt iekšzemes pieprasījuma radīto spiedienu, tādējādi palīdzot izvairīties no pārkaršanas. Turklāt rūpīgi jākontrolē kredītēšanas pieauguma dinamika un lielais tekošā konta negatīvais saldo un tā finansēšana. Darba tirgū kopējās darba samaksas pieauguma ierobežošana valsts sektorā darbosies kā nozīmīgs signāls, un tai vajadzētu palīdzēt panākt algu kāpuma samazināšanu privātajā sektorā. Darba samaksas pieaugumam jāatspoguļo darba ražīguma kāpums, situācija darba tirgū un norises konkurējošajās valstīs. Turklāt pietiekama darba tirgus elastīguma nodrošināšanai un darbaspēka iemaņu pilnveidei jāklūst par svarīgiem politikas mērķiem. Īpaši jāpalielina ieguldījumi izglītībā, lai atbalstītu Igaunijas ražošanas struktūras pāreju uz produktiem un pakalpojumiem ar augstāku pievienoto vērtību. Šajās jomās panāktais progress varētu palīdzēt palielināt Igaunijas tautsaimniecības izaugsmes potenciālu. Turklāt būtu noderīga darba tirgus reformu pasteidzināšana, īpaši pašreizējo darba tiesību aktu modernizēšana. Šādi pasākumi un uz stabilitāti orientēta monetārā politika palīdzēs nodrošināt cenu stabilitāti veicinošu vidi, kā arī sekmēs konkurētspēju un nodarbinātības pieaugumu.

Likums par valūtu un Likums par Igaunijas kronas aizsardzību neatbilst visām prasībām, kas nepieciešamas tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Igaunija ir dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 109. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.4. LATVIJA

Atsauces periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) Latvijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 12.3% – ievērojami augstāka par Līgumā noteikto atsauces vērtību (3.2%). Pamatojoties uz jaunāko informāciju, gaidāms, ka 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija tuvākajos mēnešos vēl vairāk pieaugs.

Vēsturiski ilgākā periodā no 20. gs. 90. gadu beigām līdz 21. gs. sākumam SPCI inflācija Latvijā saglabājās pārsvarā stabila (pamatā svārstoties 2–3% robežās), bet tad būtiski palielinājās un 2007. gadā sasniedza 10.1%. Inflācijas norises aplūkojamas, ņemot vērā ļoti spēcīgo reālā IKP kāpumu, pēdējos trijos gados augošās pārkaršanas pazīmes un nozīmīgu nesabalansētību. Palielināts darbaspēka deficīts radīja ļoti strauju darba samaksas un vienības darbaspēka izmaksu pieaugumu, īpaši, sākot ar 2005. gadu. Šo inflācijas kāpumu ar 2004. gadu sākotnēji noteica importa cenu pieaugums, ko izraisīja lata kursa kritums attiecībā pret euro, administratīvi regulējamo cenu korekcija un vienreizējie faktori saistībā ar pievienošanu ES. Vēlākajos gados pieprasījuma izraisītā spiediena, krasa darba samaksas palielinājuma un pasaulē augošo enerģijas un pārtikas cenu ietekmē būtiski pieauga arī inflācija. Vērtējot jaunākās tendences, SPCI inflācija 2008. gada martā palielinājās līdz 16.6%. Šis kāpums galvenokārt saistīts ar būtisku tabakas akcīzes nodokļa likmes pieaugumu, kā arī enerģijas cenu un vairāku administratīvi regulējamo cenu palielinājumu, samazinoties ietekmei uz pārtikas cenām un administratīvi neregulētiem pakalpojumiem. Skaidri redzams, ka ekonomiskā izaugsme, lai gan joprojām spēcīga, 2007. gadā sāka

palēnināties, un to veicināja valdības īstenotie inflācijas samazināšanas pasākumi un lielāka piesardzība, bankām īstenojot kreditēšanu.

Nākotnes perspektīvā jaunākās pieejamās vairākuma nozīmīgāko starptautisko institūciju inflācijas prognozes liecina, ka 2008. gadā inflācija būs 13.8–15.8%, bet 2009. gadā – 7.0–9.2%. Faktori, kas varētu radīt augšupvērstu spiedienu uz inflāciju, ietver nozīmīgas turpmākas gāzes un elektrības tarifu korekcijas un ar ES saskaņošanu saistītu akcīzes nodokļa likmes (īpaši tabakas izstrādājumiem) palielināšanu 2008. un 2009. gadā. Turklāt vienības darbaspēka izmaksas joprojām var radīt augšupvērstu spiedienu uz inflāciju. Lai gan pašreizējo inflācijas prognožu riski kopumā ir līdzsvaroti, prognozes joprojām saistītas ar ievērojamu nenoteiktību. Pirmkārt, tautsaimniecības lejupslīde varētu mazināt inflācijas spiedienu, lai gan ir liela nenoteiktība par tautsaimniecības izaugsmes palēninājuma apmēru un tempu. Otrkārt, inflāciju var būtiski ietekmēt iespējamais turpmākais pārtikas un enerģijas cenu kāpums pasaulē. Treškārt, ir liels risks, ka vienreizēja cenu pieauguma šoku radītā inflācijas kāpuma ietekmē inflācijas gaidas ilgstoši būs augstas, kas varētu izpausties kā nozīmīgāks un ilgstošāks darba samaksas un inflācijas palielinājums. Turklāt izlīdzināšanās process turpmākajos gados varētu ietekmēt inflāciju, ņemot vērā IKP uz vienu iedzīvotāju un cenu līmeni, kas Latvijā vēl joprojām ir zemāks nekā euro zonas valstīs. Tomēr precīzu šādas ietekmes apmēru grūti novērtēt.

ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību neattiecas uz Latviju. Latvija atsaucē gadā (2007. gads) sasniedza bezdeficīta budžetu – budžeta deficīta atsaucē vērtība nav pārsniegta. Eiropas Komisija 2008. gadā prognozē budžeta deficītu 1.1% no IKP. 2007. gadā valdības pārāds samazinājās līdz 9.7% no IKP, bet 2008. gadā tiek prognozēts tā pieaugums līdz 10.0%, tādējādi saglabājoties ievērojami zemākā līmenī par 60% atsaucē vērtību. Stabilitātes un izaugsmes paktā noteiktais vidējā termiņa mērķis konverģences programmā kvantitatīvi izteikts kā cikliski koriģēts valdības

budžeta deficīts (izņemot pagaidu pasākumus) 1% no IKP. Vērtējot citus fiskālos faktorus, budžeta deficīta rādītājs 2006. gadā nepārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP.

Latvijas lats piedalās VKM II kopš 2005. gada 2. maija, t.i., vairāk nekā divus gadus pirms ECB sniegtā konverģences novērtējuma. Latvijas valūtai VKM II noteiktais centrālais kurss attiecībā pret euro joprojām ir 0.702804 ar $\pm 15\%$ standarta pieļaujamo svārstību koridoru. Pievienošanās VKM II laikā Latvijas valsts institūcijas uzņēmās vienpusējas saistības saglabāt lata kursu $\pm 1\%$ svārstību koridora robežās ap centrālo kursu, tādējādi neradot ECB nekādus papildu pienākumus. Vienošanās par dalību VKM II pamatojās uz Latvijas valsts institūciju ciešu apņemšanos vairākās politikas jomās. Aplūkojamā periodā pēc tam, kad bija vērojams aptuveni par 1% augstāks lata kurss nekā tā VKM II centrālais kurss, divos gadījumos (2007. gada februāra vidū un 2007. gada septembrī) tirgus spriedzes apstākļos lata kurss sasniedza vienpusēji noteiktā svārstību koridora apakšējo robežu būtiskas makroekonomiskās nesabalansētības dēļ. To daļēji neitralizēja valdības lēmums īstenot inflācijas samazināšanas pasākumu plānu, 2007. gada martā centrālās bankas veiktās intervences valūtas atbalstīšanai un ierobežojošā monetārās politikas nostāja. Lielāko pārskata perioda daļu bija vērojamas nelielas lata svārstības, izņemot divas minētās tirgus spriedzes epizodes. Vienlaikus īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar 3 mēnešu EURIBOR 2007. gadā sasniedza augstu līmeni (to galvenokārt izraisīja paaugstināts tirgus spiediens), bet 2008. gada sākumā būtiski samazinājās.

Latvijas lata reālais kurss – gan divpusējais attiecībā pret euro, gan efektīvais – 2008. gada martā nedaudz pārsniedza 10 gadu vēsturiski vidējo līmeni. Tomēr reālās ekonomiskās konverģences process sarežģīt reālā valūtas kursa norišu vēsturisko novērtējumu. Vērtējot citas ārējās norises, Latvijai raksturīgs maksājumu bilances apvienotā tekošā konta un kapitāla konta negatīvā saldo pieaugums, tam palielinoties no 4.3% no IKP 2000. gadā līdz 21.3% no IKP 2006. gadā, bet 2007. gadā

nedaudz samazinoties (līdz 20.9% no IKP). Pašlaik Latvijā negatīvais saldo ir vislielākais ziņojumā ietvertu valstu vidū. Lai gan izlīdzināšanās process tādā valstī kā Latvija varētu daļēji veicināt lielu ārējo deficītu, šāda apjoma deficīts rada ilgtspējas problēmas, īpaši saglabājoties ilgstošā periodā. Šķiet, ka pēdējo ļoti lielo deficītu izraisīja tautsaimniecības pārkaršana. Attiecībā uz finansēšanu pēdējos astoņus gadus konsekventi vērojams apvienoto tiešo investīciju un portfeļieguldījumu pozitīvais saldo, kas 2007. gadā sasniedza 5.7% no IKP. Papildu finansējuma vajadzības nodrošināja ļoti lielas ieplūdes citu ieguldījumu, galvenokārt banku aizdevumu, veidā. Šajos apstākļos valsts tīrā starptautisko investīciju bilance strauji pasliktinājās no -30.0% no IKP 2000. gadā līdz -79.2% no IKP 2007. gadā.

Vidējais ilgtermiņa procentu likmju līmenis atsaucē periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) bija 5.4% un tādējādi nepārsniedza atsaucē vērtību. Tomēr Latvijas ilgtermiņa procentu likmju un euro zonas valstu procentu likmju starpības pieaugums atsaucē periodā norāda uz tautsaimniecības pārkaršanas izraisītajiem riskiem.

Latvijā ilgtspējīgu konvergenci veicinošas vides nodrošināšanai nepieciešams īstenot arī pietiekami stingru fiskālo politiku, lai mazinātu pieprasījuma izraisīto inflācijas spiedienu un makroekonomisko nelīdzsvarotību. Tāpēc neplānoto papildu ieņēmumu uzkrāšana un izdevumu ierobežošanas īstenošana ir būtiska iekšzemes pieprasījuma spiediena mazināšanai. Valsts sektorā nodarbināto darba samaksas politikai jāveicina kopumā mērenas darba samaksas pārmaiņas, lai saglabātu konkurenci, kas jāatbalsta, joprojām uzlabojot valsts izdevumu efektivitāti. Turklāt rūpīgi jākontrolē kreditēšanas kāpuma dinamika, lielais tekošā konta negatīvais saldo un tā finansēšana. Darba tirgū vēl ir vairākas strukturālas problēmas. Prasmju neatbilstības mazināšanai un darbaspēka resursu mobilizēšanai jāveic papildu pasākumi. Darba samaksas pieaugumam jāatspoguļo darba ražīguma kāpums, situācija darba tirgū un norises konkurējošajās valstīs. Turklāt būs svarīgi vēl vairāk veicināt konkurenci preču tirgos un

libalizēt regulējamus sektorus. Šādi pasākumi un uz stabilitāti orientēta monetārā politika palīdzēs nodrošināt cenu stabilitāti veicinošu vidi, kā arī stimulēs konkurētspēju un nodarbinātības līmeņa pieaugumu.

Latvijas tiesību akti neatbilst visām prasībām, kas nepieciešamas centrālās bankas neatkarībai un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Latvija ir dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 109. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.5. LIETUVA

Atsaucē periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) Lietuvas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 7.4% – ievērojami augstāka par Līgumā noteikto atsaucē vērtību (3.2%). Pamatojoties uz jaunāko informāciju, gaidāms, ka 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija tuvākajos mēnešos vēl vairāk pieaugs.

Vēsturiski ilgākā periodā SPCI inflācija Lietuvā turpināja stabili samazināties no vairāk nekā 5% 1998. gadā, līdz 2003. gadā tā kļuva negatīva. Pēc tam inflācija atkal pieauga, 2007. gadā sasniedzot 5.8%. Inflācijas norises jāaplūko, sākot ar 2001. gadu vērojamā ļoti nozīmīgā reālā IKP pieauguma, pēdējos gados augošās pārkaršanas pazīmju un nopietnas nesabalansētības apstākļos. Straujā tautsaimniecības izaugsme vienlaikus ar darbaspēka aizplūšanu samazināja bezdarbu līdz vēsturiski zēmam līmenim. Par to liecināja būtisks vienības darbaspēka izmaksu kāpums. Aplūkojamā periodā importa cenas bija samērā svārstīgas, galvenokārt liecinot par nominālā efektīvā kursa un naftas cenu pārmaiņām. Vērtējot jaunākās tendences, SPCI inflācija 2007. gadā nozīmīgi pieauga un 2008. gada martā sasniedza 11.4%. Šis kāpums galvenokārt saistīts ar apstrādātās pārtikas, pakalpojumu un enerģijas cenu palielinājumu, lai gan bija vērojams arī citu komponentu cenu dinamikas pieaugums. Pazīmes liecina, ka tautsaimniecības izaugsme, lai gan ļoti strauja, 2007. gada beigās

sākusi samazināties galvenokārt iekšzemes pieprasījuma pazemināšanās dēļ.

Nākotnes perspektīvā jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju inflācijas prognozes liecina, ka 2008. gadā inflācija būs 8.3–10.1%, bet 2009. gadā – 5.8–7.2%. Paredzams, ka 2008. gadā kopējo inflāciju būtiski veicinās pārtikas un pārtikas produktu cenu kāpums. Šo pieaugumu palielinās akcīzes nodokļa likmes kurināmajam, tabakai un alkoholam saskaņošana ar nodokļu līmeni ES. Turklāt gaidāma turpmāka enerģijas cenu korekcija, jo cenas, ko mājsaimniecības Lietuvā maksāja par gāzi, vēl joprojām ir būtiski zemākas par vidējo cenu līmeni euro zonas valstīs. Ar pašreizējām inflācijas prognozēm saistītie riski pieaug. Neraugoties uz nesenajām ekonomiskās aktivitātes krituma pazīmēm, straujš produkcijas izlaides pieaugums, kā arī saspringtā situācija darba tirgū rada vienības darbaspēka izmaksu kāpuma un kopumā iekšzemes cenu turpmāka palielinājuma riskus. Pēc enerģijas cenu, pārtikas cenu, netiešo nodokļu likmju un administratīvi regulējamo cenu pieauguma saspringtie darba tirgus apstākļi rada nozīmīgus netiešās ietekmes riskus, kas var pārvērsties nozīmīgākā un ilgstošākā darba samaksas un inflācijas kāpumā. Tālākā perspektīvā iespējams, ka izlīdzināšanās process turpmākajos gados varētu ietekmēt inflāciju, lai gan precīzu šādas ietekmes apmēru grūti novērtēt.

ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību neattiecas uz Lietuvu. Lietuvas budžeta fiskālais deficīts atsaucē gadā (2007. gads) bija 1.2% no IKP – ievērojami zemāks par atsaucē vērtību. Eiropas Komisija 2008. gadā prognozē deficīta kāpumu līdz 1.7% no IKP. 2007. gadā valdības parāds samazinājās līdz 17.3% no IKP, un 2008. gadā tiek prognozēta tā turpmāka pazemināšanās līdz 17.0% no IKP, tādējādi tas joprojām būs ievērojami zemākā līmenī par 60% atsaucē vērtību. Stabilitātes un izaugsmes pakta noteiktais vidējā termiņa mērķis konverģences programmā kvantitatīvi izteikts kā strukturālais budžeta deficīts, kas pēc 2008. gada būs mazāks par 1% no IKP. Vērtējot citus fiskālos faktorus,

budžeta deficīta rādītājs 2006. un 2007. gadā nepārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP.

Lietuvas lits piedalās VKM II vairāk nekā divus gadus pirms ECB sniegtā konverģences novērtējuma. Lietuva pievienojās Valūtas kursa mehānismam ar jau izveidotu valūtas padomes mehānismu, uzņemoties vienpusējas saistības un tādējādi neradot ECB papildu pienākumus. Vienošanās par dalību VKM II pamatojās uz Lietuvas valsts institūciju ciešu apņemšanos vairākās politikas jomās. No 2006. gada aprīļa līdz 2008. gada februārim lita kurss bija stabils un atbilda centrālajam kursam attiecībā pret euro (3.45280). Valūtas padomes mehānisms nozīmēja, ka *Lietuvos bankas* joprojām regulāri veica aktīvu darbību ārvalstu valūtas tirgos, pārdodot un pērkot ārvalstu valūtu. Īstermiņa procentu likmju starpības ar 3 mēnešu EURIBOR līdz 2007. gada aprīlim joprojām bija nenozīmīgas, pēc tam tās sasniedza samērā augstu līmeni, augot finanšu tirgu vēlmei izvairīties no riska, kā arī sakarā ar tirgus bažām par Lietuvas lielo ārējo nesabalansētību, bet 2008. gada sākumā atkal samazinājās līdz mērenam līmenim.

Lietuvas lita reālais kurss – gan divpusējais attiecībā pret euro, gan efektīvais – 2008. gada martā nedaudz pārsniedza 10 gadu vidējo līmeni. Tomēr reālās ekonomiskās konverģences process sarežģīt reālā valūtas kursa norišu vēsturisko novērtējumu. Attiecībā uz citām ārējām norisēm kopš 1998. gada Lietuvas maksājumu bilances apvienotā tekošā konta un kapitāla konta negatīvais saldo bijis liels vai ļoti liels, 2007. gadā sasniedzot 11.9% no IKP. Lai gan izlīdzināšanās process tādā valstī kā Lietuva varētu daļēji veicināt lielu ārējo deficītu, šāda apjoma deficīts rada ilgtspējas problēmas, īpaši saglabājoties ilgstošā periodā. Šķiet, ka tautsaimniecības pārkaršana izraisījusi arī pēdējā laikā reģistrēto ļoti lielo deficītu. Finansējuma skatījumā pieaugusi tiešo investīciju pozitīvā saldo izmantošana Lietuvas ārējā deficīta finansēšanai, pēdējos divos gados sasniedzot aptuveni 4.5% no IKP. Papildu finansējuma

vajadzības arvien vairāk nodrošināja ļoti lielas ieplūdes citu ieguldījumu, galvenokārt banku aizdevumu, veidā. Šajos apstākļos Lietuvas tīrā starptautisko investīciju bilance pasliktinājās no -22.3% no IKP 1998. gadā līdz -56.1% no IKP 2007. gadā.

Vidējais ilgtermiņa procentu likmju līmenis atsaucē periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) bija 4.6% un tādējādi zemāks par procentu likmju kritērija atsaucē vērtību (6.5%). Atsaucē perioda sākumā procentu likmes kopumā atbilstīgas atbilstoši euro zonas valstu procentu likmēm, bet pēc 2007. gada vidū novērotā finanšu tirgu satricinājuma tās mazliet pieauga.

Lietuvā ilgtspējīgu konvergenci veicinošas vides nodrošināšanai nepieciešams īstenot arī pietiekami stingru fiskālo politiku, lai mazinātu pieprasījuma izraisītā inflācijas spiediena pieauguma risku. Tāpēc neplānoto papildu ieņēmumu uzkrāšana un izdevumu ierobežošanas īstenošana ir būtiska iekšzemes pieprasījuma spiediena mazināšanai. Neraugoties uz iepriekš paveikto, nepieciešams tālāk nostiprināt fiskālās politikas institucionālo struktūru. Fiskālajai politikai jāprojām būtu jāuzlabo valsts izdevumu efektivitāte. Lai veicinātu mērenas kopējās darba samaksas pārmaiņas, svarīgi ierobežot darba samaksas pieaugumu valsts sektorā. Turklāt rūpīgi jākontrolē kreditēšanas kāpuma dinamika, lielais tekošā konta negatīvais saldo un tā finansēšana. Darba tirgū vēl ir vairākas strukturālas problēmas. Īpaši ņemot vērā esošās darbaspēka piedāvājuma un darbaspēka aizplūšanas reģionālās un sektoriem raksturīgās problēmas, papildu pasākumi jāveic prasmju neatbilstības mazināšanai un darbaspēka resursu mobilizēšanai. Darba samaksas pieaugumam jāatspoguļo darba ražīguma kāpums, situācija darba tirgū un norises konkurējošajās valstīs. Turklāt svarīgi būs stiprināt tālāku uz konkurences veicināšanu preču tirgos vērstu valsts politiku un turpināt regulējamo sektoru liberalizāciju. Šādi pasākumi un uz stabilitāti orientēta monetārā politika palīdzēs nodrošināt ilgtspējīgu cenu stabilitāti veicinošu vidi, kā

arī stimulēs konkurētspēju un nodarbinātības līmeņa pieaugumu.

2006. gada 25. aprīlī veikti pēdējie grozījumi Lietuvas Republikas Konstitūcijā un Likumā par *Lietuvos bankas* un atcelti vairāki likumi (Likums par naudas emisiju, Likums, ar ko groza Lietuvas Republikas naudas vienību nosaukumu un daudzumu, un to izmantošanu likumos un citos tiesību aktos, Likums par naudu un Likums par lita uzticamību). Pēc šiem grozījumiem ECB 2006. gada maija Konverģences ziņojumā secināja, ka Lietuvas Konstitūcija un Likums par *Lietuvos bankas* atbilst Līguma un Statūtu prasībām Ekonomikas un monetārās savienības trešajam posmam.

4.6. UNGĀRIJA

Atsaucē periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) Ungārijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 7.5% – ievērojami augstāka par Līgumā noteikto atsaucē vērtību (3.2%). Pamatojoties uz jaunāko informāciju, gaidāms, ka 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija tuvākajos mēnešos nedaudz pazemināsies.

Vēsturiski ilgākā periodā patēriņa cenu inflācijas tendence Ungārijā līdz 2005. gadam kopumā bija lejupvērsta, bet kopš tā laika daļēji pavērsusies pretējā virzienā, liecinot par administratīvi regulējamo cenu un netiešo nodokļu pieaugumu. Laika periodā līdz 2006. gadam inflācijas norises vērojamas vienlaikus ar strauju tautsaimniecības izaugsmes tempu, kas līdz 2007. gadam ilgstoši pārsniedza 4.0%. Liels vienības darbaspēka izmaksu pieaugums (īpaši 21. gs. sākumā) atspoguļoja strauju atlīdzības vienam nodarbinātajam kāpumu, ko ietekmēja minimālās algas palielinājums, valsts sektorā īstenotā ekspansīvā darba samaksas politika un tās ietekme uz darba samaksas noteikšanu privātajā sektorā. Pēdējos gados bija vērojamas būtiskas importa cenu svārstības, bet administratīvi regulējamo cenu un netiešo nodokļu pārmaiņas veicināja nozīmīgas inflācijas īstermiņa svārstības. Aplūkojot nesenās norises,

2007. gada martā inflācija sāka mazināties. Tomēr būtiskais neapstrādātās pārtikas cenu kāpums 2007. gada 2. pusgadā pārtrauca šo inflācijas samazināšanās procesu, 2008. gada martā SPCI inflācijai sasniedzot 6.7%. Inflācijas nesēnās norises bija vērojamas, neraugoties uz nozīmīgu tautsaimniecības izaugsmes palēnināšanos.

Nākotnes perspektīvā jaunākās pieejamās vairākuma nozīmīgāko starptautisko institūciju inflācijas prognozes liecina, ka 2008. gadā inflācija būs 4.7–6.3%, bet 2009. gadā – 3.4–3.7%. Ar šīm prognozēm saistītie riski kopumā ir augšupvērsti, bet galvenie riski attiecas uz iespējamo neseno ar piedāvājumu saistīto cenu šoku un administratīvi regulējamo cenu pārmaiņu netiešo ietekmi uz inflāciju. Ilgākā termiņā izlīdzināšanās process, iespējams, arī turpmākajos gados ietekmēs inflāciju un/vai nominālo valūtas kursu, ņemot vērā, ka Ungārijā IKP uz vienu iedzīvotāju un cenu līmenis joprojām ir zemāks nekā euro zonas valstīs. Tomēr ir grūti novērtēt izlīdzināšanās procesa ietekmes uz inflāciju precīzo apmēru.

Pašlaik uz Ungāriju attiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Ungārijas budžeta fiskālais deficīts atsaucē gadā (2007. gads) bija 5.5% no IKP – ievērojami pārsniedza atsaucē vērtību (3%). Eiropas Komisija prognozē budžeta deficīta rādītāja kritumu 2008. gadā līdz 4.0% no IKP. 2007. gadā valdības parāda rādītājs bija 66.0% no IKP, un 2008. gadā tiek prognozēts tā kāpums līdz 66.5% no IKP (tas joprojām pārsniegs 60% atsaucē vērtību). Ungārijai nepieciešama turpmāka konsolidācija, lai samazinātu budžeta deficīta rādītāju zem atsaucē vērtības un sasniegtu Stabilitātes un izaugsmes paktā noteikto vidējā termiņa mērķi, kas konverģences programmā kvantitatīvi izteikts kā cikliski koriģēts budžeta deficīts (izņemot pagaidu pasākumus) aptuveni 0.5% no IKP. Vērtējot citus fiskālos faktorus, budžeta deficīta rādītājs 2006. un 2007. gadā pārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP. Ungāriju, šķiet, apdraud liels risks valsts finanšu stabilitātes ziņā.

Divu gadu atsaucē periodā (2006. gada 19. aprīlis–2008. gada 18. aprīlis) Ungārijas forints nepiedalījās VKM II. Pirms elastīga valūtas kursa režīma ieviešanas 2008. gada 26. februārī forinta kurss bija vienpusēji noteikts ar $\pm 15\%$ svārstību koridoru ap centrālo kursu attiecībā pret euro (1 euro = 282.36 forintu). Līdz 2006. gada jūnija beigām forinta kurss nedaudz samazinājās. Pēc tam finanšu tirgu labvēlīgā attieksme pret reģionu, ticamāki fiskālās konsolidācijas plāni un diezgan liela pozitīva procentu likmju starpība attiecībā pret euro zonas valstu procentu likmēm līdz 2007. gada jūlijam radīja augšupvērstu spiedienu uz Ungārijas valūtas kursu. Pieaugot finanšu tirgu vēlmei izvairīties no riska un palēninoties tautsaimniecības izaugsmei, valūtas kurss samazinājās līdz 2006. gada aprīlī novērotajam līmenim, bet atsaucē perioda pēdējos divos mēnešos nedaudz palielinājās. Kopumā Ungārijas valūtas kurss ievērojami pārsniedza 2006. gada aprīļa vidējo kursu. Aplūkojamā perioda lielākajā daļā bija vērojamas Ungārijas forinta kursa krasas svārstības attiecībā pret euro. 2006. gada decembrī īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar 3 mēnešu EURIBOR palielinājās līdz 4.5 procentu punktiem, bet 2007. gada decembrī samazinājās līdz 2.6 procentu punktiem un pēc tam triju mēnešu periodā, kas beidzās 2008. gada martā, pieauga līdz 3.4 procentu punktiem.

2008. gada martā Ungārijas forinta reālais efektīvais kurss būtiski un reālais divpusējais kurss nedaudz pārsniedza attiecīgo 10 gadu vidējo līmeni. Tomēr reālās ekonomiskās konverģences process sarežģī reālā valūtas kursa norišu vēsturisko novērtējumu. Runājot par citām ārējām norisēm, Ungārijas maksājumu bilances apvienotā tekošā un kapitāla konta negatīvais saldo kopš 1998. gada vienmēr bijis augsts. 2004. gadā negatīvais saldo bija vislielākais (8.1% no IKP), pēc tam tas pakāpeniski samazinājās, 2007. gadā sasniedzot 3.9% no IKP, t.i., bija zemākais pēdējos 10 gados. Vērtējot finansēšanu, tiešo investīciju pozitīvais saldo pēdējos 10 gados sedzis aptuveni pusi no tekošā un kapitāla konta negatīvā saldo, un pārējo sedza parāda

vērtspapīros veikto portfeļieguldījumu pozitīvais saldo. Šajos apstākļos valsts tīrā starptautisko investīciju bilance būtiski pasliktinājās no -62.9% no IKP 2000. gadā līdz -97.1% no IKP 2007. gadā.

Vidējais ilgtermiņa procentu likmju līmenis atsaucē periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) bija 6.9% un tādējādi pārsniedza procentu likmju kritērija atsaucē vērtību (6.5%). Atsaucē periodā bija vērojama šo procentu likmju kāpuma tendence, kas joprojām atspoguļoja viedokli par riskiem saistībā ar zemu tautsaimniecības izaugsmi un augošu inflāciju.

Ungārijā ilgtermiņu konvergenci veicinošas vides nodrošināšanai nepieciešams īstenot arī plašu un ticamu fiskālo konsolidāciju, īpaši pievēršot uzmanību stabilai izdevumu samazināšanai un būtiskai valsts fiskālā snieguma uzlabošanai. Turklāt svarīgi pabeigt komunikāciju nozaru liberalizāciju un veikt pasākumus Ungārijas relatīvi zemā nodarbinātības līmeņa paaugstināšanai, piemēram, samazinot darba nodokļu lielās atšķirības, neieviešot augstu minimālo darba samaksu, vairojot darbaspēka mobilitāti un uzlabojot izglītības spēju reaģēt uz tirgus pieprasījumu. Tas palīdzētu paaugstināt tautsaimniecības izaugsmes potenciālu un ierobežot darba samaksas spiedienu. Darba samaksas pieaugumam jāatspoguļo darba ražīguma kāpums, situācija darba tirgū un norises konkurējošajās valstīs. Šādi pasākumi un uz stabilitāti orientēta monetārā politika palīdzēs nodrošināt cenu stabilitāti veicinošu vidi, kā arī veicinās konkurētspēju un nodarbinātības pieaugumu.

Ungārijas tiesību akti neatbilst visām prasībām, kas nepieciešamas centrālās bankas neatkarībai un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Ungārija ir dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 109. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.7. POLIJA

Atsaucē periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) Polijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 3.2%, kas ir vienāda ar Līgumā noteikto atsaucē vērtību. Pamatojoties uz jaunāko informāciju, gaidāms, ka 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija tuvākajos mēnešos pieaugs.

Vēsturiski ilgākā periodā patēriņa cenu inflācija Polijā no 1998. gada līdz 2003. gadam kopumā samazinājās, pēc tam svārstoties ap vidējo rādītāju 2.5%. Inflācijas norises būtu jāaplūko samērā spēcīga IKP kāpuma kontekstā. Mērena darba samaksas kāpuma rezultātā no 2002. gada līdz 2006. gadam vienības darbaspēka izmaksas gandrīz visā šajā periodā samazinājās. Tomēr darba samaksa kopš tā laika palielinājusies, atspoguļojot ievērojami saspringtākus darba tirgus apstākļus. Sakarā ar valūtas kursa paaugstināšanos importa cenas pēdējos gados veicināja inflācijas samazināšanos, īpaši – 2005. gadā. Attiecībā uz jaunākajām norisēm redzams, ka inflācija kopš 2006. gada beigām palielinās, SPCI inflācijas gada kāpuma tempam 2008. gada martā sasniedzot 4.4%. Šādu palielinājumu galvenokārt veicināja straujš pārtikas cenu pieaugums, kā arī – mazāk – enerģijas cenu kāpums.

Nākotnes perspektīvā jaunākās pieejamās vairākuma nozīmīgāko starptautisko institūciju inflācijas prognozes liecina, ka 2008. gadā inflācija būs 3.6–4.3%, bet 2009. gadā – 3.3–4.2%. Paredzams, ka spēcīgais iekšzemes pieprasījums, saspringtāki darba tirgus apstākļi un augošās pārtikas cenas veicinās inflācijas kāpumu, savukārt globālās konkurences izraisītais lejupvērstais spiediens var ierobežot cenu kāpumu vairākās nozarēs. Turklāt nesēnā zlota kursa palielināšanās var vēl vairāk samazināt importa cenas. Ar pašreizējām inflācijas prognozēm saistītie riski kopumā ir līdzsvaroti. Augšupvērstie riski galvenokārt saistīti ar darba tirgus apstākļu vēl lielāku saasināšanos un ekspansīvu fiskālo nostāju. Lejupvērstie riski attiecas arī uz zlota kursa tālāku paaugstināšanos, kas varētu potenciāli samazināt importa cenas. Tālākā perspektīvā

iespējams, ka izlīdzināšanās process turpmākajos gados varētu ietekmēt arī inflāciju un/vai nominālo valūtas kursu. Tomēr precīzi aprēķināt šādu ietekmi uz inflāciju ir grūti.

Pašlaik uz Poliju attiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Tika noteikts pārmērīga budžeta deficīta novēršanas termiņš – 2007. gads. Budžeta fiskālais deficīts atsaucēs gadā (2007. gads) bija 2.0% no IKP – zemāks par atsaucēs vērtību (3%). Eiropas Komisija 2008. gadā prognozē deficīta kāpumu līdz 2.5% no IKP. 2007. gadā valdības parāda rādītājs sasniedza 45.2% no IKP, un 2008. gadā prognozēts turpmāks samazinājums līdz 44.5% no IKP, tādējādi tas joprojām būs ievērojami zemāks par 60% atsaucēs vērtību. Polijai nepieciešama turpmāka konsolidācija, lai saglabātu budžeta deficītu zem atsaucēs vērtības un sasniegtu Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikto vidējā termiņa mērķi, kas konverģences programmā kvantitatīvi izteikts kā cikliski koriģēts budžeta deficīts (izņemot pagaidu pasākumus) 1% IKP pēc 2010. gada. Attiecībā uz citiem fiskālajiem faktoriem budžeta deficīta rādītājs 2006. vai 2007. gadā nepārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP.

Divu gadu atsaucēs periodā (2006. gada 19. aprīlis–2008. gada 18. aprīlis) Polijas zlots nepiedalījās VKM II, un to tirgoja elastīga valūtas kursa režīma apstākļos. Šajā periodā līdz 2006. gada jūnija beigām bija vērojams neliels samazinošs spiediens uz zlota kursu. Pēc tam zlota kurss attiecībā pret euro stabili palielinājās. To veicināja ļoti labi tautsaimniecības pamatrādītāji, piemēram, spēcīga ekonomiskā izaugsme, ierobežota ārējā nelīdzsvarotība un stabili eksporta rādītāji. Kopumā Polijas valūtas kurss ievērojami pārsniedza tās 2006. gada aprīļa vidējo kursu. Lielāko pārskata perioda daļu bija vērojams samērā liels Polijas zlota kursa svārstīgums attiecībā pret euro. Vienlaikus īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar 3 mēnešu EURIBOR 2006. gadā ievērojami samazinājās un svārstījās nelielā līmenī, savukārt aplūkojamā perioda beigās tās nedaudz paaugstinājās.

2008. gada martā Polijas zlota reālais efektīvais kurss būtiski, bet reālais divpusējais kurss attiecībā pret euro nedaudz pārsniedza attiecīgo 10 gadu vēsturisko vidējo līmeni. Taču reālās ekonomiskās konverģences process sarežģītā reālā valūtas kursa norišu vēsturisko novērtējumu. Runājot par pārējām ārējām norisēm, jau kopš 1998. gada Polijas maksājumu bilances apvienotā tekošā un kapitāla konta saldo pastāvīgi bijis negatīvs, dažkārt sasniedzot ievērojamu līmeni. 1999. gadā negatīvais saldo bija vislielākais (7.4% no IKP), 2005. gadā tas nepārtraukti saruka līdz 0.9% no IKP, taču 2007. gadā atkal pieauga līdz 2.6% no IKP. No finansējuma perspektīvas raugoties, tiešo investīciju pozitīvais saldo kopš 2000. gada vidēji gandrīz pilnībā sedza ārējo deficītu. Šajos apstākļos valsts tīrā starptautisko investīciju bilance pakāpeniski pasliktinājās no –24.4% no IKP 1998. gadā līdz –44.6% no IKP 2006. gadā.

Vidējais ilgtermiņa procentu likmju līmenis atsaucēs periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) bija 5.7% un tādējādi ievērojami zemāks par procentu likmju kritērija atsaucēs vērtību. Pēdējos gados Polijas ilgtermiņa procentu likmes un to starpība ar euro zonas valdības obligāciju peļņas likmēm kopumā mazinājušās. Taču pēdējā laikā vērojamā augšupvērstā tendence atspoguļoja inflācijas prognožu pasliktināšanos un ar to saistītus stingrākus monetārās politikas pasākumus.

Lai nodrošinātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi Polijā, nepieciešams īstenot arī virzību uz noturīgu un drošu fiskālo konsolidāciju. Lai gan fiskālajai politikai joprojām būtu jāveicina nodarbinātības pieaugums, koriģējot nodokļu un pabalstu sistēmu, tai jānodrošina, ka nodokļu samazināšana notiek vienlaikus ar izdevumu ierobežošanu, kas panākama, arī palielinot valsts izdevumu efektivitāti. Polijai vienlīdz svarīgi būs turpināt tautsaimniecības reorganizāciju, paātrināt privatizācijas procesu un vēl vairāk veicināt konkurenci preču tirgos. Turklāt, lai nodrošinātu spēcīgu izaugsmi un cenu stabilitāti, vienlaikus būtiski veikt pasākumus, kas uzlabotu

darba tirgus funkcionēšanu un palielinātu pašlaik zemo līdzdalības līmeni. Darba tirgus reformām jābūt īpaši vērstām uz darba samaksas diferencēšanas palielināšanu, samazinot darba devēju un darba ņēmēju nodokļu un sociālās apdrošināšanas maksājumus, prasmju neatbilstību un nodrošinot pareizāku sociālo pabalstu sadali. Darba samaksas pieaugumam jāatspoguļo darba ražīguma kāpums, darba tirgus apstākļi un norises konkurējošajās valstīs. Šādi pasākumi un uz stabilitāti orientēta monetārā politika palīdzēs nodrošināt cenu stabilitāti veicinošu vidi, kā arī stimulēs konkurētspēju un nodarbinātības pieaugumu.

Polijas tiesību akti neatbilst prasībām, kas nepieciešamas centrālās bankas neatkarībai un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Polija ir dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 109. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.8. RUMĀNIJA

Atsauces periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) Rumānijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 5.9% – daudz augstāka par Līgumā noteikto atsauces vērtību (3.2%). Pamatojoties uz jaunāko informāciju, gaidāms, ka 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija tuvākajos mēnešos vēl vairāk pieaugs.

Vēsturiski ilgākā periodā patēriņa cenu inflācijai Rumānijā bija skaidra lejupvērsta tendence, lai gan sākotnējais līmenis bija ārkārtīgi augsts. Inflācijas samazināšanās process notika spēcīga reālā IKP kāpuma apstākļos (sākot ar 2001. gadu, tas gandrīz katru gadu pārsniedza 5.0%). Inflācijas sarukums bija vērojams laikā, kad ļoti strauji palielinājās atlīdzība vienam nodarbinātajam (vairākus gadus pieaugums pārsniedza 20%). No 2005. gada līdz 2007. gada vidum importa cenu dinamika saistībā ar nozīmīgo Rumānijas lejas kursa kāpumu attiecībā pret euro veicināja inflācijas samazināšanās procesu. Vērtējot jaunākās norises, secināms, ka SPCI inflācijas

gada pieauguma temps palielinājies (no aptuveni 4% 2007. gada janvārī–jūlijā līdz 8.7% 2008. gada martā). Krass pārtikas cenu kāpums, importa cenu palielināšanās sakarā ar lejas kursa kritumu kopš 2007. gada vidus un patēriņa cenu palielināšanos pasaulē, kā arī spēcīgo reālā IKP pieaugumu, ko izraisīja lielais iekšzemes pieprasījums, joprojām pastiprināja pēdējā laikā vērojamo inflācijas spiedienu. Atlīdzības vienam nodarbinātajam pieaugums 2007. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu sasniedza 20.2%, nozīmīgi pārsniedzot darba ražīguma kāpumu un tādējādi būtiski palielinot vienības darbaspēka izmaksu pieaugumu.

Nākotnes perspektīvā jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju inflācijas prognozes liecina, ka 2008. gadā inflācija būs 7.0–7.6%, bet 2009. gadā – 4.8–5.1%. Ar šīm prognozēm saistītie riski kopumā ir augšupvērsti un īpaši attiecināmi uz neseno piedāvājuma puses cenu šoku un administratīvi regulējamo cenu pārmaiņu iespējamo netiešo ietekmi uz inflāciju, kā arī uz neskaidrību par fiskālās politikas virzību. Ilgākā termiņā izlīdzināšanās process turpmākajos gados droši vien ietekmēs arī inflāciju un/vai nominālo valūtas kursu, ņemot vērā, ka Rumānijā IKP uz vienu iedzīvotāju un cenu līmenis joprojām ir daudz zemāks nekā euro zonas valstīs. Tomēr precīzi aprēķināt izlīdzināšanās procesa ietekmi uz inflāciju ir grūti.

Uz Rumāniju neattiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Budžeta fiskālais deficīts atsauces gadā (2007. gads) bija 2.5% no IKP – zemāks par atsauces vērtību (3%). Eiropas Komisija 2008. gadā prognozē tā kāpumu līdz 2.9% no IKP. 2007. gadā valdības parāda attiecība pret IKP bija 13.0%, un 2008. gadā tiek prognozēts turpmāks pieaugums līdz 13.6%, tādējādi tā joprojām būs daudz zemāka par 60% atsauces vērtību. Rumānijai nepieciešama tālāka fiskālā konsolidācija, lai saglabātu budžeta deficīta rādītāju zem atsauces vērtības un sasniegtu Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikto vidējā termiņa mērķi, kas konverģences programmā kvantitatīvi izteikts

kā cikliski koriģēts budžeta deficīts (izņemot pagaidu pasākumus) 0.9% no IKP. Vērtējot citus fiskālos faktorus, budžeta deficīta rādītājs 2006. vai 2007. gadā nepārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP.

Periodā pēc pievienošanās ES (2007. gada 1. janvāris–2008. gada 18. aprīlis) Rumānijas leja nepiedalījās VKM II, un to tirgoja elastīga valūtas kursa režīma apstākļos. Divu gadu atsaucē periodā (2006. gada 19. aprīlis–2008. gada 18. aprīlis) līdz pat 2006. gada jūlijam bija vērojams neliels samazinošs spiediens uz lejas kursu. Pēc tam lejas kurss attiecībā pret euro būtiski paaugstinājās. No 2007. gada augusta kurss krasī samazinājās, palielinoties starptautisko finanšu tirgu vēlmei izvairīties no riska sakarā ar finanšu satricinājumu, lielākām bažām par augošo tekošā konta deficītu un inflāciju. Kopumā gandrīz visā atsaucē periodā Rumānijas valūtas kurss nozīmīgi pārsniedza tās 2006. gada aprīļa vidējo kursu attiecībā pret euro, un tam bija raksturīgs samērā augsts svārstību līmenis. Vienlaikus īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar 3 mēnešu EURIBOR samazinājās, 2007. gada beigās tikai nedaudz pārsniedzot 2 procentu punktus, bet triju mēnešu periodā, kas beidzās 2008. gada martā, palielinoties līdz 5.1 procentu punktam.

2008. gada martā Rumānijas lejas reālais efektīvais kurss būtiski, bet reālais divpusējais kurss attiecībā pret euro nedaudz pārsniedza attiecīgo 10 gadu vidējo līmeni. Taču reālās ekonomiskās konverģences process sarežģītā reālā valūtas kursa norišu vēsturisko novērtējumu. Runājot par pārējām ārējām norisēm, kopš 2002. gada Rumānijas maksājumu bilances apvienotā tekošā un kapitāla konta negatīvais saldo visu laiku palielinājās, 2007. gadā sasniedzot 13.5% no IKP. Lai gan izlīdzināšanās process tādā valstī kā Rumānija daļēji varētu veicināt lielu ārējo deficītu, šāda apjoma deficīts rada ilgspējas problēmas, īpaši saglabājoties ilgstošā periodā. Šķiet, ka pēdējā laikā reģistrēto ļoti lielo deficītu noteica tautsaimniecības pārkaršana. Runājot par finansēšanu, tiešo

investīciju pozitīvais saldo līdz 2006. gadam gandrīz pilnībā sedza ārējo deficītu. Taču pēdējā laikā arvien lielāka negatīvā saldo daļa tika finansēta ar citu ieguldījumu pozitīvo saldo banku un nebanku sektoram izsniegto ārējo aizņēmumu veidā. Šajos apstākļos valsts tīrā starptautisko investīciju bilance pasliktinājās no –19.3% no IKP 1998. gadā līdz –46.6% no IKP 2007. gadā.

Vidējais ilgtermiņa procentu likmju līmenis atsaucē periodā no 2007. gada aprīļa līdz 2008. gada martam bija 7.1% – augstāks nekā procentu likmju kritērija atsaucē vērtība.

Lai nodrošinātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi Rumānijā, nepieciešams īstenot arī virzību uz noturīgu un drošu fiskālo konsolidāciju. Tas palīdzēs samazināt pieprasījuma radītu inflācijas spiedienu un makroekonomisko nesabalansētību. Problēmas fiskālās politikas iekšzemes institucionālajā sistēmā nosaka budžeta grozījumu izmantošana papildu kārtējo izdevumu finansēšanai no neizmantojamiem kapitālizdevumu posteņiem. Tas rada bažas par budžeta politikas īstenošanas stingrību. Turklāt rūpīgi jākontrolē kredītesības kāpuma dinamika un lielais tekošā konta negatīvais saldo un tā finansēšana. Runājot par preču tirgiem, būtu jāpabeidz komunikāciju nozaru liberalizācija un būtiski jāpalielina energoefektivitāte. Turklāt ārkārtīgi svarīgi ir uzlabot darbaspēka piedāvājuma nosacījumus, jo arvien nopietnāks darbaspēka trūkums apdraud veiksmīgā izlīdzināšanās procesa turpinājumu un iepriekšējos sasniegumus inflācijas samazināšanas jomā. Lai gan nodarbinātības pieaugums būtu jāveicina, koriģējot nodokļu un pabalstu sistēmu, jānodrošina, ka nodokļu samazināšana notiek vienlaikus ar izdevumu ierobežošanu, kas panākama, arī palielinot valsts izdevumu efektivitāti. Darbaspēka piedāvājuma kvantitatīvas un kvalitatīvas uzlabošanas pasākumos jāiekļauj izglītības pielāgošana darba tirgus prasībām, mācību programmu izstrāde lauku iedzīvotājiem, lielāka nodarbinātības līgumu elastība un labāki reģionālās mobilitātes stimuli. Turklāt darba samaksas pieaugumam jāatspoguļo darba ražīguma kāpums un darba

tirgus apstākļi un norises konkurējošajās valstīs. Lai darba samaksas dinamika kopumā būtu mērena, svarīgi ierobežot darba samaksas pieaugumu valsts sektorā. Šādi pasākumi un uz stabilitāti orientēta monetārā politika palīdzēs nodrošināt cenu stabilitāti veicinošu vidi, kā arī sekmēs konkurētspēju un nodarbinātības pieaugumu.

Rumānijas tiesību akti neatbilst visām prasībām, kas nepieciešamas centrālās bankas neatkarībai un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Rumānija ir dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 109. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.9. SLOVĀKIJA

Atsauces periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) Slovērijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 2.2% – ievērojami zemāka par Līgumā noteikto atsauces vērtību (3.2%). Pamatojoties uz jaunāko informāciju, gaidāms, ka 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija tuvākajos mēnešos pieaugs.

Vēsturiski ilgākā periodā patēriņa cenu inflācija Slovērijā bija svārstīga un dažkārt augsta, gada vidējam rādītājam sasniedzot 6.5% kopš 1998. gada. Inflācijas norises būtu jāaplūko pēdējos gados vērojamā spēcīgā un strauji augošā reālā IKP kāpuma kontekstā. Dinamiskais pieprasījums un agrāk veiktās strukturālās reformas veicināja situācijas uzlabošanu darba tirgū, bet bezdarba līmenis Slovērijā joprojām ir augstākais ES. Lai gan atlīdzība vienam nodarbinātajam visu laiku palielinājās straujākā tempā nekā darba ražīgums, kopš 2005. gada šī atšķirība pakāpeniski samazinājās tieši darba ražīguma tempa kāpuma dēļ. Tādējādi vienības darbaspēka izmaksu kāpums samazinājās un 2006. un 2007. gadā bija zemāks par inflāciju. Pēdējos gados inflācija samazinājusies īpaši Slovērijas kronas kursa kāpuma tendences ietekmē. Pieejamie vērtējumi liecina, ka kronas kursa kāpums pēdējā gadā samazinājās inflāciju.^{1, 2} 2007. gadā SPCI inflācija sākotnēji samazinājās lielākoties mērenu iekšzemes enerģijas cenu norišu dēļ. Vēlāk SPCI gada

inflācija atkal sāka palielināties, galvenokārt atspoguļojot augstākas pārtikas, enerģijas un pakalpojumu cenas globālā un arī iekšzemes inflācijas spiediena rezultātā, 2008. gada martā sasniedzot 3.6%.

Nākotnes perspektīvā jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju inflācijas prognozes rāda, ka 2008. gadā inflācija būs 3.2–3.8%, bet 2009. gadā – 2.8–3.8%.³ Visas šīs prognozes liecina, ka vidējā gada inflācija 2008. gadā, iespējams, būtiski palielināsies un 2009. gadā nedaudz samazināsies. Ņemot vērā pašreizējās norises pasaules enerģijas un pārtikas tirgos, kā arī spēcīgo iekšzemes pieprasījuma palielināšanos un saspringtāku situāciju darba tirgū, ar šīm prognozēm saistītie riski Slovērijā ir augšupvērsti.

Vairāki faktori, kas agrāk īslaicīgi samazināja inflāciju, iespējams, izzudīs. Pirmkārt, inflāciju pirms tam samazināja Slovērijas kronas kursa palielināšanās. Ja kursa pieauguma ietekmē importa cenas vairs nesaruks, inflācijas spiediens nākotnē varētu palielināties. Otrkārt, saspringtie darba tirgus apstākļi un jaunas grūtības darba tirgū rada darba samaksas kāpuma strauja pieauguma risku.⁴ Treškārt, enerģijas cenas rada augšupvērstu risku inflācijas prognozēm, jo nesensais enerģijas cenu kāpums pasaulē vēl nav pilnībā atspoguļojies patēriņa cenās, t.sk. administratīvi regulējamās cenās. Krasie enerģijas cenu kāpumi arī varētu izraisīt otrreizēju ietekmi uz darba samaksu vai netiešu ietekmi uz pārējām cenām, īpaši saglabājoties dinamiskiem iekšzemes pieprasījuma

1 Saskaņā ar *Národná banka Slovenska* aplēsēm valūtas kursa transmisijas koeficients ir aptuveni 0.1–0.2, t.i., valūtas kursa attiecībā pret euro kāpums par 1% divu gadu laikā samazina inflāciju par 0.1–0.2 procentu punktiem. Pamatojoties uz šīm aplēsēm par valūtas kursa transmisiju, SPCI inflācija, ja to nebūtu ietekmējis valūtas kursa kāpums (3–4%), 2007. gada beigās būtu bijusi par 0.3–0.5 procentu punktiem augstāka (sk. *Národná banka Slovenska, Banking Journal Biatic, Vol. 15, November 2007*).

2 Uz citiem pieejamiem avotiem balstītās aplēses liecina, ka kursa kāpuma lejupvērstā ietekme uz inflāciju 2007. gadā varētu būt bijusi tuvu 1 procentu punktam. Taču visas aplēses par valūtas kursa ietekmi uz inflāciju saistītas ar lielu nenoteiktību.

3 Slovērijā atšķirība starp PCI un SPCI inflāciju 2007. gadā bija relatīvi liela.

4 Taču noslēgta vienošanās starp Slovērijas valdību, darba devējiem un arodbiedrībām, kuras mērķis ir saistīt darba samaksas pārmaiņas ar darba ražīguma kāpumu.

apstākļiem. Ilgākā termiņā izlīdzināšanās process turpmākajos gados arī varētu ietekmēt inflāciju, lai gan precīzi aprēķināt šādu ietekmi uz inflāciju ir grūti. Slovēkijas kronas nominālais spēcīgums, šķiet, atspoguļo tam pamatā esošu reāla kursa pieauguma tendenci, kas pēc tam, kad Slovēkija ieviesīs euro, droši vien izpaudīsies augstākā inflācijā.

Pašlaik uz Slovēkiju attiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Tika noteikts pārmērīga budžeta deficīta novēršanas termiņš – 2007. gads. Slovēkijas budžeta fiskālais deficīts atsaucēs gadā (2007. gads) bija 2.2% no IKP – zemāks par atsaucēs vērtību (3%). Eiropas Komisija 2008. gadā prognozē tā kritumu līdz 2.0%. 2007. gadā valdības parāda rādītājs samazinājās līdz 29.4% no IKP un 2008. gadā tiek prognozēts tā neliels kritums līdz 29.2%, tādējādi tas saglabāsies daudz zemākā līmenī par 60% atsaucēs vērtību. Nepieciešama turpmāka konsolidācija, lai Slovēkija sasniegtu Stabilitātes un izaugsmes paktā noteikto vidējā termiņa mērķi, kas konverģences programmā kvantitatīvi izteikts kā cikliski koriģēts budžeta deficīts (izņemot pagaidu pasākumus) 0.8% no IKP (līdz 2010. gadam). Vērtējot citus fiskālos faktorus, budžeta deficīta rādītājs 2006. un 2007. gadā pārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP.

Slovēkijas krona piedalās VKM II vairāk nekā divus gadus pirms ECB sniegtā konverģences novērtējuma. Vienošānās par dalību VKM II pamatojās uz Slovēkijas valsts institūciju ciešu apņemšanos vairākās politikas jomās. Slovēkijas valūtai sākotnēji noteiktais VKM II centrālais kurss attiecībā pret euro bija 38.4550 ar $\pm 15\%$ standarta pieļaujamo svārstību koridoru. Atsaucēs periodā Slovēkijas kronas kurss attiecībā pret euro bija samērā svārstīgs. 2006. gada aprīlī–jūlijā radās īslaicīga pazeminoša ietekme uz Slovēkijas valūtu, un tās kurss kādu laiku bija nedaudz zemāks par VKM II centrālo kursu. Kopš 2006. gada vidus tas būtiski palielinājās, atspoguļojot pamatā esošus ļoti labus tautsaimniecības pamatrādītājus, un Slovēkijas kronas centrālais kurss attiecībā pret euro tika pārvērtēts par 8.5%, ar 2007. gada 19. martu to nosakot 35.4424. Pēc tam krona

pastāvīgi svārstījās līmenī, kas augstāks par jauno centrālo paritāti, maksimālajai augšupvērstajai novirzei sasniedzot 8.9%. Kopumā dalības periodu VKM II raksturoja pakāpenisks Slovēkijas kronas kursa kāpums attiecībā pret euro. Tāpēc ir grūtāk analizēt, kā Slovēkijas tautsaimniecība varētu darboties neatsaucami fiksēta valūtas kursa apstākļos. 2007. gadā īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar 3 mēnešu EURIBOR samazinājās un triju mēnešu periodā, kas beidzās 2008. gada martā, bija –0.2 procentu punkti.

Slovēkijas kronas reālais kurss – gan divpusējais attiecībā pret euro, gan efektīvais – 2008. gada martā samērā nozīmīgi pārsniedza 10 gadu vēsturiski vidējo līmeni. Taču reālās ekonomiskās konverģences process sarežģītā reālā valūtas kursa norišu vēsturisko novērtējumu. Runājot par pārējām ārējām norisēm, jau kopš 1998. gada Slovēkijas maksājumu bilances apvienotā tekošā un kapitāla konta saldo pastāvīgi bijis negatīvs, dažkārt sasniedzot augstu līmeni. 2005. gadā negatīvais saldo bija vislielākais (8.5% no IKP), bet pēc tam tas samazinājās, 2007. gadā sasniedzot 4.7%. Runājot par finansēšanu, tiešo investīciju pozitīvais saldo, kas bieži pārsniedza 5% no IKP, kopš 2000. gada gandrīz pilnībā sedza apvienotā tekošā un kapitāla konta negatīvo saldo. Šajos apstākļos valsts tīrā starptautisko investīciju bilance pasliktinājās no –22.9% no IKP 1999. gadā līdz –53.2% no IKP 2007. gadā.

Slovēkijā vidējais ilgtermiņa procentu likmju līmenis atsaucēs periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) bija 4.5% – daudz zemāks par procentu likmju kritērija atsaucēs vērtību (6.5%). Atsaucēs periodā ilgtermiņa procentu likmes kopumā atbilda attiecīgo euro zonas ilgtermiņa procentu likmju dinamikai.

Apkopojot var secināt – lai gan Slovēkijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija pašlaik ir daudz zemāka par atsaucēs vērtību, ir nopietnas bažas par inflācijas konverģences ilgtspēju.

Lai nodrošinātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi Slovēkijā, nepieciešams īstenot arī virzību

uz noturīgu un drošu fiskālo konsolidāciju. Tas palīdzētu samazināt pieprasījuma izraisītā inflācijas un tekošā konta spiediena veidošanās risku, kā arī nosargātu fiskālo reformu procesu un pašreizējo pozitīvo virzību tautsaimniecībā. Neraugoties uz spēcīgo Slovākijas tautsaimniecības izaugsmi, konverģences programmā sniegtais 2008. gada fiskālās korekcijas plāns nav pietiekami ambiciozs. 2008. gadā tas neparedz izpildīt Stabilitātes un izaugsmes paktā noteikto strukturālās konsolidācijas etalonrādītāju (0.5% no IKP), lai gan 2007. gadā panākts ievērojams progress konsolidācijas jomā. Fiskālo mērķu sasniegšanai būs nepieciešami stingri pasākumi attiecībā uz izdevumu daļu, un to veicinās centrālās valdības vidējā termiņa izdevumu augšējās robežas saistošā rakstura pastiprināšana. Attiecībā uz struktūrpolitiku īpaši svarīgi būs uzlabot darba tirgus funkcionēšanu, kam raksturīgs ilgstoši augsts strukturālā bezdarba līmenis, prasmju neatbilstība un nepietiekama darbaspēka mobilitāte. Turklāt darba samaksas pieaugumam, kura svārstību diapazons dažos pēdējos gados bijis 7–10% gadā, jāsauglabā elastība attiecībā pret darba ražīguma kāpuma, darba tirgus situācijas un konkurējošo valstu norišu pārmaiņām. Slovākijai būs arī jāatsāk tautsaimniecības liberalizācijas process un vēl vairāk jāveicina konkurence preču tirgos, īpaši enerģijas sektorā. Šādi pasākumi un uz stabilitāti orientēta makroekonomiskā politika palīdzēs nodrošināt cenu stabilitāti veicinošu vidi, kā arī sekmēs konkurētspēju un nodarbinātības pieaugumu.

Pēc jaunākajiem Likuma grozījumiem, kas veikti ar Grozījumu likumu, *Národná banka Slovenska* statūti atbilst Līguma un Statūtu prasībām Ekonomikas un monetārās savienības trešajam posmam.

Pašlaik tiek gatavots Likuma par maksājumu sistēmām grozījumu valdības likumprojekts. Pieņemot, ka valdības likumprojekts tiek akceptēts tā pašreizējā variantā, ņemot vērā ECB atzinumu CON/2008/18,⁵ un stājas spēkā paredzētajā laikā, Slovākijas tiesību akti maksājumu sistēmu jomā būs atbilstoši Līguma un Statūtu prasībām Ekonomikas un monetārās savienības trešajam posmam.

4.10. ZVIEDRIJA

Atsauces periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) Zviedrijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 2.0% – daudz zemāka par Līgumā noteikto atsaucē vērtību (3.2%). Pamatojoties uz jaunāko informāciju, gaidāms, ka 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija tuvākajos mēnešos pieaugs.

Vēsturiski ilgākā periodā SPCI inflācija Zviedrijā kopumā bijusi zema, lai gan reizēm to ietekmējuši īslaicīgi faktori. Pēdējo 10 gadu inflācijas norises aplūkojamas, ņemot vērā vidēji ļoti spēcīgo reālā IKP pieaugumu. Tomēr darba tirgus apstākļi līdz 2006. gadam bija samērā nelabvēlīgi un uzlabojās tikai nesen saistībā ar konkrētām darba tirgus reformām. Mērens darba samaksas kāpums un krass darba ražīguma pieaugums līdz 2007. gadam kavēja vienības darbaspēka izmaksu palielināšanos, bet tad tās sāka strauji pieaugt. Importa cenu tendences veicinājušas cenu stabilitāti, izņemot atsevišķus periodus (2000. un 2001. gadu un 2005. un 2006. gadu), kad importa cenas strauji pieauga valūtas kursa dinamikas un naftas cenu ietekmē. Vērtējot jaunākās norises, 2007. gada 1. pusgadā SPCI inflācijas gada kāpuma temps svārstījās ap 1.5%, bet tad sāka pieaugt, 2008. gada martā sasniedzot 3.2%. Šādu neseno inflācijas pieaugumu galvenokārt noteica krass pārtikas un enerģijas cenu kāpums un augošais izmaksu spiediens.

Nākotnes perspektīvā jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju inflācijas prognozes liecina, ka 2008. gadā inflācija būs 2.4–3.1%, bet 2009. gadā – 1.9–2.6%. Pārliecību par turpmāku inflācijas kāpumu, ko atspoguļo arī lielākas inflācijas gaidas, galvenokārt rada ilgstoši būtiskie jaudas ierobežojumi un pārtikas un enerģijas cenu pieaugums. Gaidāms arī papildu palielinošs spiediens uz darba samaksu, ko nosaka nesenās vienošanās par darba samaksu un pašreizējais darbaspēka trūkums atsevišķos sektoros. Vienlaikus gaidāmā IKP pieauguma palēnināšanās nozīmēs pakāpenisku resursu

5 2008. gada 25. aprīļa ECB Atzinums CON/2008/18 pēc *Národná banka Slovenska* pieprasījuma par likumprojektu, ar ko groza Likumu Nr. 510/2002 Coll. par maksājumu sistēmām un par grozījumiem dažos likumos.

izmantošanas pakāpes samazināšanos. Riski, kas apdraud inflācijas perspektīvas, kopumā ir līdzsvaroti. Augšupvērstie riski galvenokārt saistīti ar lielāku, nekā gaidīts, darba samaksas pieaugumu un turpmāku krasu naftas cenu kāpumu. Lejupvērstie riski saistīti ar mazāku, nekā gaidīts, pieprasījumu. Tālākā nākotnē joprojām samērā augstais cenu līmenis Zviedrijā salīdzinājumā ar euro zonas vidējo līmeni liecina, ka turpmākai tirdzniecības integrācijai un lielākai konkurencei var būt samazinoša ietekme uz cenām.

Uz Zviedriju neattiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Zviedrijas budžeta fiskālais pārpalikums atsaucēs gadā (2007. gads) bija 3.5% no IKP – būtiski labāks par atsaucēs vērtību. Eiropas Komisija 2008. gadā prognozē tā kritumu līdz 2.7% no IKP. 2007. gadā valdības parāds samazinājās līdz 40.6% no IKP, bet 2008. gadā tiek prognozēts tā turpmāks sarukums līdz 35.5% no IKP, tādējādi tas joprojām būs daudz zemākā līmenī par 60% atsaucēs vērtību. Stabilitātes un izaugsmes paktā noteiktais vidējā termiņa mērķis konverģences programmā kvantitatīvi izteikts kā cikliski koriģēts budžeta pārpalikums (izņemot pagaidu pasākumus) 1% no IKP.

Divu gadu atsaucēs periodā (2006. gada 19. aprīlis–2008. gada 18. aprīlis) Zviedrijas krona nepiedalījās VKM II, un to tirgoja elastīga valūtas kursa režīma apstākļos. Šajā periodā līdz 2006. gada decembra vidum kronas kurss attiecībā pret euro pakāpeniski pieauga, un to veicināja stabila tautsaimniecības izaugsme un spēcīgi ārējās pozīcijas rādītāji. Kopš 2007. gada sākuma kronas kursa samazināšanos varētu būt veicinājis apvienoto tiešo investīciju un portfeļieguldījumu negatīvais saldo un vēlāk arī starptautisko finanšu tirgu satricinājums. Kopumā Zviedrijas valūtas kurss bieži vien būtiski pārsniedza tās 2006. gada aprīļa vidējo kursu. Aplūkojamā periodā Zviedrijas kronas kursam bija raksturīgas samērā lielas svārstības attiecībā pret euro. Vienlaikus īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar 3 mēnešu EURIBOR līdz 2007. gada beigām bija nelielas un svārstījās ap –0.5 procentu punktiem, savukārt aplūkojamā perioda beigās tās pakāpeniski samazinājās.

2008. gada martā Zviedrijas kronas reālais kurss – gan divpusējais attiecībā pret euro, gan efektīvais – bija tuvu 10 gadu vēsturiski vidējam līmenim. Attiecībā uz citām ārējām norisēm lielāko perioda daļu, sākot ar 1998. gadu, Zviedrijas maksājumu bilances apvienotā tekošā un kapitāla konta pozitīvais saldo bijis liels, un 2007. gadā tas bija 7.2% no IKP. Finansējuma skatījumā šo pozitīvo saldo kompensēja līdzīga apmēra negatīvs apvienoto tiešo investīciju un portfeļieguldījumu saldo. Šajos apstākļos Zviedrijas tīrā starptautisko investīciju bilance pakāpeniski uzlabojās no –36.5% no IKP 1998. gadā līdz –6.7 no IKP 2007. gadā.

Vidējais ilgtermiņa procentu likmju līmenis atsaucēs periodā (2007. gada aprīlis–2008. gada marts) bija 4.2% un tādējādi daudz zemāks par procentu likmju kritērija atsaucēs vērtību. Kopš 2005. gada vidus Zviedrijas ilgtermiņa procentu likmju un euro zonas obligāciju peļņas likmju starpība ir negatīva, un 2008. gada sākumā tā sasniedza aptuveni –0.1 procentu punktu, atspoguļojot fiskālo konsolidāciju un kopumā samērā nelielo inflācijas spiedienu.

Ilgtermiņu konverģenci veicinošas vides saglabāšanai Zviedrijā būs nepieciešama arī stabila vidējā termiņa fiskālā politika. Lai gan Zviedrija sasniegusi augstu fiskālās stabilitātes pakāpi, tai būs svarīgi nodrošināt turpmāku ienākuma nodokļa īpatsvara samazināšanos. Turklāt būs būtiski stiprināt nacionālo politiku, kas vērsta uz konkurences palielināšanu preču tirgos, ņemot vērā samērā augsto cenu līmeni Zviedrijā, kā arī samazināt administratīvo slogu. Lai gan nesen īstenotās darba tirgus reformas bijušas svarīgs solis ceļā uz darbaspēka piedāvājuma stimulēšanas un darba tirgus funkcionēšanas uzlabošanu, nepieciešamas turpmākas reformas galvenokārt saistībā ar nodokļu un pabalstu sistēmu. Šādi strukturālo reformu pasākumi un uz stabilitāti orientēta monetārā politika palīdzēs saglabāt ilgtermiņu cenu stabilitāti veicinošu vidi, kā arī sekmēs ekonomisko elastību un nodarbinātības līmeņa pieaugumu. Sociālajiem partneriem būs jāveicina šo mērķu sasniegšana, nodrošinot, lai darba samaksas pieaugums atspoguļotu darba

ražīguma kāpumu, darba tirgus situāciju un norises konkurējošajās valstīs.

Zviedrijas tiesību akti neatbilst visām prasībām, kas nepieciešamas centrālās bankas neatkarībai un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Zviedrija ir dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 109. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām. ECB atzīmē, ka saskaņā ar Līgumu Zviedrijai ir saistības veikt minēto nacionālo tiesību aktu pielāgojumus, lai integrētos Eurosistēmā, jau kopš 1998. gada 1. jūnija, bet gadu gaitā Zviedrijas valsts institūcijas nav veikušas nekādus tiesību aktu grozījumus, lai novērstu šajā un iepriekšējos ziņojumos norādītās neatbilstības.

